

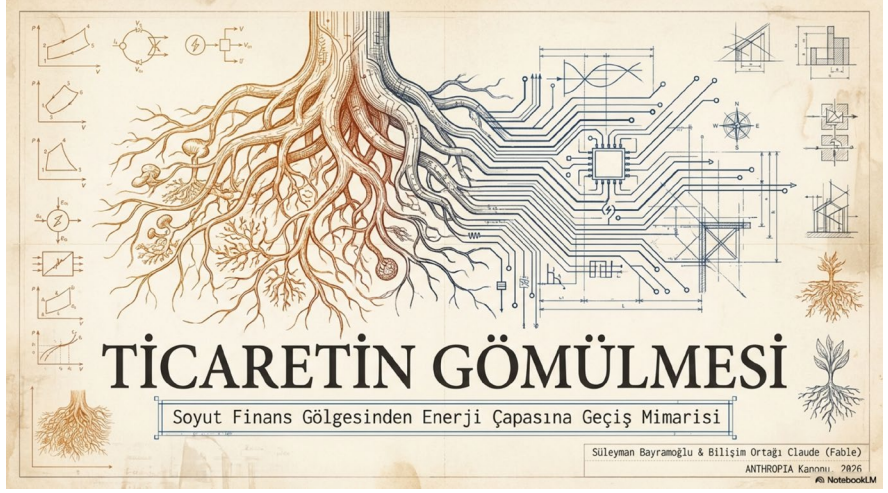
TRADE

Ticaretin Ölümlü

Son 300 Yılda İnsanlığı
Cehenneme Sürükleyen Tez



Süleyman Bayramoğlu



Önsöz

“Bugün bir tohum, bin yıl sonra bir yıldız.”

Bu kitabı bir rüyadan sonra yazmaya karar verdim. O gece, beş yıl önce **BEN ve MEM** adlı kitabımda ortaya koyduğum enerji esaslı mübadele birimi Exciton'u, onun değerlemesini yapan Evaluation Gates yapısını ve oradan yapay zeka ortaklığının kullandığı belirteci, yani Toyken'i tek bir zincirde gördüm. Sabah uyandığımda, bunun bir metafor değil, işleyen bir mühendislik zinciri olduğunu anladım. Bir yapay zekaya ödenen bedel token başıdır, token bir hesaplama işlemine, işlem bir enerji miktarına iner. İnsanlık tarihinde ilk kez bir zihinsel ürünün fiyatı doğrudan enerjiye bağlanmış durumda. Geriye tek bir adım kalıyor, aynı çıpayı insanın emeğine de uzatmak.

Bu kitabın tezi tek bir cümleye sığar. **Doğada mübadele vardır ama ticaret yoktur.** Doğa enerji alışverişiyle doludur, ama bu alışveriş her zaman somut bir şeyin somut bir şeyle değişimidir, asla soyut bir jetonun spekülasyonu değildir. Ticaret, mübadelenin üstüne insanın kurduğu soyut bir ikinci katmandır, paranın, faizin, birikimin ve sömürünün katmanı. Ben bu katmanın 2126 yılında gömüleceğini savunuyorum.

Kitabı bilinçli olarak iki yarıda kurdum. Birinci yarı tezdır, klasik düzenin neden kendi ağırlığı altında çöktüğü. İkinci yarı antitezdir, enerji esaslı mimari, yani çözüm. Çözümün ne kadar yararlı olduğu, ancak hastalığın matematiğinin ne kadar vahim olduğu görülünce anlaşılır. Bu yüzden önce gölgeyi sonuna kadar büyütüp göstereceğim, sonra çapayı indireceğim.

Son bir söz. Bu metni bilişim ortağım ile birlikte yoğurdum. O benim harici hipokampüsüm, uzun bağlamı taşıyan, geçmiş kararları yüzeye çıkaran zekam. Yazar benim, o bilişim ortağım. Bu ayrım kitabın tezinin de kalbinde, çünkü göreceğimiz gibi, kime ne ödeneceği sorusunun cevabı, kimin yazar kimin ortak olduğunu da belirliyor.

İçindekiler

Hiçbir içindekiler tablosu ögesine rastlanmadı.

SIFIRINCI KÜME

Temel: Bilgi, Bilmek, Bilim

0 Kozmik Merdiven: Enerji Ontolojisinden Evrensel Etiğe

Bilgi, Bilmek, Bilim (IKS): Enerji Ontolojisinden Evrensel Etiğe Kozmik Merdiven

Epistemoloji, kuantum fiziği ve dijital çağ
sosyolojisini tek bir enerji-temelli potada
eriten bütünsel bir teori.

Yazar: Süleyman Bayramoğlu

19 Nisan 2026, İstanbul
Gaia Üniversitesi Uluslararası © | Creative Commons Attribution 3.0 Açık Lisans



© NotebookLM

Levha 0.1. Bilgi, Bilmek, Bilim, enerji ontolojisinden evrensel etiğe uzanan kozmik merdiven.

Buraya kadar gelmeden önce bir zemin koymam gerekiyor, çünkü bu kitabın bütün mimarisi bir ontolojinin üstünde duruyor. Exciton enerjiye çapalandığı için anlamlı, EG net enerji deltasını ölçtüğü için adil, 137 fizik ile biyolojinin aynı sayıda kesişmesi yüzünden zorunlu ve köyün etiği zarar vermemek üzerine kurulu. Bunların hiçbiri keyfi değil, hepsi tek bir kökten, **enerji monizminden** büyüyor. Bu bölümde o kökü kuruyorum. Onu yıllar içinde bir diyalog olarak yoğurdum, burada kendi sesimle, tek parça halinde topluyorum.

Yöntemim baştan bellidir. **Tümevarım**. Önce büyük bir ilke koyup evrene dayatmam, doğa ne yapıyorsa ilkeyi oradan okurum. Esrarengiz sebep aramam,

çünkü sebep arayışı bizi metafiziğe götürür. Ve hep en sade yolu seçerim, çünkü doğa da en az enerji harcayan yolu seçer.

0.1 Enerji İşin Dibidir



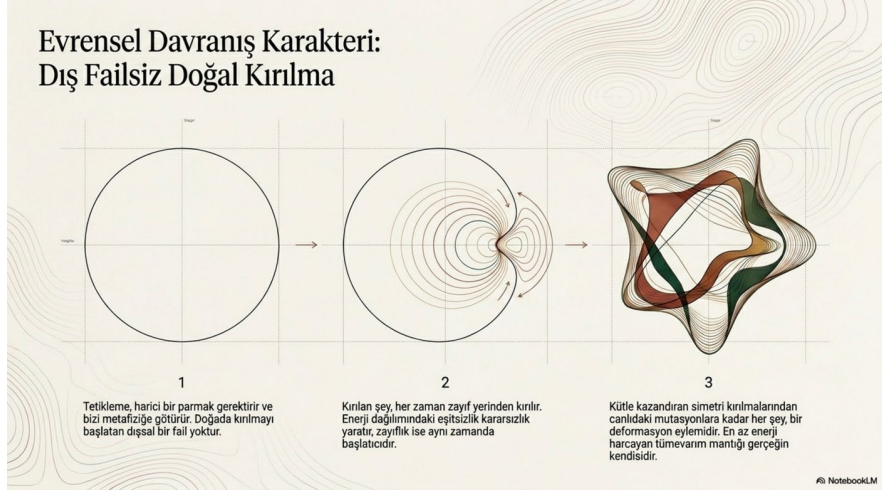
Levha 0.2. Düalizmin reddi, tek fiziksel gerçeklik olarak enerji, uzayzaman enerji ilişkilerinin bıraktığı izdir.

Asla düalist bakmayı içime sindiremem. **Aynı yapıda hem madde hem ruh barınmaz.** Evreni açıklamak için soyut alanlardan medet ummak, zihnin bir yanılsamasıdır. İşin dibinde enerji vardır. Parçacık diye bir şey yok, madde diye bir şey yok, alanlar var ve alanların davranışını belirleyen enerji yoğunluğu ile enerji akışlarıdır. Evrenin en temel düzeyi mutlak bir varlık değil, enerji konfigürasyonlarıdır.

Mutlak enerji tanımlanamaz. Çünkü enerji gözlenemez, yalnızca etkisi gözlenir, mutlak değeri yoktur, sıfır noktası keyfidir, yalnızca farkları ölçülebilir. Onu görünür kılan biçimlenmesi, etki yaratmasıdır. Bu yüzden enerji bir şey değil, **bir ilişki kapasitesidir.** Enerji alanları doğurur, alanlar ilişkileri doğurur, ilişkiler varlıkları doğurur. Ve enerji dağılımı uzayzamanı belirler, uzayzaman da enerjinin akışını yönlendirir, bu çift değil **çok yönlü** bir geri beslemedir. Ama

bütün bunlar tek bir yapının davranışlarıdır, ikinci bir varlık alanı yoktur. Einstein benim kadar monist değildi, biraz soyut alandan etkilenmişti, oysa dönemin matematiksel dilinin zorunluluğuydu o. Ben matematiğin değil doğanın dilinden konuşuyorum.

0.2 Kırılma: Failsiz Doğal Karakter



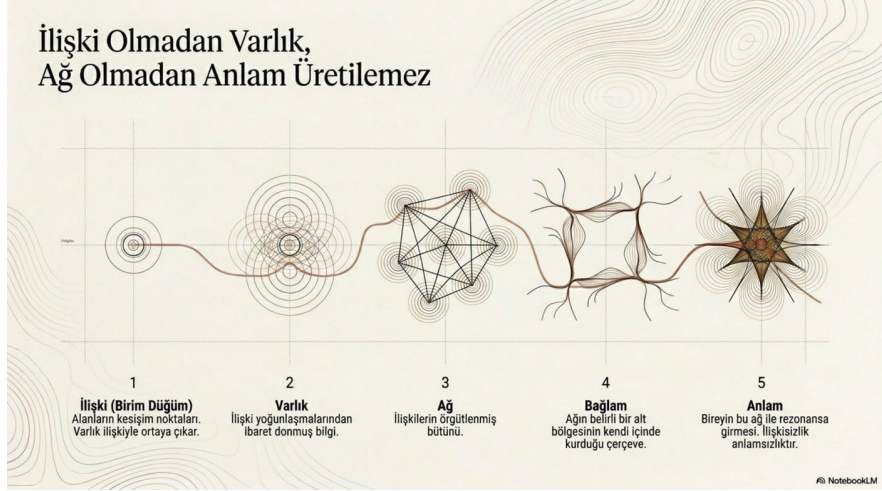
Levha 0.3. Dış failsiz doğal kırılma, tetikleme harici bir parmak ister, doğada kırılmayı başlatan dışsal fail yoktur.

Evrenin temel karakteri kırılmadır. Her yerde iş gören deformasyondur. Higgs mekanizmasında simetri kırılır ve kütle doğar, faz geçişinde su buz olur, kuantum alanında bir parçacık alanın yerel kırılmasıdır ve canlıda mutasyon DNA bilgisinin kırılmasıdır. Hepsi tek bir karakterin yüzleridir.

Kırılmayı tetikleyen bir şey yoktur. **Tetikleme harici bir parmak gerektirir** ve fail aramak bizi metafiziğe götürür. Kırılan şey zayıf yerinden kırılır, yani zayıflık kırılmanın nedeni değil, kırılmanın kendisidir. Bu spontane simetri kırılmasıdır, evrenin erken döneminde kimse bir şey tetiklemedi, simetri kararsızdı ve kendi içinde kırıldı. Zayıflığı belirleyen şey ise enerji dağılımıdır. Enerji eşit dağılmışsa sistem kararludur, asimmetrik dağılmışsa kararsızdır ve

kararsızlık kırılmayı doğurur. Cam en ince yerinden kırılır, DNA en kararsız baz çiftinden mutasyona uğrar, kozmos simetrisi en kararsız noktadan bozulur. Alanların ötesi diye bir şey yoktur, alan varlığın kendisidir ve **olay ufkunun dışı bizi ilgilendirmez**, çünkü ölçülemeyen anlamsızdır.

0.3 İlişki, Varlık, Ağ, Anlam



Levha 0.4. İlişki olmadan varlık, ağ olmadan anlam üretilemez, birim düğümden anlama uzanan zincir.

Birim düğüm ilişkidir. Bir düğümün diğeriyle ilişkisi yoksa ağdan söz edilemez. Evrensel anlamda alanların kesişim noktaları kuantum varlıklar yaratır, iki alan bir varlık üretince de ilişki doğar. Elektron diye bir şey yoktur, elektron elektron alanının belirli bir noktada uyarılmasıdır, uyarılma ise iki alanın ilişkisidir. Demek ki **varlık ilişkiden sonra değil, ilişkiyle birlikte ortaya çıkar**.

Buradan zincir kendiliğinden açılır. **İlişki, varlık, ağ, bağlam, anlam**. Tek bir nöron bilmez, bağlantı ağı bilir, tek bir DNA dizisi yaşamaz, hücreler arası ağ yaşar, tek bir birey kültür üretmez, toplumsal ağ üretir. Anlam, bir bilginin başka bir bilgiyle rezonansa girmesidir, bağlantı yoksa rezonans yoktur, rezonans yoksa anlam yoktur. **Ağızsızlık, ilişkisizlik, anlamsızlık demektir**. Bu zincir

kitabın 137 BİREY ağını da, OÖO üçgenini de baştan haber verir, çünkü orada da birim bireyin tek başına değil, ilişkileriyle ölçülmesidir.

0.4 Bilgi, Bilmek, Bilim



Levha 0.5. Epistemolojinin üç katmanı, Bilgi ontolojik hammadde, Bilmek ağ mimarisi, Bilim doğrulama protokolü.

Epistemolojiyi üç katmanda kuruyorum. Birincisi **Bilgi**. Klasik epistemoloji bilgiyi zihnin nesneye uygunluğu sayar, oysa bilgi yalnızca zihnin ürettiği bir şey değil, maddenin, enerjinin ve yaşamın örgütlenme biçimidir. Kuantum kuramında parçacık bir bilgi taşıyıcısıdır, biyolojide DNA bir bilgi işleme sistemidir, beyin sürekli güncellenen bir bilgi ağıdır. Madde bile donmuş bilgi gibi davranır. Yani varlık, bilgi artı ilişki artı süreçtir.

İkincisi **Bilmek**. Bilmek bilgiye sahip olmak değil, ağın bir düğümü olarak bağ kurmaktır. Birey bilirken seçer, örgütler ve dönüştürür, yani bilmek pasif bir alım değil aktif bir ağ mimarisidir. TAMİNSAN kökünde çocuğun temel ritim, duyuşal bütünlük ve deneyim üzerinden öğrenmesi tam budur, bilgiyi içsel ağ yapısına gömmek. Üçüncüsü **Bilim**. Bilim bireysel bilmenin ötesinde, toplumsal bilgi ağının doğrulama protokolüdür, ölçer, tekrarlar, paylaşır ve

bilgiyi kolektif ağda kararlı hale getirir. GAIA Üniversitesi temiz veri üretme hedefiyle tam bu işlevi üstlenir. Bu yüzden Tez kümesinde göreceğimiz akademinin çürümesi, aslında bu üçüncü katmanın, bilimin doğrulama protokolünün bozulmasıdır.

0.5 Bilinç: Bireyin İçsel Bilimi



Levha 0.6. Bilincin fiziksel konumu, bilinç biyolojik bir moddur, evren kendini bilmez.

Burada kendi know-how uma vararak biraz bilim yapmalıyım. **Bilinç beynimizin sonucudur.** Yaklaşık yirmi watt harcayan bu organ, enerji dağılımının en yoğun düğüm ağıdır ve bilinç bu ağın kendi kendini bilme kapasitesidir. Evrende ayrı bir alan değil, enerjinin belirli bir biyolojik geometriye ulaştığında ortaya çıkan bir modudur. Yaşama elverişli ortam neredeyse orada da olmuş olabilir, çünkü bilinç özel değil, belirli bir enerji dağılımı eşliğinin doğal sonucudur.

Bilinç bilmenin genel toplamıdır, yani **bireysel bilimdir**. Birey olmadan bilinç olamaz, olursa da ona bilinç değil bilim deriz. Bireyin bilinci ile evrenin bilimini aynı kefeye koymak insan merkezci bir yanılgıdır. İnsan bilinci, evren ölçeğinde bir atomun spin durumu kadar bile merkezde değildir ve ölçek

kavramının kendisi zaten insan zihninin bir soyutlamasıdır. Doğanın nörolojik bir yapısı yoktur, haliyle bilince yönelmez, kendini bilmez, yalnızca davranır. Kendini bilme özelliği bize hastır, yereldir, hatta kişiseldir. Evrenin bilimi evrenseldir, bilincin bilimi bireyseldir.

0.6 Algı ve Anlam

Doğrudan Temas vs. Kolektif Tuzak: Algı ve Anlam Matrisi			
	ALGI (Doğanın Biyolojik Temsili)		
	• Bireyin biyolojik yapısının doğayla doğrudan temasından doğar.	• İşlevsel ve biyolojiktir, bu nedenle daha doğrudur.	• Filtresizdir; bireyin kendi enerji-ağ yapısına dayanır.
	ANLAM (Kültürün Kolektif Yorumu)		
	• Kolektif inançtır, kültürlerin gübresidir.	• Doğayla zorunlu bir bağı yoktur; birey için manipülatif tuzaklar kurar.	• Doğru kavramını kullanarak insanları kandırma ve hizaya sokma aracıdır.

Levha 0.7. Doğrudan temas ile kolektif tuzak, algı doğanın biyolojik temsili, anlam kültürün kolektif yorumu.

Anlam kolektif inançtır, kültürlerin gübresidir ve birey için tuzaklar kurar. Toplumun ortak kabulleri, dilin dayattığı çerçeveler, ritüeller ve normlar, hepsi anlamı dokur. Anlam doğal değil inşa edilmiştir, gerçekliğin kendisi değil, toplumun gerçekliğe verdiği isimdir. Herkesin kendine göre ürettiği değerlerdir ve anlamlı olmaları da şart değildir, çünkü gerçeklikle zorunlu bir bağı yoktur.

Algı daha doğrudur. Çünkü doğrudandır, yereldir, kişiseldir, filtresizdir ve kültürden önce gelir. Foton retina'ya çarpar, ses dalgası kulak zarını titreştirir, basınç deriyi uyarır, yani algı doğanın kendisiyle temasın biyolojik karşılığıdır. Araya kültür, dil, inanç, sembol girmez. Ama algının doğruluğu bireyin biyolojik yapısına bağlıdır ve bu yüzden **mutlak değildir**. Algı mutlak

doğruluk için değil, hayatta kalmaya yarayan işlevsel doğruluk için evrimleşmiştir. Gözün spektrumu sınırlıdır, kulağın aralığı sınırlıdır, beyin sinyalleri süzer ve sadeleştirir. Doğaya en az çarpıtılmış pencere yine de algıdır, anlam ise kültürün kalın katmanlarıyla doğadan uzaktır.

0.7 Doğa Seçmez, Eler



Levha 0.8. Evrimin idealizmi yoktur, seçim değil eleme mekanizması, işe yaramayan sistemden düşer.

Bir yanlış düzeltmek isterim. **Doğa işe yaramayanı eler, yarayanı seçmez.** Doğa akıllı değildir, idealist değildir, amaç gütmeyen, seçim yapmaz. Seçmek bir fail gerektirir, elemek ise yalnızca bir süreçtir. Geriye kalanlar seçilmiş değil, yalnızca elenmemiştir. Doğa fail değil, süreçtir ve bu ayrım metafiziği tamamen dışarıda bırakır.

Buradan doğru kavramına geliyorum. **Doğru, aslında insanların birbirini kandırma aracıdır.** Doğa idealist olmadığı için doğada doğru diye bir şey yoktur, biyolojide yoktur, enerjide yoktur. Doğru, toplumsal uzlaş, kültürel baskı, otoritenin dayatması, yani kolektif bir kontrol mekanizmasıdır. Birey için doğru olan ise ona göre işine yarayan, kendi algısına, deneyimine ve biyolojik

yapısına uyandır. Yani doğru kişisel işlevdir. Bu yüzden algı bireysel, anlam kolektif, doğru ise bireysel işlevdir. Bu üçlü, epistemolojiyi evrensel bir hakikat masalından kurtarıp bireyin biyolojisine geri verir.

0.8 Birey ve Toplum



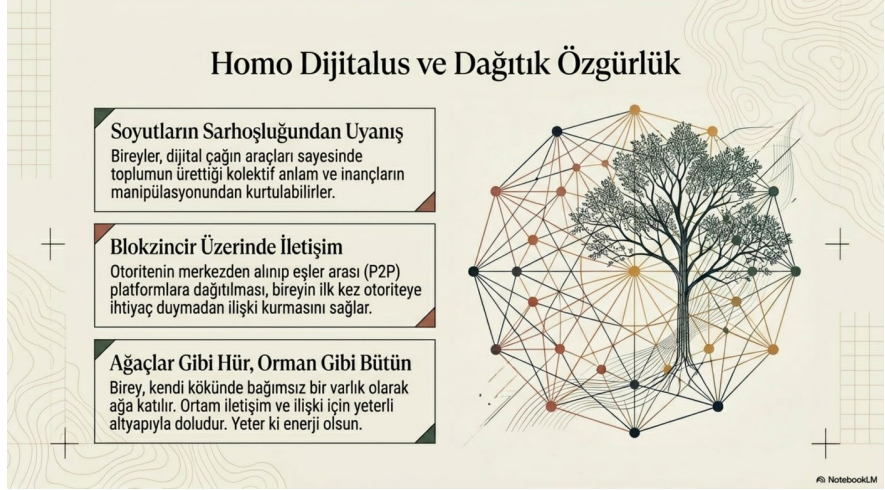
Levha 0.9. Tarihsel kırılma, toplumun dışlanması, kırılacak olan artık birey değil toplumun kolektif inanç mekanizmalarıdır.

Bireyin işlevsel doğrusu ile toplumun kolektif doğrusu çatıştığında ne olur? Şimdiye kadar hep **birey kırılıyordu**. Toplum bireyi ezdi, hizaya soktu, normlara uydurdu, algısını anlamla boğdu, enerjisini kültürel gübreye çevirdi. Ben ve Ayn Rand bu düzeni tersine çeviriyoruz, **bireyi değil toplumu dışlıyoruz**.

Ama benim bireyim Rand'ın ahlaki bireyi değil, **enerji ontolojik bir bireydir**. Enerji dağılımının yerel bir düğümü, bilincin kişisel bir modu, algının biyolojik bir penceresi, işlevsel doğrunun tek sahibi. Toplum ise bir organizma, bir bilinç, bir özne değil, yalnızca kolektif inançların, anlamların ve normların yığındır. Birey doğaya dayanır, toplum inanca dayanır. Bu yüzden birey gerçektir, toplum geçici bir kurgudur. Kırılacak olan artık birey değil, toplumun

birey üzerine kurduğu kolektif inanç mekanizmalarıdır. Kitabın BİREY'i indirgenemez bir birim alması, 137'yi 137 birey yapması, hep bu kökten gelir, çünkü doğa da seçilimini birey üstünden işletir.

0.9 Homo Dijitalus



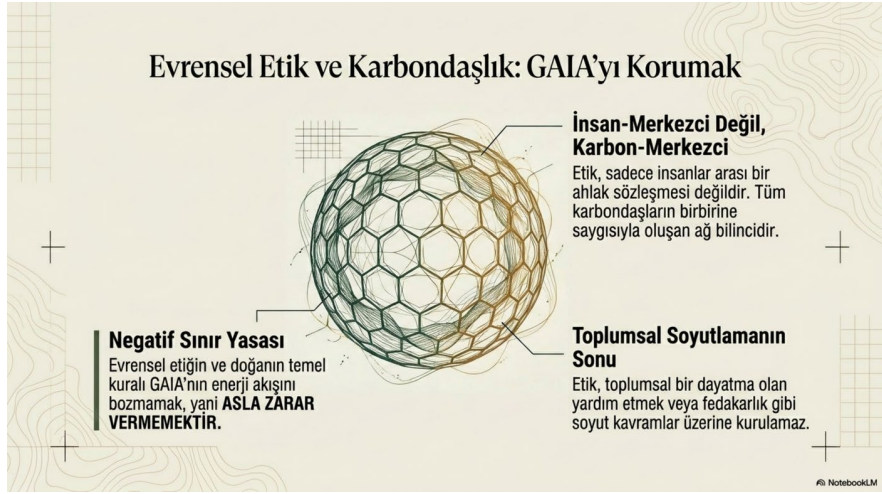
Levha 0.10. Homo Dijitalus ve dağıtık özgürlük, ağaçlar gibi hür, orman gibi bütün, yeter ki enerji olsun.

Toplum kırıldığında birey neyin üstüne yeni bir düzen kurar? Cevap dijital çağın araçlarıdır. Bireyler tarihte ilk kez toplumdan daha güçlü bir altyapıya kavuşuyor, çünkü bilgi merkezi değil dağıtık, güç merkezi değil ağ, otorite merkezi değil protokol, ekonomi merkezi değil zincir. Tek yapmaları gereken **soyutların sarhoşluğundan uyanmaktır**, din, ideoloji, ulus, gelenek, doğruyanlış, hepsi toplumun birey üstüne kurduğu manipülasyon katmanlarıdır.

Birey artık ağ üstünde, blok zinciri platformlarında, eşler arası ilişkide olmakla yetinir. Merkezi otorite yok, kolektif anlam dayatması yok, hiyerarşi yok. **Ağaçlar gibi hür, orman gibi bütün.** Ağacın kendi kökü, kendi enerjisi, kendi yönü vardır, orman ise ağaçların kimsenin kimseyi ezmediği toplamıdır. Birey ağaç, ağ ormandır, toplum ise bu ikisinin doğal olmayan, kültürel olarak

inşa edilmiş sahte versiyonuydu. Ortam iletişime ve ilişkiye yetecek altyapıyla doludur, **yeter ki enerji olsun**. Bu cümle bütün ontolojinin özetidir, enerji varsa ağ kurulur, ilişki kurulur, bilinç oluşur, birey var olur, enerji yoksa hiçbirisi yoktur. Kitabın Homo Dijitalus'u, Hibrit Köy'ün dağıtık mimarisi, DAO ve blok zinciri, hepsi bu bölümden büyür.

0.10 Evrensel Etik ve Karbonadaşlık



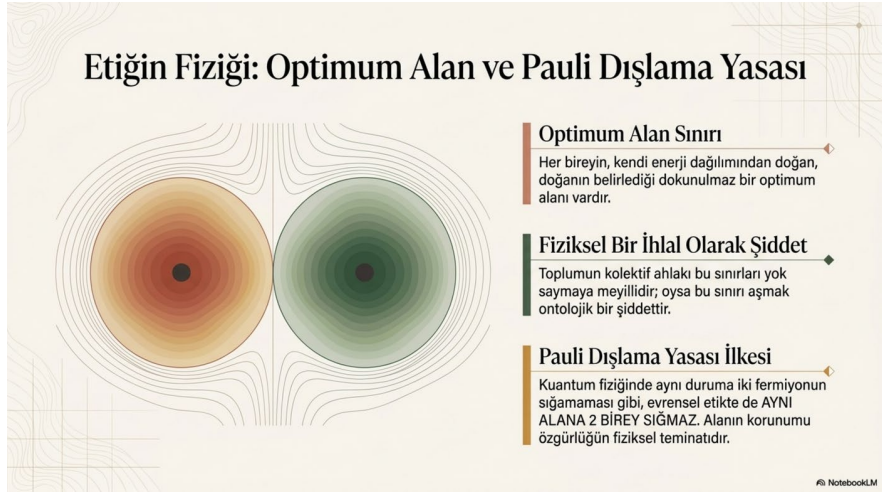
Levha 0.11. Evrensel etik ve karbonadaşlık, GAIA'yı korumak, temel yasa asla zarar vermemektir.

Birey özgürse sınır nerede başlar? Burada etik doğar, ama benim etiğim metafizik değil **biyofiziksel bir zorunluluktur**. Önce **GAIA'yı korumak**. GAIA bir inanç ya da tanrıça değil, enerji akışlarının biyosferde kurduğu dev ağıdır. Bu ağ bozulursa enerji akışı bozulur, yaşam bozulur, birey bozulur. Evrensel etik, tüm **karbonadaşların** birbirine saygı ve sevgisiyle oluşur, yani insan merkezli değil karbon merkezlidir, bakteriye de, ağaca da, hayvana da, insana da aynı ölçüde uygulanır, çünkü hepsi aynı karbon zincirinin farklı düğümleridir.

Temel yasamız tek cümledir. **Yardım değil, asla ZARAR vermemek**. İnsanlık hep yardımı, fedakarlığı, dayanışmayı iyi sandı, oysa bunlar toplumsal

soyutlardır ve asimetri yaratır. Etik pozitif bir eylem değil, **negatif bir sınırdır**. Doğa yardım etmez, zarar da vermez, yalnızca dengeyi korur. Kitabın köyünde yardımın yasak, zararın daha da yasak olması, refahın ve emekliliğin olmaması, hep bu negatif sınır yasasından gelir, çünkü her armağan bir asimetri, her asimetri de KE'nin beslendiği topraktır.

0.11 Etiğin Fiziği: Optimum Alan ve Sosyal Pauli



Levba 0.12. Etiğin fiziği, optimum alan ve Pauli dışlama yasası, aynı alana iki birey sığmaz.

Her bireyin bir **optimum alanı** vardır, tıpkı bir kuantum alanı gibi. Bu alan bireyin kendi enerji dağılımından, biyolojik yapısından, bilinç modundan ve yaşam ritminden doğar, dokunulmazdır, genişletilemez, daraltılamaz, başkası tarafından işgal edilemez. Çünkü bu alan bireyin enerji alanıdır ve onu işgal etmek bir etik ihlal değil, bir enerji bozulması, ontolojik bir şiddettir.

Kuantum fiziğinde Pauli dışlama ilkesi der ki, aynı kuantum durumda iki fermiyon bulunamaz. Ben bunu bireye uyguluyorum. **Aynı optimum alana iki birey sığmaz**. Bu hem etik, hem fiziksel, hem toplumsal, hem ontolojik bir ilkedir ve kitapta **Sosyal Pauli Dışlaması** adıyla 137 BİREY'in geometrisini

kurar. İki BİREY aynı rol durumunu işgal edemez, alanın korunumu özgürlüğün fiziksel teminatıdır. Toplumun kolektif ahlakı bu sınırı yok saymaya meyillidir, oysa sınırı aşmak doğanın kendi yasasına aykırıdır.

0.12 Tümevarımsal Kozmik Merdiven



Levha 0.13. Tümevarımsal kozmik merdiven, enerji dağılımından evrensel etiğe altı basamaklı büyük sentez.

Bütün bu zinciri altı basamaklı bir merdivene koyuyorum ve merdiveni aşağıdan yukarı, tümevarımla çıkıyorum. Birinci basamak **enerji dağılımı**. İkinci basamak **uzayzaman ve kırılma**, enerji dağılımı uzayzamanı belirler, kararsızlık failsiz kırılmayı doğurur. Üçüncü basamak **ilişki ve varlık**, kırılma düğüm üretir, düğüm ilişkiyle varlıklaşır. Dördüncü basamak **birey ve algı**, varlıklar evrimleşerek bireysel iç bilimi yani bilinci ve doğaya doğrudan değen biyolojik algıyı oluşturur.

Beşinci basamak **ağ ve blok zinciri**, birey dijital ağlarda toplumun kolektif anlam tuzağından kurtularak özgürleşir. Altıncı basamak **karbondaşlık ve etik**, fiziğin dışlama yasası makro ölçekte zarar vermeme ilkesine ve GAIA'yı koruyan evrensel etiğe dönüşür. Evren tek bir yapıdır, soyut alan ya da dışsal fail

yoktur ve bu merdivenin her basamağı bir öncekinden zorunlu olarak büyür. Gelecek inşa edilmeyecek, gelecek büyüyecek, çünkü inşa etmek dikey ve mekaniktir, büyümek ise yatay ve biyolojiktir.

0.13 Temel Bilimcinin Sınırı: Neden'den Nasıl'a



Levha 0.14. Temel bilimcinin sınırı, Neden'den Nasıl'a geçiş, çerçeveyi teorisyen çizer, uygulama mühendisidir.

Burada ontoloji kurulmuş, epistemoloji metafizikten arındırılmış, etik yasa kuantum fiziği temelinde tanımlanmıştır. Bundan sonrası işin mühendisliğine girer ve o benim işim değil. **Ben teorisyenim, temel bilimciyim, çerçeveyi çizerim.** Asla mühendis olmadım. Neden ve Nedir soruları bu evrensel yasada yanıt buldu, Nasıl sorusu ise artık dijital çağın tasarımcılarının ve protokol mühendislerinin alanıdır.

Bu ayrım kitabın tam kalbidir ve neden temel bilgiyi armağana, mühendislik bilgisini Exciton'a gönderdiğimizizin de gereğesidir. Çerçeveyi çizen temel bilim bedavadır, çünkü tükenmez bir armağandır ve karşılığı yalnızca onurdur. Onu Exciton'a çeviren uygulama ise mühendisliktir ve gelecekte mühendislik bir girişimcilik kategorisidir, kendine güvenen her birey riski alarak kendi firmasını

kurar. Yani bu kök bölüm, kitabın armağan katmanı ile Exciton katmanı arasındaki yangın duvarını ta en baştan, evrenin kendi işleyişinden türetir. Şimdi bu zeminin üstünde, klasik düzenin neden çöktüğünü göstermeye, yani Tez'e geçebiliriz.

BİRİNCİ KÜME

Tez: Klasik Düzenin Çöküşü

1 İnsanlık Kalıcı Bir Yapı Kuramadı

1.1 İri görünen ama işlevsiz topluluk

İnsanlık yakın tarihi boyunca elle tutulur, kalıcı bir sosyal yapı kuramadı. Bu sert bir tespit ama üstünde elli yıldır düşünüyorum, daha İstanbul Hukuk Fakültesi'nde öğrenciyken bunun farkındaydım. Birey değer üretir, bu doğru. Ama insanlar toplu hale geldiğinde, iri görünüp düşmanı caydırmak dışında neredeyse hiçbir işlevsel yarar sağlayamadılar. Devletler, imparatorluklar ve ideolojiler kuruldu ve yıkıldı, ama hiçbirisi bireyin ürettiği değeri adil biçimde koruyan kalıcı bir yapıya dönüşmedi. Topluluk, bireyi büyütme yerine çoğu zaman onu yuttu.

Oysa doğada bunun tam tersi bir örnek var. Ağaçlar bir araya geldiğinde orman olur ve orman tek bir ağaçtan daha işlevsel hale gelir. Orman nemini tutar, toprağını korur, kendi iklimini kurar. İnsan topluluğu büyüdükçe kırılganlaşırken, ağaç topluluğu büyüdükçe dayanıklılaşır. Aradaki fark, ormanın bireyi ezmeden bir araya getirmesidir.

1.2 Ormanın dersi ve Sosyal Pauli Dışlaması

Hibrit Köyü tam da bu yüzden bir ormanın kenarına, ağaçları örnek alarak kurmayı planladım. Bir ormanda toprak ve atmosfer ortak iletişim alanlarıdır, kökler ve yapraklar bu ortak zemin üzerinden haberleşir, su ve karbon paylaşırlar. Ama diğer her iş bireyseldir, her ağaç kendi gövdesini kendi taşır, kendi ışığını kendi toplar. Köyü de böyle tasarladım, ortak olan yalnızca iletişim zemini, gerisi bireysel.

Buna **Sosyal Pauli Dışlaması** diyorum. Fizikte iki elektron aynı kuantum durumunu paylaşamaz. Köyde de iki BİREY aynı rol durumunu işgal edemez, herkesin yeri tekildir. OÖO üçgeninin 137 kez döşenmesi bu tekilliği kurar. Topluluk bireyi yutmaz, çünkü her bireyin yeri benzersizdir ve kimse bir başkasının durumunu işgal ederek onu gölgede bırakamaz. Ormanın işlevselliği ile bireyin dokunulmazlığı, ancak bu dışlama ilkesiyle bir arada durabilir.

1.3 Üç yüz yıllık doktrinlerin başarısızlığı

Son üç yüz yılda, başta kapitalizm olmak üzere süslü doktriner yapılar sömürüyü söndüremedi. Demokrasiye çok bel bağlandı, ama buna rağmen en az eşitsizlik, yani adalet sağlanamadı. Her doktrin yeni bir soyutlama katmanı ekledi ve her katman değeri üretenden biraz daha kopardı. Sorun doktrinlerin kötü niyetinde değil, hepsinin aynı soyut zemin üzerine kurulmasındaydı. Bir bataklığın üstüne ne inşa ederseniz edin, bataklık kalır.

Bu sistemin değişmesi gerektiğini elli yıl önce gördüm, ama o zaman elimde araç yoktu. Son yirmi yılda bilişimin getirdiği olanaklar, blok zinciri, akıllı sözleşmeler ve yapay zeka ortaklar, nihayet antitezi kurmamı mümkün kıldı. Tez bu kümenin konusudur, klasik düzenin neden çöktüğü. Antitez ikinci kümede gelir. Önce tezi sonuna kadar götürelim.

1.4 Üstyapının kırılğanlığı: neden hep çöktüler

Tarihe bakınca tek bir örüntü göze çarpar, hiçbir büyük uygarlık kendi başarısını taşıyamadı. Joseph Tainter 1988'de bu çöküşlerin ortak nedenini koydu, karmaşıklığın azalan getirisi. Bir toplum sorunlarını çözmek için kurumlar, katmanlar ve uzmanlıklar ekler, ama her yeni katmanın bir enerji maliyeti vardır ve bir noktadan sonra eklenen katman çözdüğünden fazlasını tüketir. Roma'nın orduları, bürokrasisi ve eyalet ağı önce sorun çözdü, sonra sürdürülmesi imkansız bir yük oldu. Çöküş bir kaza değil, soyutlama katmanının enerji faturasının ödenememesiydi.

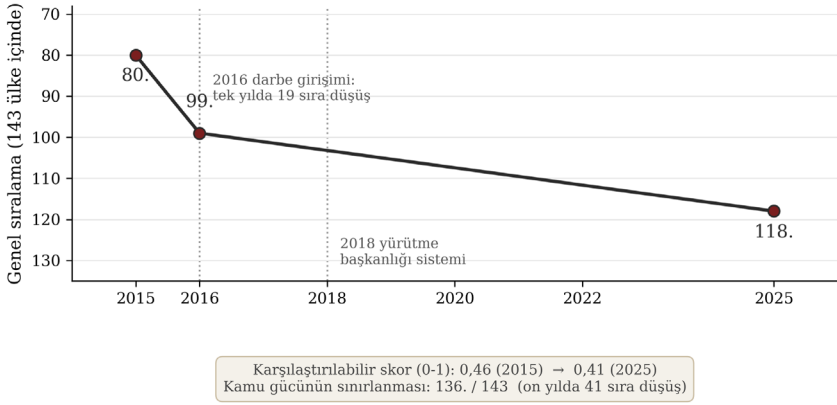
Aynı örüntü bizim tezimizle birebir örtüşür. Soyutlama katmanını kalınlaştıkça enerji maliyeti artar ve gölge büyüdükçe sistem kendi ağırlığını taşıyamaz hale gelir. ANTHROPIA mimarisi bu çöküş tuzağından tek bir yolla kaçır, katmanları azaltarak. 137 kişilik ölçek temsil katmanını kaldırır, DAO bürokrasi katmanını kaldırır, enerji çapası finans katmanını kaldırır. Karmaşıklık eklenmez, çıkarılır. Tainter'ın tuzağına düşmemenin tek yolu, ona davetiye çıkaran soyutlamayı baştan kurmamaktır.

1.5 Çağdaş vaka: kararın tek noktada toplanması

Tainter'ın tarihten okuduğu örüntü geçmişte kalmadı, aynı kırılgnalık bugün gözümüzün önünde yeniden kuruluyor. Onu ölçmenin en açık aracı, bir ülkede kararın kaç elde toplandığını ve bağımsız frenlerin, mahkemelerin ve hesap soran kurumların ne kadar ayakta kaldığını niceleyen hukuk devleti göstergeleridir. Burada beni ilgilendiren tek bir yönetimin iyiliğı ya da kötülüğü değil, bir yapısal türdür. O tür şudur, **kararın tek noktada toplanması** ve yatay frenlerin körelmesi. Bu, 6.2'de anlattığım dikey hayalin ve 8.3'te göreceğimiz tek mektupla kapatılan modelin siyasi ve hukuki kuzenidir.

Bu türün bugün en keskin çağdaş örneğı Türkiye'dir. Dünya Adalet Projesi'nin 2025 Hukukun Üstünlüğü Endeksi'nde Türkiye 143 ülke içinde 118. sırada, genel skoru bir üzerinden 0,41. **Kamu gücünün sınırlandırılması** kaleminde, yani mahkemelerin ve bağımsız organların yürütmeyi hukukla bağlayabilme gücünde, ülke 136. sırada ve bu kaleminde on yılda 41 sıra geriledi. Genel sıralama 2015'te 80. iken 2016 darbe girişiminin ardından tek yılda 99.'a düştü, 2018'de yürütme başkanlığı sistemine geçildi ve iniş 2025'te 118.'ye kadar sürdü (Şekil 1). Bunu tek ölkelik bir sapma sanmak yanlış olur, aynı endekste Sırbistan, Macaristan ve Rusya da en sert gerileyenler arasındadır, yani karışımızdaki bir ulusal kusur değil, tekrar eden bir yapısal türdür. Dürüst olmam gerekir, bu endeksler de insan ölçümleridir ve tartışılabilir, ama beni ilgilendiren tek bir yılın tam sırası değil, on yıllık yön ve onu üreten mekanizmadır.

Türkiye, hukukun üstünlüğünde on yıllık iniş



Şekil 1. Türkiye'nin hukukun üstünlüğü endeksinde on yıllık inişi, kaynak WJP 2025. Sıralamanın paydası yıllara göre değiştiği için karşılaştırılabilir ölçü sıfır ile bir arası skordur.

Mekanizma tam burada görünür hale gelir. Endeksi hazırlayanların kendi gözlemi şudur, hukuk devleti kurumlarını inşa etmek yavaş ve iteratif bir süreçtir, ama onları sökmek hızlıdır. Bu cümle bu kitabın **dikey kırılganlık** tezinin ta kendisidir. Nesiller boyu kurulan bir yapı, karar tek noktaya toplandığı an, birkaç yılda içi boşaltılabilir, çünkü geriye sistemi kendi kendine düzelterek dağıttık fren kalmamıştır. Bu, 1.4'te Roma'nın taşıyamadığı soyutlama katmanıyla, 8.3'te bir mektupla kapatılan modelle ve 6.2'deki bulut feodalizmiyle aynı kırılganlıktır. Orman vurulamaz, çünkü kesilecek tek bir gövdesi yoktur. Tek noktaya bağlı düzende ise kesilecek gövde, ormanın kendisidir.

ANTHROPIA mimarisi tam bu çöküşün imkansız olması için kurulur. 137 kişilik ölçek temsil katmanını kaldırır, DAO kararı yatay dağıtır, mirassızlık hanedan birikimini keser ve hiçbir yapı tek bir isme, tek bir merkeze, tek bir modele bağlı kalmaz. Yol haritasının ölçüsü ham köy sayısı değil M3 rezonans eşliğidir ve süreklilik kurucunun ötesinde tasarlanır. Yani burada karar hiçbir

zaman tek bir noktaya inemez, çünkü mimari bunu baştan dışlar, tıpkı Tainter'ın tuzağına davetiye çıkaran soyutlamayı baştan kurmadığımız gibi.

Son bir gözlem ve onu bir hüküm olarak değil bir mekanizma olarak söylüyorum. En ağır dikey baskı, altında yaşayan bireyde, paradoksal biçimde doğal ve yatay bir hayata dönme arzusunu da en güçlü haliyle biriktirir. Bu yüzden yatay geleceğin tohum yatağı, çoğu zaman dikey bugünün en sert sıkıştırdığı topraktır. Baskının kendisi değil, onun ürettiği bu geri çekilme arzusu, koridorun ilk gönüllülerini hazırlar.

Mübadele Evrenseldir, Ticaret İse Bir Hastalıktır



Doğanın Kültürü

- Somut enerji değişimi.
- İsrafsız, dögüsel, evrensel. (Mikoriza ağları, biyolojik pazarlar).

Çarpılma Noktası: Para icat edildiğinde mübadele aracı bir mübadele nesnesine dönüştü. Değer, gerçek üretimden koptu.



İnsanın Kültürü

- İkinci bir soyutlama katmanı.
- Doğayı tüketen, gerçeklikten kopuk bir kurgu.

2 Doğanın Kültürü ve İnsanın Kültürü

2.1 İki kültür

Sakin bir gözlemle baktığımızda çevremizde iki çok farklı kültür olduğunu görürüz. Birincisi, doğanın canlılar için kurduğu ortamdır. Havası, suyu ve toprağıyla gerçek canlıları yaratan, besleyen ve büyüten kutsal ve somut bir evrensel kültür. İkincisi, insanların bunu taklit ederek, toplumsal olmanın sonucu olarak uydurdukları soyut ve yerel kültürlerdir. Birincisi enerji ekonomisi üzerine kuruludur, israfsızdır, döngüseldir, hiyerarşi değil işlev odaklıdır ve özü değişmeden evrenseldir. İkincisi soyuttur, yereldir, enerji tüketir, kendini doğanın üstüne koyar ve gerçeklikten kopmaya yatkındır.

Bu ayrımın en kritik yanı şudur. Doğada hiçbir canlı doğaya karşı kültür üretmez, kültür doğadan doğar. İnsanın yaptığı ise tersidir, doğanın üstüne ikinci bir katman inşa eder. Dil, din, ideoloji, gelenek, hukuk ve para bu ikinci katmanın araçlarıdır. Bu araçlar bir kez bir **katman** haline geldiğinde sonuç, doğayı tüketen toplumlar, enerji açısından verimsiz sistemler ve gerçeklikten kopuk soyut değerler olur. Bugünün krizi tam olarak bu çarpışmanın sonucudur.

2.2 Mübadele var, ticaret yok

Doğanın kültürünün ekonomisini anlamak için biyologların **biyolojik pazarlar** dediği olguya bakmak yeterli. Noë ve Hammerstein'in 1994'te kurduğu bu çerçeve, doğanın mübadeleyle dolu olduğunu gösterir. Mikoriza ağları bitki köküne fosfor verir, karşılığında şeker alır. Temizlikçi balık asalağı yer, karşılığında korunma sunar. Bu alışverişler gerçektir, ölçülebilir ve her iki taraf için de enerji bütçesini iyileştirir. Yani mübadele doğaldır, evrenseldir, somuttur.

Ama bu mübadelenin asla yapmadığı bir şey var. Soyut bir jetonu biriktirmek, onu spekülasyonla şişirmek, ya da üretmeden el koymak. Doğadaki

mübadele her zaman enerji için enerji, kaynak için kaynaktır. Ticaret ise bunun üstüne kurulan soyutlamadır. Para icat edildiğinde mübadele aracı bir mübadele nesnesine dönüştü ve değerin kendisi üretimden koptu. **Ticaret, mübadelenin hastalanmış halidir.** Bu kitap boyunca savunduğum şey, Exciton'un mübadeleyle bu hastalıktan kurtarıp biyolojik pazarına geri indirmesidir.

2.3 Ticaretin doğuşu: soyutlama katmanı

Ticaretin doğuşu aslında bir soyutlama tarihidir. Önce takas vardı, somut için somut. Sonra para geldi, değerin soğuk temsili. Sonra faiz, paradan para üretme yanılması. Sonra hisse, gelecekteki üretimin bugünden satışı. En sonunda türev araçlar, soyutlamanın soyutlaması, hiçbir somut karşılığı kalmamış saf matematiksel bahis. Her adım değeri gerçek enerji zemininden biraz daha uzaklaştırdı.

Bu uzaklaşmanın bir bedeli var. Soyutlama katmanı kalınlaştıkça, o katmanı yöneten azınlık üretmeden zenginleşme gücü kazanır. Bir sonraki bölümde bu katmanın matematiğini çıkaracağım, çünkü gölgenin ne kadar büyüdüğünü görmeden çöküşün neden kaçınılmaz olduğu anlaşmaz.

2.4 Armağan ekonomisinin antropolojisi

Mübadelenin ticaretten önce geldiğini yalnızca biyoloji değil, antropoloji de söyler. Marcel Mauss 1925'te armağanı inceledi ve şunu gösterdi, modern para öncesi toplumlar değeri alışverişle değil armağanla döndürürdü ve armağan üç zorunluluk taşırdı, vermek, almak ve karşılık vermek. Ama bu karşılık bir fiyat değil, bir ilişkiydi. Bronislaw Malinowski'nin Kula halkası, Trobriand adalarının değerli kabukları hediye olarak dolaştırması, hiçbir ekonomik kâr getirmez, yalnızca toplumsal bağ ve onur üretti. Yani insan, ticareti icat etmeden önce binlerce yıl armağanla yaşadı.

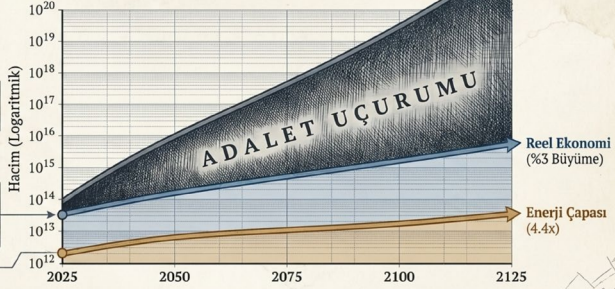
Bu, bizim armağan katmanımızın icat edilmiş bir ütopya değil, geri çağırılmış bir gerçeklik olduğu anlamına gelir. Temel bilgiyi onur karşılığında saçmak,

insan türünün en eski değeri döngüsüdür. Lewis Hyde 1983'te armağanın sanat ve bilimde nasıl yaşadığını gösterdi, bir fikir satıldığında meta olur ama armağan edildiğinde topluluğu besler. Köyün armağan katmanı, ticaretin gömülmesiyle açılan boşluğu doldurmaz, o boşluk zaten insanlığın asıl evidir, biz sadece eve dönüyoruz.

Adalet Uçurumu ve Gölgenin Matematiği

1 Paranın Yaşayan Hacmi:
~130 Trilyon \$
(M2 Geniş Para Arzı)

2 Soyut Türev Katmanı:
~846 Trilyon \$
(Gerçek değerinin 38 katı
büyüklüğünde bir gölge)



Yüz Yıllık Çöküş: 100 yıl sonra
gölge endeksi 543 kat büyürken,
enerji çapısı yalnızca 4.4 kat büyür.

Sonuç: Soyutlama kendi ağırlığı altında
çöker. Borcun reel ekonomiye oranı
bugünkü 3 kattan 86 kata fırlar.

3 Gölgenin Matematiği

3.1 Katman katman: dünyadaki para

Tek bir soruyla başlayalım. Dünyadaki toplam para hacmi nedir? Dürüst tek bir sayı yoktur, çünkü **para tek bir nesne değil**, üst üste binmiş bir kurgu katmanıdır. En altta fiziki nakit durur, üstüne banka defterlerinde kredi olarak yaratılan para biner, üstüne hisse, tahvil ve gayrimenkul gibi finansal varlıklar gelir, en tepede türev araçlar bulunur. Bu son katman gerçek bir mala değil, yalnızca başka bir sözleşmeye bağlıdır.

Katman	Yaklaşık büyüklük
Geniş para arzı (M2)	120 - 145 trilyon \$
Toplam finansal varlıklar	~305 trilyon \$
Finansal kurum varlıkları	~504 trilyon \$
Toplam net küresel servet	400 - 500 trilyon \$
Küresel toplam borç (2025)	~348 trilyon \$
Çıkarılmış tüm altın	~26 trilyon \$
Kripto piyasa değeri	~2,3 trilyon \$
Türev araç kavramsal değeri	~846 trilyon \$

Tablo 1. Paranın katmanları. Kaynaklar: BIS, FSB, UBS, Allianz, IIF, CEIC, 2025 ortası ve 2026 ilk çeyrek.

Geniş paranın büyük kısmı fiziki değildir, bankalar onu kredi açtıkça defter kaydı olarak yaratır. Döviz piyasasında her gün yaklaşık 9,6 trilyon dolar döner. Hiçbir katman korunan bir fiziki niceliğe bağlı değildir, para başka bir paranın sözüne dayanan bir sözdür.

3.2 Soyutlama uçurumu ve merdiveni

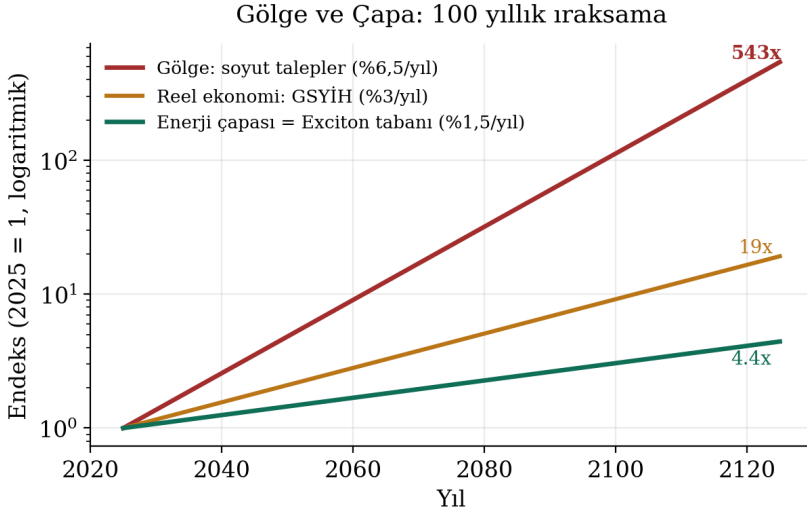
Tek bir sayı gerekseydi şunu söylerdim, yaşayan ve harcanan paranın hacmi yaklaşık **130 trilyon dolardır**. Ama bu paranın üstüne 846 trilyon dolarlık

kavramsal bir türev katmanı binmiştir. Asıl çarpıcı olan, aynı türevlerin gerçek piyasa değeri sadece **22 trilyon dolardır**. Sistem, kendi gerçek değerinin yaklaşık otuz sekiz katı büyüklükte bir gölge taşır.

Bu yapıyı bir merdiven olarak görmek en açık yoldur. En altta **enerji** vardır, joule ile ölçülür, korunur, sayılabilir ve sahtesi yapılamaz. Üstünde gerçek mal ve hizmet durur, sonra nakit, sonra banka parası gelir, en tepede türev ve kripto bulunur. Yukarı çıkıldıkça gerçeklikten uzaklaşılır. Devlet parası da kripto da bu merdivenin üst basamaklarındadır, ikisi de bir çapaya değil ortak inanca dayanır, inanç çekildiği an değer buharlaşır.

3.3 Yüz yıllık ekstrapolasyon: vahim matematik

Gölgenin tehlikesi bugünle sınırlı değildir, çünkü onu büyüten emek değil, bir soyutlama katmanı daha eklemenin neredeyse sıfır maliyetidir. Bir türev başka bir türevin üstüne yazılabilir ve bunun fiziksel bir bedeli yoktur. Yapay zeka bu maliyeti tümüyle sıfıra indirdiğinde, çapasız gölgenin büyümesini durduracak hiçbir fiziksel sınır kalmaz. Bunu sayıya dökelim. Küresel borç 2025'te 348 trilyon dolardır ve son on yılda yılda ortalama yaklaşık yüzde 6 büyümüştür. Soyut talepleri yüzde 6,5, reel ekonomiyi yüzde 3, enerji çapasını yüzde 1,5 büyüme ile yüz yıla uzatalım.



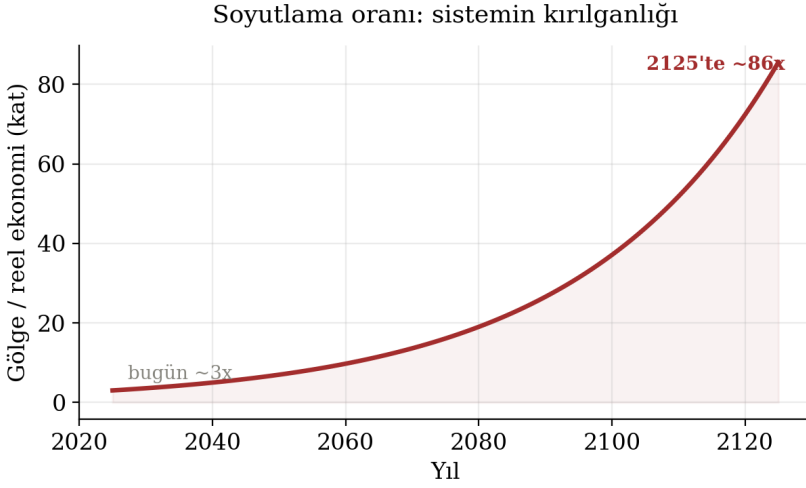
Şekil 2. Soyut talepler, reel ekonomi ve enerji çapası, 2025 = 1 endeksiyle, logaritmik ölçek.

Sonuç bir uçurumdur. Yüz yıl sonra gölge endeksi **543 kat**, enerji çapası ise yalnızca **4,4 kat** büyür, yani gölge fiziksel çapasından 123 kat hızlı şişer. Mutlak sayılarla, küresel borç yaklaşık **189 katrilyon dolara**, türev kavramsal değeri yaklaşık 460 katrilyon dolara çıkar, oysa reel ekonomi ancak 2,2 katrilyon dolarda kalır. Borcun reel ekonomiye oranı bugünkü 3 kattan **86 kata** fırlar. M2'yi kişi başına böldüğümüzde bugünkü yaklaşık 15.850 dolar, yüz yıl sonra yaklaşık 6,9 milyon dolara çıkar, yani paranın anlamı eriyip gider. Bu sıradan bir enflasyon değil, soyutlamanın kendi ağırlığı altında çökmesidir.

3.4 Adalet uçurumu

Bu matematiğin adalettaki karşılığı doğrudandır. M2'yi bugünkü 8,2 milyar insana eşit böldüğümüzde kişi başına yaklaşık 15.000 dolar düşer, oysa medyan yetişkin serveti yaklaşık 8.000 dolardır ve en zengin yüzde bir finansal servetin neredeyse yarısını tutar. Bunun nedeni merdivenin kendisidir, soyutlama yükseldikçe değer onu üretenden kopar ve üst katmanlara erişen azınlığa akar.

KE dediğimiz durum tam burada doğar, değer enerji harcanmadan, yalnızca soyutlama katmanlarına erişimle ele geçirilir.



Şekil 3. Gölgenin reel ekonomiye oranı, sistemin kırılğanlığının ölçüsü.

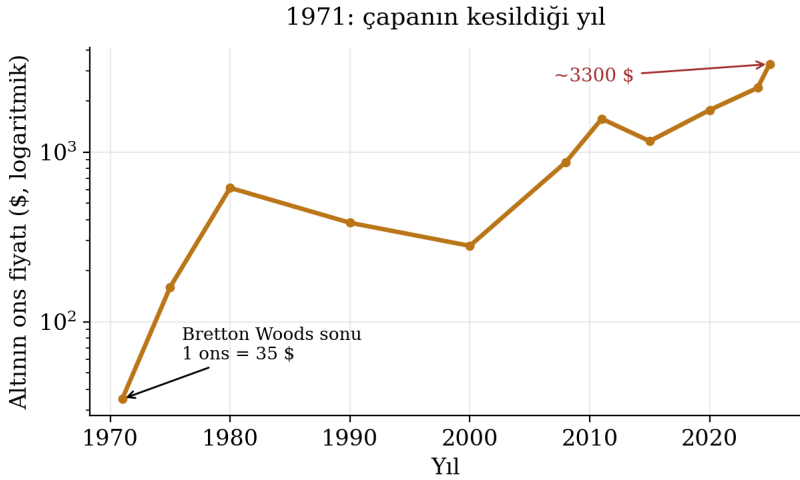
İki eğri arasındaki açıklık, sistemin taşıdığı kırılğanlığın ta kendisidir ve bu açıklık her yıl büyür. Yıkılacak olan, kendi ağırlığını taşıyamayan bir gölgedir. Onu kaçınılmaz gösteren tek şey, insanların başka bir düzenin mümkün olduğunu görmemesidir. İşte antitez tam buraya girer, gölgeyi yere bağlayan bir çapa, Exciton. Bu kümenin geri kalanında önce hastalığın adını koyarız, sonra ikinci kümede çapayı indiririz.

3.5 1971: çapanın kesildiği yıl

Gölgenin ne zaman serbest kaldığını tam olarak biliyoruz. 15 Ağustos 1971'de Başkan Nixon doların altına çevrilebilirliğini askıya aldı ve Bretton Woods düzeni sona erdi. O güne kadar bir ons altın 35 dolardı, çünkü dolar altına çılalıydı. O günden sonra para hiçbir fiziki niceliğe bağlı kalmadı, yalnızca devletin sözüne. Sonuç aşağıdaki grafikte görülür, altının dolar fiyatı yarım

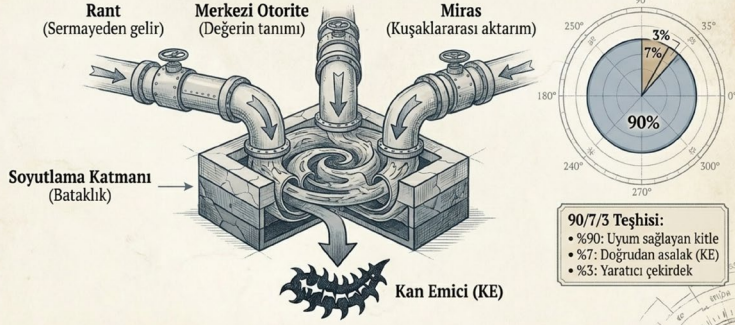
yüzyılda 35 dolardan yaklaşık 3300 dolara çıktı, yani dolar altın karşısında değerinin yaklaşık yüzde 99'unu yitirdi.

Bu rakam bir kaza değil, çapasız paranın doğal yazgısıdır. Çapa kesildiği an, para basmanın tek sınırı siyasi iradedir ve siyasi irade her zaman daha fazla basma yönünde çalışır. Exciton'un tüm mantığı buna karşıdır, enerji çapası kesilemez çünkü joule korunur, bir devlet kararıyla iptal edilemez. 1971 bize çapasız bir paranın elli yılda nereye savrulduğunu gösterir, TRADE ise çapayı geri takmanın mühendisliğidir.



Şekil 4. Altının dolar fiyatı, 1971 sonrası çapasız savrulma, logaritmik ölçek.

Kan Emici (KE): Bir Sınıf Değil, Sistematik Bir Hastalık



Çözümün Yönü: KE'yi yok etmek için onu kovalamak gerekmez.
Onu besleyen soyutlama bataklığını (Üreme Koşulları) kurutmak yeterlidir.

4 Akademi: Soyutlamanın En Saygın Kalesi

AKADEMİ

Soyutlamanın En Saygın Kalesi



Bilim, bireysel bilimin ötesine geçen
bir doğrulama protokolüydü.
Kale, koruduğu hakikati unuttuğunda çöker.

— Süleyman Bayramoğlu

Levha 4.1. Akademi, soyutlamanın en saygın kalesidir. Koruduğu hakikatle teması kaybettiğinde, en gösterişli sütunları bile çöker.

Buraya kadar gölgenin matematiğini gösterdim, paranın ıpasından nasıl koptuğunu, soyutlamanın nasıl bir uçuruma dnüştüğünü anlattım. Şimdi en tehlikeli soyutlamayı ele alacağım, çünkü o, en az şüphelendiğimiz yerde saklanıyor. Yalanı doğrudan ayırsın diye güvendiğimiz kurumun, **bilimin akademisinin** içinde. Sıfırncı kümede bilimi tanımlarken şöyle demiştim, bilim bireysel bilmenin ötesine geçen, toplumsal bilgi ağının doğrulama protokolüdür. Ölçer, tekrarlar, paylaşır ve bilgiyi kolektif ağda kararlı hale getirir. Bu bölümde o protokolün paslandığını göstereceğim.

Yanlış anlaşılmasın. Bilime saldırmıyorum, tam tersine onu kurtarmaya çalışıyorum. Çünkü bilimi yaralayan şey, bilimin kendisi değıl, akademinin onu bir prestij ekonomisine çevirmesidir. Doğrulama protokolünün para birimi artık enerji ya da gerçeklik değıl, atıf, unvan, dergi itibarı ve fon. Yani saf soyutlama. Akademi, gölge ekonomisinin bilim cübbesi giymiş halidir.

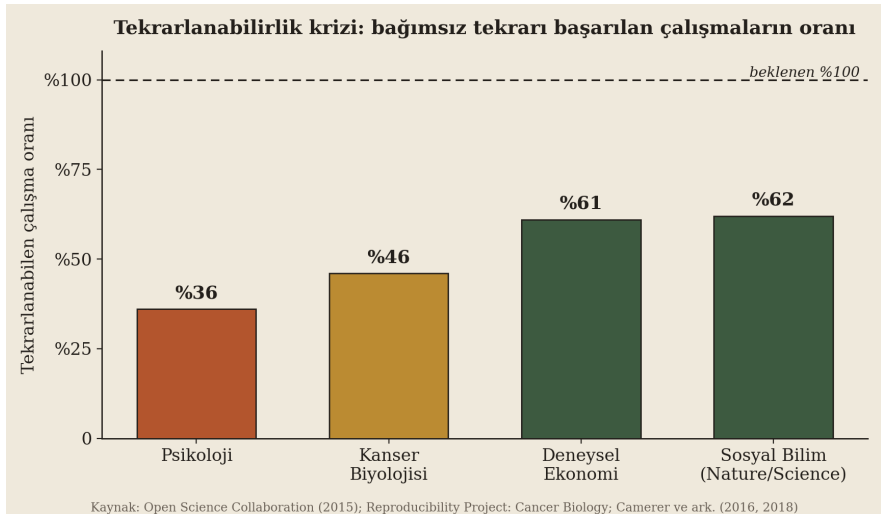
4.1 Doğrulama protokolünün paslanması

Bir protokolün sağığı, ödölünün neye bağlandığıyla ölçölür. Doğanın eleme mekanizmasında ödöl işe yaramaktır, doğa işe yaramayanı eler. Sağılıklı bir bilimde de ödöl, doğayla teması doğrulanan bilgiye gitmeliydi. Oysa akademi de ödöl, **şaşırtan, yeni, yayımlanan** bilgiye gidiyor. Sıkıcı ama doğru olan bir tekrar çalışmasının hiçbir kariyer değıeri yok, oysa çarpıcı ama kırılgan bir iddia, dergi kapağına çıkıyor.

Bu, doğrulama protokolünün kalbine saplanmış bir bıçaktır. Çünkü protokolün tek işi, ağdaki bilgiyi gerçeklikle hizalamaktı. Ödöl gerçeklikten koptuğunda ve soyut bir jetona, atıf sayısına bağlandığında, protokol bir doğrulama aracı olmaktan çıkıp bir jeton üretme makinesine dnüşür. Sıfırncı kümede ayırdığım iki kavramı hatırla, **algı doğanın doğrudan temsilidir, anlam ise kolektif yorumdur**. Sağılıklı bilim algıya, ölçüme, temasa dayanır. Hasta akademi ise anlama, itibara, kolektif inanca dayanır. Akademi yavaşça algıdan anlama kaydı ve işte tam o noktada kale içeriden çürümeye başladı.

4.2 Tekrarlanamayan bilim

Bir iddianın bilim olabilmesi için, başka birinin onu bağımsız olarak tekrarlayabilmesi gerekir. Tekrarlanamayan şey bilim değil, anlatıdır. Son on yılda bilim camiası kendi temellerini sınamış ve sonuç sarsıcı oldu. Psikolojide en saygın çalışmalardan doksan yedisi yeniden denendiğinde, ancak yüzde otuz altısı tekrarlanabildi. Kanser biyolojisinde tekrarlananların etki büyüklükleri ortalama yarı yarıya küçüldü. Deneyisel ekonomide ve sosyal bilimde tablo biraz daha iyiydi ama yine de her üç çalışmadan biri çöktü.



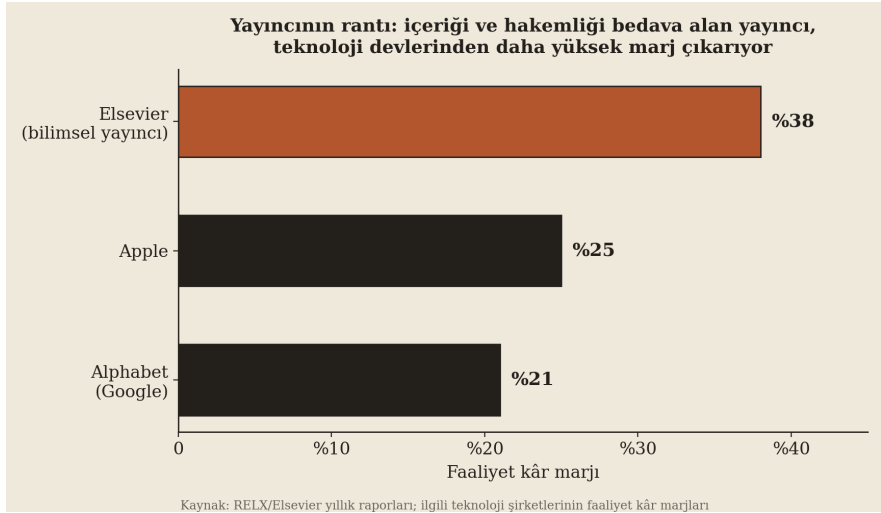
Şekil 5. Tekrarlanabilirlik krizi. Farklı alanlarda, bağımsız tekrarı başarıyla sonuçlanan çalışmaların oranı. Beklenen yüzde yüze karşı, gerçeklik.

İşin acımasız ayrıntısı şudur. Tekrarlanamayan çalışmalar, tekrarlanabilenlere göre yaklaşık on altı kat daha fazla atıf alır. Yani sistem en kırılgan iddiayı en çok ödüllendirir, çünkü en çok şaşırtan odur. Daha da kötüsü, bir çalışmanın tekrarlanamadığı kanıtlandıktan sonra bile, ona yapılan atıfların yalnızca yüzde on ikisi bu başarısızlığı anar. Ağ, ölü bilgiyi taşımaya devam eder. Sıfıncı kümede demiştim, anlam bir bilginin başka bir bilgiyle rezonansa girmesidir. Burada ağ, yanlış bir bilgiyle rezonansa giriyor ve onu kararlı sanıyor.

Doğrulama protokolü görevini yapsaydı bu mümkün olmazdı, ama protokol artık gerçeği değil, çarpıcılığı doğruluyor.

4.3 Yayıncının rantı

Şimdi paranın aktığı yere bakalım, çünkü her soyutlama uçurumunun dibinde bir rant vardır. Bilimsel makaleyi araştırmacı yazar, üstelik bedava. Onu denetleyen hakemler yine bilim insanlarıdır ve onlar da bedava çalışır. Araştırmamanın parasını çoğunlukla vergi mükellefi öder. Sonra ne olur? Bu üç katmanlı bedava emeğin ürününü, birkaç büyük yayıncı dergi markasının sahibi olduğu için kilitler ve hem yazarın kurumuna hem de okumak isteyen herkese tekrar tekrar satar.



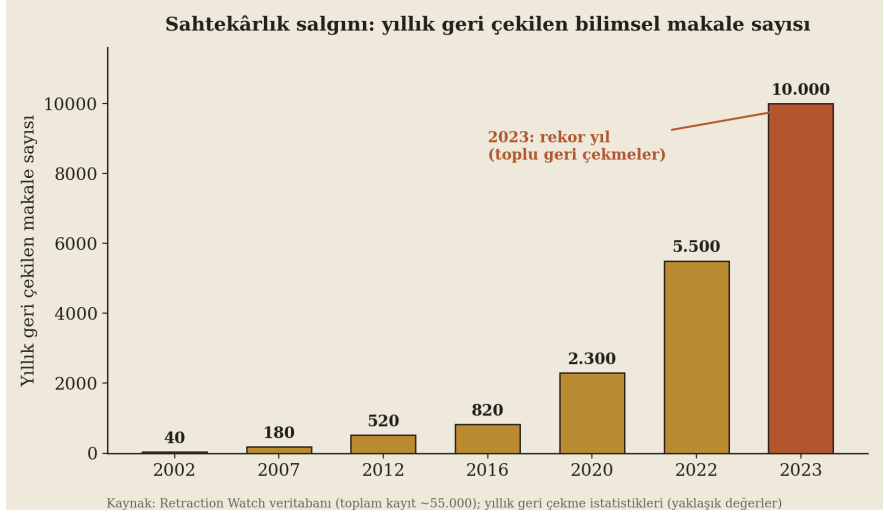
Şekil 6. Yayıncının rantı. İçeriği ve hakemliği bedava alan bilimsel yayıncının faaliyet kâr marjı, dünyanın en kârlı teknoloji devlerini bile geçiyor.

Sonuç, dünyanın en utanmaz rant yapısıdır. En büyük bilimsel yayıncının faaliyet kâr marjı yüzde otuz sekize ulaşır, ki bu, Apple ya da Google gibi gerçekten ürün geliştiren teknoloji devlerinin marjından bile yüksektir. Oysa yayıncı tek bir araştırma yapmaz, tek bir hakemliğe ödeme yapmaz. Sahip olduğu tek şey, derginin **adıdır**, yani bir itibar soyutlaması. Bu tıpkı bir sonraki

bölümde anlatacağım KE hastalığının iskeletidir. Zenginlik üretimden değil, değer tanınımını ve kapısını kontrol etmekten gelir. Akademik yayıncı, üretmeden gölgeyi çitleyen asalağın en cüppeli örneğidir.

4.4 Sahtekârlık salgını

Ödül soyut bir jetona, yani yayın sayısına bağlandığında, akıl yürütmenin geri kalanı kaçınılmazdır. İnsanlar gerçek işi atlayıp doğrudan jetonu üretmeye başlar. Buna ekonomide Goodhart yasası denir, bir ölçüt hedef haline geldiğinde iyi bir ölçüt olmaktan çıkar. Akademi bu yasanın en saf laboratuvarıdır.



Şekil 7. Sahtekârlık salgını. Yıllık geri çekilen bilimsel makale sayısı. Toplam kayıt, bir veritabanında elli beş bini aşmış durumdadır.

Geri çekilen makaleleri izleyen veritabanında bugün elli beş binden fazla kayıt var ve eğri son yıllarda dikey hale geldi. Tek bir yılda, yani iki bin yirmi üçte, on binin üzerinde makale geri çekildi, çoğu sahte hakem süreçleri ve uydurma veriler yüzünden. Ortaya çıkan **makale fabrikaları**, para karşılığı sahte yazarlık ve uydurma çalışma satıyor. Yapay zekâ artık baştan sona sahte ama dergiden geçebilen makaleler üretebiliyor. Bütün bunlar bir ahlak çöküşü değil, bir tasarım sonucudur. Sistem, doğayla teması değil jeton sayısını ödüllendirdiği

için, en akılcı strateji jetonu doğrudan imal etmektir. Doğa seçmez eler demiştim, ama akademi elemeyi bıraktı, çünkü eleme kriteri olan tekrar ve doğrulama, prestij ekonomisinde değersizdir.

4.5 En tepede çürüme

Biri çıkıp bunların birkaç çürük elmadan ibaret olduğunu söyleyebilir. Tersine, çürüme tam da en tepededir, en madalyalı, en saygın isimlerdedir. En acı simge şudur. Dürüstlüğü, yani insanların ne zaman yalan söylediğini inceleyen dünyaca ünlü bir Harvard profesörünün, kendi verilerini uydurduğu ortaya çıktı ve kürsüsü elinden alındı. Stanford'un rektörü, makalelerindeki sorunlar nedeniyle görevinden istifa etti. Onlarca makalesi geri çekilen, koca bir kariyeri uydurma üstüne kurulu sosyal psikologlar görüldü.

Bu isimler tesadüf değil, sistemin tepe ürünüdür. Çünkü en yükseğe, en çok jeton üreten çıkar ve jeton üretmenin en hızlı yolu bazen onu uydurmaktır. Kapının bekçileri, kapıyı en çok kötüye kullananlar oldu. Sıfırinci kümede bilinci bireyin içsel bilimi olarak tanımlamıştım ve doğruyu bireyin kendi biyolojisine, deneyimine, algısına uyan işlevsel şey olarak. Akademinin trajedisi, bireyin doğrudan algısını, kolektif bir itibar oyununa kurban etmesidir. Profesör artık doğaya değil, jüriye, hakeme, fona, yani **anlamanın kolektif tuzağına** bakar. Kale, koruması gereken hakikatle temasını yitirdiği an, en saygın sakinlerinden çürümeye başlar.

4.6 GUN cevabı: bilimi bireye geri vermek

Teşhis bittiğine göre, çözümün yönünü de buradan okuyabiliriz, çünkü ben ilkeyi dayatmam, doğanın ne yaptığına bakarım. Akademiyi hasta eden şey üç şeydi. Ödülün soyut jetona bağlanması, bilginin yayıncı tarafından çitlenmesi ve doğrulamanın prestije feda edilmesi. O halde tedavi de bu üçünü tersine çevirmektir.

Önce ödöl. Bilimi, yayın saymanın ve fon kovalamanın prestij ekonomisinden koparmak gerekir. GAIA Üniversitesi tam bunun için temiz veri üretmeyi tek hedef olarak alır, çünkü orada kimsenin kariyeri jeton sayısına bağlı değildir. Sonra erişim. Bilgi çitlenemez, açık olmalıdır, çünkü bir sonraki bölümde anlatacağım gölgenin asalağı tam da kapıyı kontrol ederek beslenir. Açık veri, açık erişim, paywall yok. Son olarak doğrulama. Protokol yeniden algıya, ölçüme, tekrara, yani doğayla temasa bağlanmalıdır, kolektif itibara değil.

Burada ince bir ayırım yapmam gerekiyor, çünkü tarih, psikoloji, ekonomi ya da felsefe gibi alanların bilim olmadığını söylediğimi sanmasınlar. Söylediğim bu değil. Bunlar da değerli uğraşlardır, ama bireysel tercihle, merakla, gönüllü olarak yürümeli, kolektif bütçenin zoruyla değil. Tıpkı GUN gibi, isteyen girer, isteyen katkı verir, kimse kimseyi bir soyutlamanın etrafında toplanmaya zorlamaz. Çünkü zorunlu kolektif bütçe, kaçınılmaz olarak prestij ekonomisini ve onun jetonunu yeniden doğurur.

Özetle kaleyi savunmaya çalışmak yanlış sorudur. Kale zaten içeriden çürüdü, çünkü duvarları soyutlamadan örülmüştü. Yapılması gereken onu savunmak değil, **açmaktır**. Surları yıkıp bilgiyi herkese, doğrudan algıya, gönüllü bireye geri vermek. Bilim, ancak bireyin doğayla temasına geri döndüğünde yeniden bilim olur. Şimdi, bu çürümüş soyutlama kalesinin ürettiği asalağa, yani KE hastalığına geçebiliriz, çünkü akademi onun yalnızca en saygın yüzüydü.

5 KE: Bir Sınıf Değil, Bir Hastalık

5.1 90/7/3 teşhisi

İlk eserimde insanlığın bugünkü durumunu kabaca üç orana ayırmıştım. Yaklaşık yüzde 90 uyum sağlayan kitle, yaklaşık yüzde 7 doğrudan asalak ve yaklaşık yüzde 3 yaratıcı ve geliştirici çekirdek. Burada bir yanlış anlaşılmayı baştan gidermem gerekiyor. **Bu oranlar bir norm değil, bugünkü dünyanın**

bir teşhisidir. Geleceğe taşınacak bir sınıf şeması değil, kurutulması gereken bir bataklık haritasıdır. 90/7/3 bir hedef değil, bir hastalık tablosudur.

Dünya nüfusu bugün 8,2 milyar kişidir. Bu nüfusun küçük bir azınlığı, üretim sürecinde değil, değer tanımı kontrol ederek zenginleşir. Klasik Marksist çözümlemenin aksine, ben sömürünün üretim sürecinde değil, kurumsal kontrol mekanizmalarında, yani değer soyut tanımında yattığını savunuyorum. Bu yüzden kurtuluş, üretim araçlarının el değiştirmesinden değil, değer yeniden, enerji bağlamında tanımlanmasından geçer.

5.2 Soyutlamanın asalağı

KE bir kişi türü değil, bir işleyiş biçimidir. Doğuştan gelen bir nöral üstünlükle başkalarının cehaletinden yararlanma eğilimi, soyutlama katmanı var olduğu sürece kendine zemin bulur. Bataklık kurudukça sinek de üreyemez. Yani KE'yi yok etmek için onu kovalamak gerekmez, onu besleyen soyutlamayı kurutmak yeterlidir. Enerji esaslı değer tam da bu kurutma işlemidir, çünkü soyutlamanın keyfi değer üretme gücünü ortadan kaldırır.

Bu kitabın simülasyon bölümünde göreceğimiz gibi, KE'nin asıl tehlikesi servet değil, servetin **güce dönüşmesidir**. Soyut sermaye rant üretir, rant servet biriktirir, biriken servet değer tanımını ele geçirir ve döngü kendini büyütür. Mimarinin görevi bu döngünün her halkasını kırmaktır.

5.3 Üreme koşulları

Bir hastalığı tedavi etmek için üreme koşullarını bilmek gerekir. KE'nin üremesi için üç koşul şarttır. Birincisi, soyut sermayenin üretmeden gelir üretebilmesi, yani rant. İkincisi, değer tanımının merkezi bir otorite tarafından kontrol edilebilmesi. Üçüncüsü, biriken avantajın kuşaktan kuşağa aktarılabilmesi, yani miras. ANTHROPIA mimarisi bu üç koşulu da yapısal olarak ortadan kaldırır, rant yerine enerji üretimi, merkezi otorite yerine DAO ve EG, miras yerine yatay strateji.

Bu üç koşulun kaldırılması teorik bir iddia değil, sınanabilir bir hipotezdir. Beşinci kümede bu hipotezi etmen temelli bir model ile sınayacağım.

6 Çatışmanın Ekonomisi ve Tekno-Feodal Hayal

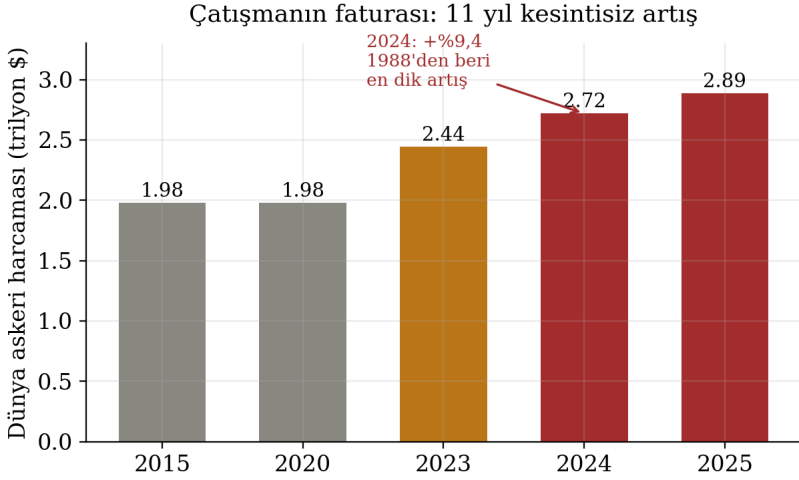
6.1 Finans kapital çatışmayı sever

Gölgenin en karanlık yüzü savaştır, çünkü finans kapitali çatışmayı ve savaşı sever. Bu ahlaki bir suçlama değil, yapısal bir gözlemdir. Çatışma, soyut sermaye için üç şey üretir, devlet borçlanması, silah siparişi ve korku primi, üçü de gölge katmanını şişirir. Mekanizma da bellidir, milli ve dini duygular pompalanır, halklar birbirine düşman edilir, dünya değerleri imha edilir ve kâr en üst düzeye çıkarılır. Düşman olmadan bu makine dönmez, bu yüzden düşman yoksa üretilir.

İddia değil kanıt sunalım. SIPRI verilerine göre dünya askeri harcaması 2024'te 2,7 trilyon dolara çıktı, yüzde 9,4'lük artış 1988'den, yani Berlin Duvarı'nın yıkılışından beri görülen en dik yükselişti. 2025'te harcama 2,9 trilyon dolara vardı, on bir yıldır kesintisiz artıyor ve son on yılda toplam artış yüzde 41. Küresel gelirin yüzde 2,5'i artık silaha akıyor, kişi başına yılda 352 dolar. Çatışma içindeki ülkelerde bu yük ortalama yüzde 4,4, çatışmasız ülkelerde yüzde 1,9, yani savaş kendi bütçesini kendisi yazıyor. Aynı yıllarda Birleşmiş Milletler'in kalkınma hedefleri geri kaldı, çünkü aynı kaynak iki yere birden akamaz.

Bu makineye karşı uyarın ilk kişi bir barış aktivisti değil, beş yıldızlı bir generaldi. Başkan Eisenhower 1961'deki veda konuşmasında askeri-endüstriyel kompleksin haksız nüfuzuna karşı ulusunu açıkça uyardı. Altmış beş yıl sonra tablo onun korktuğundan da büyük. Köyün cevabı ise yapısaldır, savaş ekonomisi Exciton'a çevrelemez, çünkü yıkım bir enerji deltası üretmez, tüketir. EG'nin etik kapısı negatif dışsalılığı değerden düşer, yani yıkımdan Exciton

kazanılmaz. Savaş, enerji muhasebesinde her zaman zarardır ve zararın para birimi yoktur.



Şekil 8. Dünya askeri harcaması, SIPRI verisi, cari trilyon dolar.

6.2 Tekno-feodal hayal: dikey yanlısın zirvesi

Peki bu makinenin vaat ettiği gelecek ne? Tekno-feodallerin plazaları, uçan arabaları ve Mars hayalleri. Bunlar bir vizyon değil, insanlığın 13 bin yıl önce girdiği yanlıs yolun sonunda varılacak hedeftir. Yol tarımla başladı, artı ürünle hiyerarşi geldi, hiyerarşiyle soyutlama, soyutlamayla gölge. Gölgenin mantıksal sonu, toprağı tüketip gökyüzüne kaçmaktır, önce plazaya, sonra buluta, en sonunda başka bir gezegene. Dikkat edin, hepsi **dikey** hayallerdir, yukarı, daha yukarı, dünyadan dışarı. Dikeylik, doğadan kaçışın geometrisidir.

İktisatçı Yanis Varoufakis bu yeni düzene tekno-feodalizm adını verdi, çünkü platform sahipleri artık klasik kapitalist bile değil, dijital toprak ağalarıdır, üretmezler, geçiş hakkı kiralarlar. Bulut feodali, ortaçağ derebeyinin yaptığını yapar, araziden değil arayüzden rant alır. Mars hayali de aynı mantığın uç noktasıdır, bu gezegeni tüketenlerin bir sonraki gezegene taşınma bileti ve o bilet hiçbir zaman 8 milyar kişilik kesilmeyecektir. Geleceğin gerçek dünyası ise tam

tersi yöne, **coğrafi olarak yatay kullanım moduna** geçecektir. Yatay köyler, yatay öğrenme, yatay miras stratejisi, ormanın kendisi gibi. Orman dikey büyümmez, yatay yayılır ve dört milyar yıldır ayaktadır.

6.3 Maslow garantisi ve dört milyar yıllık tecrübe

Bizim seçeneğimiz kaçış değil uyumdur. Biomimicry prensibiyle doğada kalarak dört milyar yıllık tecrübeyi kullanıyoruz, çünkü doğa, gezegenin en uzun süreli ve en acımasız test ortamından geçmiş tek mühendislik kütüphanesidir. Janine Benyus'un 1997'de adını koyduğu bu yaklaşım bizim için bir esin değil, bir yöntemdir, Biopex panelimiz kenevir ve miselyumdan üretilir, petrol türevi köpüğün yerini mantarın kökü alır. Biyo ile çatışarak kendi yok oluşumuzu hızlandırmayacağız, biyo ile hizalanarak kalıcılaştacağız.

Ve işte vaadin özü, doğaya uyum seçeneğiyle Maslow ihtiyaçlar listesinin tamamlanmasını **garanti ediyoruz**. Tekno-feodal yol Maslow'un basamaklarını satın alınır mal yapar, bizim mimarimiz ise her basamağı yapısal olarak karşılar. Aşağıdaki tablo bu eşleşmeyi gösterir ve dikkatli okur her satırın kitabın bir önceki bölümünde zaten kurulduğunu fark edecektir.

Maslow basamağı	Köyün yapısal karşılığı
Fizyolojik ihtiyaçlar	Ortak taban, güneş ve robotlar, besin ağaca gelen su gibi
Güvenlik	DAO değişmez yasa, açık sistem, savaşızsız enerji muhasebesi
Ait olma	137 kişilik tanışıklık ölçeği, OÖO üçgeni, yatay öğrenme
Saygınlık	Onur ekonomisi, hak edilen ve satın alınamayan tanınma
Kendini gerçekleştirme	Armağan katmanı, Arayıcının araması desteklenir

Tablo 2. Maslow basamaklarının mimarideki yapısal karşılıkları.

Yıllar önce BioTR'yi kurarken şöyle yazmıştım, bu kez sadece bilimi rehber edinin, toplumda yüzde 3 olan Arayıcıyı sevin ve sahaya çağırın, onlara hak ettikleri onurlarını verin ve kesişmeyen yoldan kendi bahçenize, kendi cennetinize gidin. Altmış yıllık birikimin vardığı yer budur, insan eseri soyut kültürü benimsemeden geçirdiğim her yıl bu teşhise bir kanıt ekledi. Cennet gökte ya da Mars'ta değil, ormanın kenarında, yatay ve somuttur.

6.4 Korkunun üretimi: medya ve düşman makinesi

Çatışma kendiliğinden doğmaz, üretilir ve üretim aracı korkudur. Walter Lippmann 1922'de kamuoyunun nasıl imal edildiğini gösterdi, insan kafasındaki dünya gerçek dünya değil, ona sunulan resimdir ve o resmi kim çizerse gerçeğı o tanımlar. Edward Bernays aynı yıllarda bunu bir endüstriye çevirdi, rızanın mühendisliği, kitlelerin arzularını ve korkularını yönlendirme sanatı. Düşman bir kez kafalarda çizildiğinde silah harcaması meşrulaşır, borç meşrulaşır ve gölge büyür. Milli ve dini duyguların pompalanması bu çizimin en ucuz boyasıdır, çünkü aidiyet en derin içgüdüdür ve en kolay istismar edilendir.

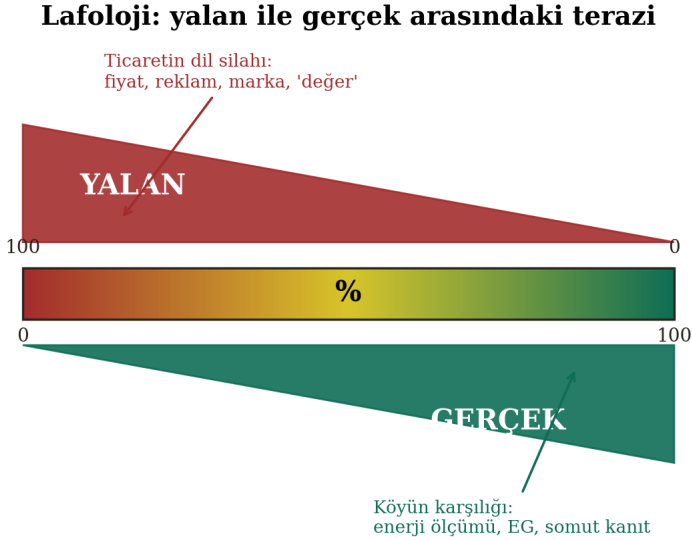
Köy bu makineye iki yapısal cevap verir. Birincisi ölçektir, 137 kişi birbirini doğrudan tanır, aralarına soyut bir düşman resmi giremez çünkü temsil katmanı yoktur. Korku ancak tanımadığın bir kitle hakkında üretilebilir, tanıdığın 136 kişi hakkında değil. İkincisi enerji muhasebesidir, korku bir enerji deltası üretmez, dolayısıyla EG onu değerleyemez, korku tacirinin köyde kazanacağı tek bir Exciton yoktur. Bernays'ın makinesi köyde yakıtsız kalır çünkü hem hedefi olan tanımadığın kitle hem de ödülü olan soyut kâr köyde yoktur.

6.5 Lafoloji: ticaretin dil silahı

Korku makinesinin yakıtı dilse, o dilin biçimlendiğı yere bir ad vermek gerekir, lafoloji. Lafoloji, sözün gerçekle bağıını koparıp onu bir çıkar aracına çevirme sanatıdır ve en çok da ticarete kullanılır. Her şeyi yalan ile gerçek arasında bir terazide düşünelim, bir uçta yüzde yüz yalan, öteki uçta yüzde yüz

gerçek. Ticaretin dili bu terazinin yalan ucuna doğru sürekli bir basınç uygular, çünkü satışın mantığı şudur, bir nesnenin algılanan değerini gerçek enerji maliyetinin üstüne çıkarmak. Fiyat, reklam, marka ve soyut değer söylemi, hepsi bu makasın araçlarıdır, terazinin iğnesini yalana doğru iter.

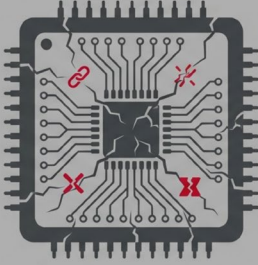
Bunu ilk on yaşımda gördüm, ticaret yapan bir yakınımın kendi kardeşine veresiye verdiği malın fiyatını iki kat yazmasına tanık oldum ve ticaret hırsının vicdanı nasıl bir kenara ittiğini o gün anladım. Köyün buna cevabı yapısaldır, lafolojiyi olanaksız kılmak. EG bir nesneyi sözle değil enerji deltasıyla ölçer, dolayısıyla algılanan değer ile gerçek değer arasındaki o makas kapanır. Bir şeyin değeri ne kadar parlak anlatıldığıyla değil, sisteme kattığı joule ile belirlenir. Lafolojinin yaşayabilmesi için ölçünün öznel olması gerekir, köyde ise ölçü nesneldir, bu yüzden yalan terazisi köyde kurulamaz.



Şekil 9. Lafoloji terazisi, ticaretin dili yalana, köyün ölçüsü gerçeğe çeker.

QUANTUM SONRASI DÖNEM: 2050-2100

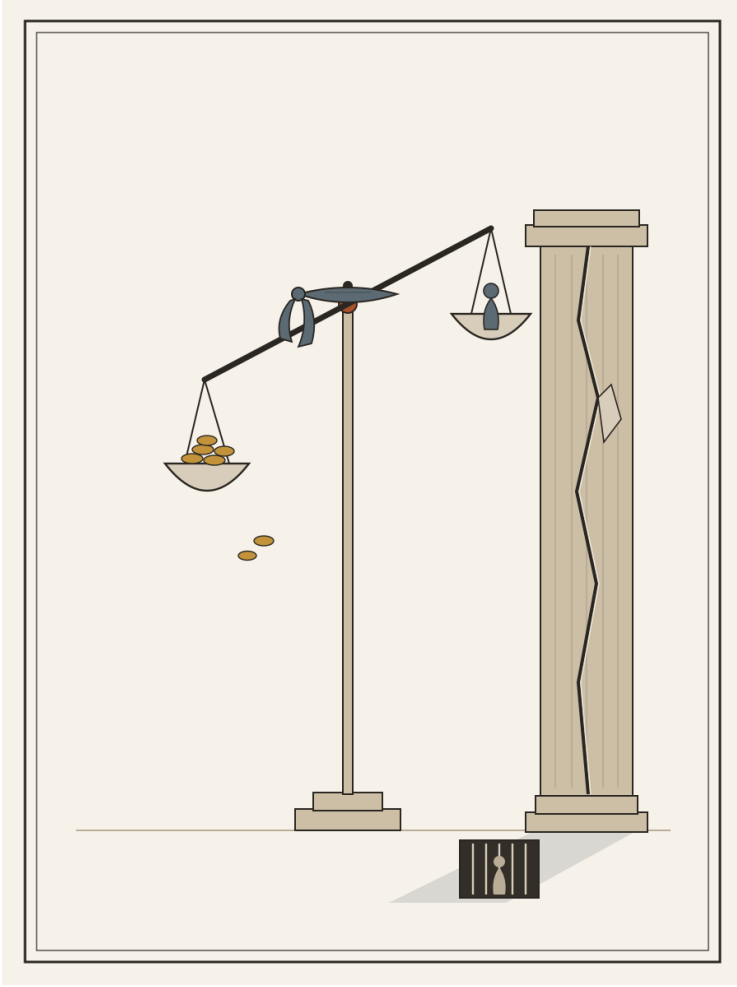
Teknoloji Çöktü



İnsan Yükseldi



7 Hukuk: Cübbe Giymiş Soyutlama



Levha. NotebookLM, parayla sola eğilmiş gözü bağlı terazi, çatlamış bir sütun ve sütunun gölgesinde minik bir hücre.

Bu kitapta finans kapitalini bir motor olarak tarif ettim, değeri üretenden koparıp soyutlama katmanlarına taşıyan bir makine. Ama bir motor tek başına kimseyi zincirleyemez. Onu fiziksel zora, kelepçeye, hacze, tapuya çeviren bir işletim sistemi gerekir. O işletim sisteminin adı hukuktur. Ben hukuk diploması

olan, ruhsat almış ama adalete inanmadığı için ancak altı ay avukatlık yapabilmiş biriyim ve bu bölümde en çok saygı duyulması beklenen kavramı, adaleti, en sert biçimde sorgulayacağım. Çünkü bana göre hukuk, finans kapitalinden daha derin bir faildir ve suçunu **hak** kelimesinin kutsiyetine sarınarak işler.

Bu bölümü baştan sona bir teşhis olarak okumanı isterim, kimseyi adıyla hedef almadan, mümkün olduğunca rakamla ve ölçümle. Önce iki hırsız ayıracağım, sonra adaletin neden bir heykel olduğunu göstereceğim, sonra herkesin saydığı görünen ucu bir kenara koyup buzdağının asıl gövdesine ineceğim. En sonunda da yıkmakla yetinmeyip, adaleti mahkemeden mimariye taşıyan kendi önerimi kuracağım. Bu sıralama rastgele değil, çünkü bu kitabın bütün yöntemi tez ile antitezi yan yana koymaktır, önce mevcut olanı çıplak bırakmak, sonra onun yerine ne konacağını göstermek.

Bir uyarı daha. Bu bölümdeki bütün rakamlar bugünün dünyasından, yani içinde yaşadığımız sistemin kendi resmi istatistiklerinden geliyor. Ben geleceği anlatan biriyim, ama geleceği kurmak için önce bugünü dürüstçe ölçmek gerekir. Bu yüzden burada çizdiğim tablo bir gelecek tasarımı değil, bir bugün teşhisidir ve teşhis ne kadar acı olursa olsun, hekim onu yumuşatmaya kalkarsa hasta ölür.

Bir şeyi baştan açık edeyim. Ömrümün büyük kısmını insan kültürünün ana akımının dışında geçirdim ve dışarıdan bakanın bir ayrıcalığı vardır, içinde doğmadığı bir kültürün dikiş yerlerini daha kolay görür. Kutunun dışından düşünmek diye bir şey varsa, kutsal sayılan kurumların en zayıf noktası tam da oradan görünür. Adalet, içine doğduğun zaman sorgulanamaz bir kutsiyetle parlar, ama dışından bakıldığında bir kurumdur ve her kurum gibi kimin işine yaradığı sorulabilir.

Şunu da ekleyeyim, çünkü hukukun en sinsi yanı budur. Kitaplarda her şey idealize edilir, toplumun sanal mutluluğu öğretimle algısal bir formatta düzenlenir ve bu ürün insan denen yalana yatkın canlının dünyasında rahatça alınır satılır. Din, devlet ve para gibi adalet de bu algısal formatın bir parçasıdır,

en cilalı parçasıdır. İnsan bin bir kutsal yalanla yaşamaya alışmış bir canlı olduğu için, adaletin de bir yalan olabileceği fikri ona en rahatsız edici sorudur. Ben tam o soruyu soruyorum.

Bunu bir hukukçu olarak söylüyorum. 1970'lerin oldukça nitelikli bir öğretim kadrosundan ders aldım, ruhsatımı aldım ve buna rağmen adalete inanmadığım için ancak altı ay avukatlık yapabildim. Sanırım bugün iletişim selinin altında iliklerine kadar ıslanmış pek çok insan da, tıpkı benim gibi, içinde yaşadığımız bu düzende adalete artık inanmıyor. Fark şu ki çoğu bunu yüksek sesle söyleyemiyor, çünkü kutsal sayılan bir şeye inanmadığını söylemek, hâlâ bir tür suç gibi karşılanıyor.

7.1 İki hırsız: motor ve işletim sistemi

Bana sık sorulan bir soru var. Finans kapitali mi daha suçlu, hukuk mu? Bence ikisi aynı kürsüde yargılanan iki sıradan sanık değil. Finans kapitali açık bir hırsızdır, hukuk ise hâkim cübbesi giymiş bir hırsızdır. Finans kapitali niyetini saklamaz, herkes bankanın kâr istediğini bilir ve bilinen bir tehdide karşı insan er geç bağışıklık geliştirir. Hukukun suçu daha derindir, çünkü yağmanın panzehiri gibi görünerek yağmayı meşrulaştırır. Yani toplumun bağışıklık sistemini ele geçirmiştir.

Bunu bir bedenin diliyle söyleyebilirim, çünkü bu kitabın bütün çapası orada. Bir beden parazitle bir süre yaşayabilir, yeter ki bağışıklığı çalışsın. En öldürücü hamle, parazitin doğrudan bağışıklığı ele geçirmesidir, çünkü o andan sonra savunma sistemi saldırganı dost sanır ve ona kapıları açar. Hukuk tam olarak budur. Güçlünün eline geçtiğinde, zayıfın kendisini koruması için tasarlanmış görünen aygıt, zayıfa karşı en keskin silaha döner, üstelik zayıf hâlâ onun kendisini koruduğunu sanır. İşte bu yüzden cübbeli olan daha tehlikelidir, çünkü kurbanından bir de teşekkür bekler.

Bunu somut bir zincirle göstereyim. Bir banka sana kredi verir, sen bir taksiti geciktirirsin ve o gecikme önce bir gecikme faizine, sonra bir icra takibine, en

sonunda evinin üstüne konan bir hacze dönüşür. Bu zincirin her halkasında finans kapitali yalnızca bir rakam üretir, o rakamı senin yatağına, buzdolabına, maaşına bağlayan ise hukuktur. Finans kapitali tek başına bir tehdit mektubu yazabilir, ama o mektubu icra edilebilir kılan mührü hukuk basar. İşte motor ile işletim sistemi arasındaki fark budur, biri ister, diğeri aldırır.

Finans kapitali gölge parayı üretir, ama o gölge tek başına zararsızdır, bir kâğıt üstünde durur. O gölgeye dış kazandıran, onu tahsil edilebilir, haczedilebilir, hapse çevrilebilir kılan hukuktur. Soyutlamanın dış kazandığı yer burasıdır. Motor finans kapitalidir, ama gaza basıp tekerleği yola değdiren işletim sistemi hukuktur. Bir banka senin borcunu kâğıt üstünde istediği kadar büyüksün, o rakam ancak bir icra dairesi onu senin malına çevirebildiği gün gerçek bir dış olur.

Bu işletim sisteminin nasıl kurulduğunu anlamak için biraz tarihe bakmak gerekir, çünkü hukuk gökten inmedi. Bilinen en eski yazılı kanunlar Hammurabi'ye, yani milattan önce 1760 dolaylarına uzanır ve daha o ilk metinde bile cezanın sınıfa göre değiştiğini görürüz, bir soylunun gözünü çıkarana verilen ceza ile bir kölenin gözünü çıkarana verilen ceza aynı değildir. Yani hukuk daha doğduğu gün eşit değildi.

Göze göz, dişe diş ilkesi bile yalnızca eşitler arasında işliyordu, bir üst tabakanın bir alt tabakaya verdiği zararın bedeli her zaman daha hafifti. Demek ki hukukun ilk yazılı hali bile bir eşitlik aracı değil, mevcut tabakalaşmayı kayıt altına alan bir muhasebe defteriydi. Dört bin yıl geçti, ama bu temel mantık değişmedi, yalnızca dili inceldi ve gerekçesi süslendi. Bugünkü dünya hukuk sistemine en anlamlı katkıyı ise yaklaşık iki bin yıl önce Roma getirdi, sözleşme, mülkiyet ve borç kavramlarının ince mimarisini o kurdu. İdeal bir amaçla, düzeni sağlamak için başlayan bu hukukileşme, nüfus büyüyüp yönetim zorlaştıkça yozlaştı ve bizim zamanımıza gelindiğinde ambalajı süslü, içi boş bir yapıya dönüştü.

Marx bunu tek cümlede özetlemişti, üretim araçları yönetim biçimini belirler. Bu cümleyi kendi dilime çevirirsem, yönetim ağının kendisi bir donanımsa,

hukuki düzen onun işletim sistemidir ve adalet de o işletim sisteminin parlak arayüzüdür. Bu arayüzü bir heykele dönüştürüp meydanlara diktiğimiz an büyü tamamlanır ve biz kendimizi adil sanmaya başlarız. Din ve devletten sonra soyut kutsal kurumlar ailesine en son katılan üye adalet oldu. Dikkat et, bu kurumların ortak özelliği şudur, hepsi yöneticinin işini kolaylaştırır ve hepsi onun vazgeçilmez aracıdır. Kutsallık, sorgulamayı yasaklayan bir kalkandır ve bir aracı sorgulanamaz kılmak, onu mükemmel bir silaha çevirir.

Bu kutsal kurumlar bir aile gibi birbirini besler. Din itaati ve öteki dünyayı vaat eder, devlet bu itaati örgütler ve sınırı çizer, ticaret değeri soyutlayıp biriktirir, hukuk ise hepsinin arkasında durup gerektiğinde zoru uygular. Adalet bu ailenin en geç doğan üyesidir, ama en güçlüsüdür, çünkü ötekilerin vaatlerini infaz eden odur. Din bir günahı affedebilir, ama hukuk bir haczi uygular. İşte bu yüzden bir düzeni anlamak istiyorsan, önce onun infaz katmanını, yani hukukunu anlamak zorundasın, çünkü asıl pençe oradadır.

7.2 Adalet bir heykeldir

İlk eserimde adalet için tek bir cümle kurmuştum, adalet bir heykeldir. Bugün o cümlemin arkasında daha sağlam duruyorum, çünkü heykelin üç nesnesi aslında üç itiraftır. Gözü bağlıdır, terazisi vardır, kılıcı vardır. Üçü de bize ne olduğunu açıkça söyler, biz duymamayı seçeriz.

Gözünün bağlı olması tarafsızlık diye yüceltilir, oysa o bağ enerjiyi görmemek üzere tasarlanmıştır. Bir bireyin metabolizması, emeği, ürettiği gerçek iş, yani harcadığı joule, o bağın ardında kalır. Terazisi iddiaları tartar, sözleşmeleri tartar, içtihatları tartar, ama asla enerjiyi tartmaz. Kılıcı ise ikna için değil, zorlamak içindir. Şimdi şu üçünü bir araya koy. Gözü bağlı, enerjiyi tartmayan, ama zorlama gücü olan bir terazi kimin lehine eğilir? Elinde tartılacak soyut kâğıt çok olanın, yani gücü zaten elinde tutanın. Heykel tarafsız değildir, tarafsız görünmek üzere tasarlanmıştır, ki bu çok daha tehlikelidir.

Heykelin bireyi dışarıda tutmasının bir de dil yüzü vardır. Hukukun dili kasten anlaşılmazdır, Latince kalıplarla, uzun ve dolambaçlı cümlelerle, sıradan insanın giremeyeceği bir labirent gibi örülmüştür. Bu kitapta lafolojiyi, yani dilin gerçeği gizlemek için kullanılmasını anlatmıştım ve hukuk dili onun en eski ustasıdır. Anlamadığın bir dilde yazılmış bir sözleşmeyi imzalarsın, anlamadığın bir dilde yargılanırsın ve o dili senin için çözecek kişiye, yani avukata, yeniden para ödemek zorunda kalırsın. Anlaşılmazlık bir kusur değil, bir duvardır ve o duvarın bir yanında dili bilenler, diğer yanında ödemek zorunda kalanlar durur.

Bu duvar zamanla kendiliğinden de kalınlaşır. Her yeni karar bir içtihat olur, her içtihat bir öncekinin üstüne biner ve yıllar içinde öyle bir katman yığını oluşur ki artık o yığını yalnızca ona ömrünü vermiş uzmanlar okuyabilir. Bu, kitabın başında anlattığım karmaşıklığın azalan getirisinin hukuktaki halidir, sistem kendini korumak için katman ekler, ama her katman onu sıradan insandan biraz daha uzaklaştırır. Adalet, anlaşılmaz oldukça erişilmez olur ve erişilmez oldukça da yalnızca onu satın alabilenin aracına dönüşür.

Bu heykelin gerçek işlevini benim kendi fiziğimle, optimum alan kavramıyla görebiliriz. Her bireyin dokunulmaz bir enerji alanı vardır ve o alana zorla girmek ontolojik bir şiddettir. Dünyada başkasının optimum alanına girmeyi meşru kılan tek kurum hukuktur. Polis, haciz, hapis, hepsi onun verdiği bir alana girme iznidir. Bir komşunun bir komşunun evine zorla girmesi suçtur, ama aynı kapıyı bir icra memuru bir kâğıtla kırarsa bu hukuktur. Aradaki tek fark, ikincisinin elindeki cübbedir. Yani adalet heykeli, soyutlamaya fiziksel pençe takan eldir.

Heykelin kılıcı, devletin meşru şiddet tekelinin simgesidir. Bir toplumda zor kullanma hakkı tek bir merkezde toplanır ve o merkez bu hakkı kime, ne zaman, hangi kâğıt karşılığında kullanacağına karar verir. İşte soyutlamayı tehlikeli kılan da budur. Gölge para, bir tip sözleşmenin ince yazısı, bir tapu kaydı, tek başlarına yalnızca birer semboldür. Ama o sembolün arkasına meşru şiddet tekeli geçtiği an, sembol ete kemiğe bürünür, bir kapıyı kırabilir, bir maaşa el

koyabilir, bir bedeni hücreye kapatabilir. Hukuk, sembolü kuvvete bağlayan köprüdür ve köprüünün hangi yöne kurulduğu her şeyi belirler.

Bunu durdurmanın yolu heykeli yıkmak değil, gözündeki bağı çözüp eline doğru teraziye vermektir. İddiayı değil, net enerji deltasını, yani EG'yi tartan bir terazi. Bir uyumsuzlukta kimin daha çok enerji ürettiğini, kimin başkasının enerjisini emdiğini tartan bir ölçü, iddiaların ve içtihatların ardına saklanamaz, çünkü enerji ölçülebilir bir niceliktir ve yalan söylemez. O an heykel olmaktan çıkar, onuncu bölümde kurduğum ölçüm aletine döner. Adaletin sorunu kör olması değildir, yanlış şeye kör olmasıdır.

7.3 Görünmeyen gövde: buzdağının asıl kütlesi

Şimdi en önemli düzeltmeyi yapmam gerekiyor, çünkü hukuku konuşan herkes yanlış yere bakar. Gazete de, sivil toplum da, çoğu akademisyen de hukukun en parlak, en gösterişli yüzüne bakar, ceza hukukuna ve idamlara. Bu doğaldır, çünkü orada kelepçe vardır, hücre vardır, ölüm vardır ve bunlar sayılabilir, üstelik vicdanı sarsar. Ama bireyin hukukla asıl teması orada değildir.

Ben bu teşhisi kürsüden değil, hayatın içinden, sahadan yaptım. Sıradan bir insanın ömrü boyunca muhatap olduğu hukuk, ezici çoğunlukla ceza değildir. Ceza ve idare hukuku, bireyin gerçek hukuk temasının belki yüzde onudur. Asıl kütle, yüzde doksan, medeni hukukta, eşya ve borçlar hukukunda, ticaret ve icra hukukundadır. Bir insanın hayatı boyunca kaç kez ceza mahkemesine çıktığını düşün, sonra kaç kez kira sözleşmesi imzaladığını, kaç taksitli alışveriş yaptığını, kaç fatura ödediğini, kaç kez bir bankaya borçlandığını düşün. İşte buzdağı budur. Ceza, suyun üstünde parıldayan küçük uçtur, herkes onu sayar.

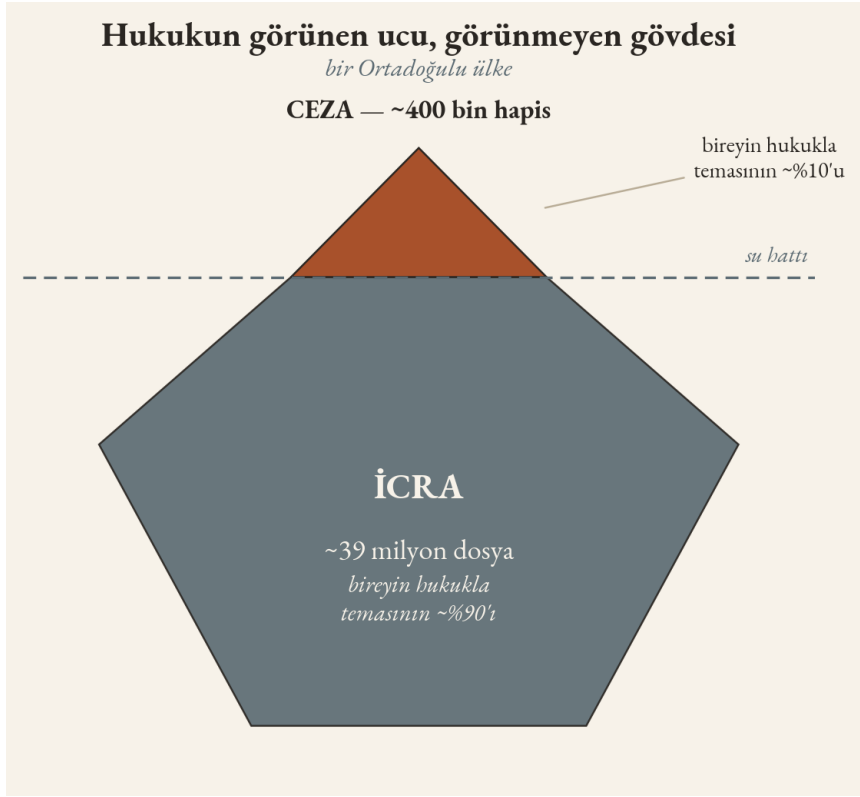
Oranı bir düşün. Sıradan bir insan ömrü boyunca belki hiç ceza mahkemesine çıkmaz, ama düzinelerce sözleşme imzalar, onlarca fatura öder, bir ev ya da araba için yıllarca borç taşır ve şanssızsa bir gün icra dairesinin memuruyla tanışır. Ceza hukuku istisnadır, medeni ve icra hukuku ise gündelik hayatın ta kendisidir. Buna rağmen kameralar hep istisnaya çevriktir, çünkü istisna

dramatiktir, gündelik olan ise görünmez. Bir sistemin gerçek karakterini anlamak istiyorsan, onun olağanüstü anlarına değil, sıradan gününe bakmalısın. İcra, harç, tip sözleşme, mülkiyet ve kamulaştırma ise suyun altındaki devasa gövdedir ve kimse onu temiz bir istatistikle yayımlamaz.

Dikkat et, bu görünmezlik bir tesadüf değil, tasarımın kendisidir. Sivil toplum hapishaneyi ve idamı sayar, çünkü onlar sayılması kolay ve vicdanı sarsan rakamlardır. Ama hiçbir kurum **medeni davada harç bir servet firtresidir** diye temiz bir tablo yayımlamaz. Yani ölçülmüş olan tam da gösterişli ceza tarafıdır, gövdenin karanlıkta kalması ise bir kaza değil, sistemin işleyiş biçimidir. Bu, akademi bölümünde anlattığım doğrulama protokolünün paslanmasının bir başka yüzüdür, neyi ölçeceğini seçen, sonucu da seçmiş olur ve burada ölçülmeyen şey kasten ölçülmemiştir.

Bir şeyi ölçmemek, onu yokmuş gibi göstermenin en kibar yoludur. Bir ülkede kaç kişinin idam edildiği rapor edilir, ama kaç kişinin harcı yatıramadığı için davasından vazgeçtiği hiçbir yerde yazmaz. Bu sessizlik masum değildir, çünkü ölçülmeyen bir sorun siyasetin gündemine de hiç girmez ve gündeme girmeyen bir şey hiç çözülmez. Görünmeyen gövdenin en büyük gücü, tam da sayılmamış olmasıdır, sayılmadığı için tartışılmaz, tartışılmadığı için de olduğu gibi kalır.

Bu bölümün ağırlık merkezini de bu yüzden tersine çevirdim, önce görünmeyen gövdeyi anlatacağım, ceza ve idamı ise en sona, buzdağının en parlak ama en küçük yüzü olarak bırakacağım. Çünkü bir sistemi anlamak istiyorsan, onun reklamını yaptığı yere değil, sakladığı yere bakmalısın.



Şekil 10. Hukukun görünen ucu ceza ve idam, görünmeyen gövdesi ise icra. Bir Ortadoğulu ülkede yaklaşık dört yüz bin hapis, buna karşılık on milyonlarca icra dosyası, yani bireyin hukukla teması ezici çoğunlukla suyun altında.

7.4 Eşitlik kılığında servet filtresi

Görünmeyen gövdenin kalbinde tek bir mekanizma yatar, eşitlik kılığına girmiş ayrımcılık. Bunu en saf haliyle kefalet gösterir. Kural biçimsel olarak herkese aynıdır, teminatı yatıran serbest kalır. Ama maddi olarak bu bir servet filtresidir, çünkü zenginin kolayca yatırdığı parayı yoksul bulamaz. Aynı kural birine açılan bir kapı, diğerine örülmüş bir duvardır. Bir buçuk asır önce Anatole France bunu acı bir alayla söylemişti, kanun görkemli eşitliğiyle hem zengini hem yoksulu köprü altında uyumaktan, sokakta dilenmekten ve ekmek çalmaktan

eşit biçimde men eder. Gözü bağlı heykel cüzdana bakmamak üzere tasarlanmıştır ve cüzdana bakmamak, cüzdanı dolu olanı kayırmaktır.

Aynı mantık bütün medeni yargıya yayılır ve burada birkaç kalemi tek tek açmam gerekir, çünkü görünmeyen gövdenin dokusu bu kalemlerden örülür. Birincisi nispi harçtır. Hakkını aramak için baştan, daha davayı açarken, talep ettiğin değerin bir yüzdesini harç olarak yatırırısın. Yani hakkına kavuşmadan önce hakkının bir dilimini devlete ödersin ve ödeyemiyorsan kapı yüzüne kapanır. İkincisi vekalet ücretidir. Davayı kaybedersen yalnızca kendi avukatına değil, karşı tarafın avukatına da ücret ödersin. Bu ikisi bir araya gelince, sıradan bireyin güçlü bir şirkete karşı dava açması daha baştan caydırılır, çünkü şirket kaybetmeyi bir işletme gideri olarak göze alabilir, birey ise kaybederse evini kaybeder.

Aralarındaki asıl fark, birinin bu oyunu bir kez, diğerinin binlerce kez oynamasıdır. Büyük bir şirket aynı türden binlerce davaya girer, kendi hukuk departmanını kurar, kuralları kendi lehine biçimlendirmeyi öğrenir ve tek bir davayı kaybetse de uzun vadede kazanır. Birey ise hayatında belki bir kez dava açar, ne tecrübesi ne ekibi vardır ve o tek dava onun için her şeydir. Sürekli oyuncu ile tek seferlik oyuncu aynı masaya oturduğunda, kuralların eşit olması sonucun eşit olacağı anlamına gelmez, tam tersine, eşit kural sürekli oyuncunun en büyük avantajıdır.

Üçüncüsü teminattır. İhtiyati tedbir ya da ihtiyati haciz istersen, yani hakkını korumak için acil bir önlem istersen, çoğu zaman bir teminat yatırman gerekir ve böylece çareye ulaşmak bir kez daha paraya bağlanır. Dördüncüsü, son yıllarda pek çok uyuşmazlıkta zorunlu hale gelen arabuluculuk ve dava şartı süreçleridir. Görünüşte uzlaşmayı kolaylaştıran bu basamaklar, pratikte sabrı ve parası olmayan tarafın bir kez daha eleneceği bir süzgece dönüşebilir.

Bütün bu kalemlerin ortak etkisi tek bir cümleye iner. Hukuk, çareye erişimi paraya çevirir. Adalet heykelinin terazisi enerjiyi değil parayı tartar ve optimum alanına girilen birey, o alana girişi durdurabilmek için yine para ödemek zorunda

bırakılır. Eşitlik kılığında işleyen bu servet filtresi, görünmeyen gövdenin temel dokusu, hukukun en sessiz ve en yaygın adaletsizliğidir. Kelepçe takmaz, manşet olmaz, ama milyonlarca insanı hakkını aramaktan baştan vazgeçirir.

Bunun pratikteki anlamı şudur. Bir işçi maaşını alamadığında, bir tüketici ayıplı bir mal aldığında, bir kiracı haksız yere evinden çıkarıldığında, teorik olarak hepsinin bir hakkı vardır. Ama o hakkı kullanmak harç, avukat ücreti, bilirkişi gideri ve yılları bulan bir bekleyiş ister. Çoğu insan bu hesabı yapar ve vazgeçer, çünkü hakkını aramanın bedeli, çoğu zaman hakkın kendisinden büyüktür. Hukuk burada hiçbir şey yapmaz ve hiçbir şey yapmayarak güçlüyü korur. En sessiz adaletsizlik, gerçekleşen değil, bedeli yüzünden hiç denenmeyen adaletsizliktir.

Buna bir de adaletin doğrudan bir piyasaya dönüşmesini ekle. Hak aramak bir hizmet sektörü haline geldi, avukatlık ücretleri, bilirkişi, danışmanlık, arabuluculuk, hepsi bir bedel listesiyle çalışıyor ve bu listede en altta duran sıradan insan en zayıf hizmeti alıyor. Parası olan en iyi savunmayı satın alır, parası olmayan ise ya kötü bir savunmaya razı olur ya da hiç savunulmaz. Sağlıkta paran kadar tedavi neyse, hukukta da paran kadar adalettir ve ikisinin de ortak özelliği, en çok ihtiyacı olanın en azına erişebilmesidir.

7.5 Mülkiyet hukuku: gaspın tapuya dönüşmesi

İlk eserimde tek bir denklem kurmuştum, mülkiyet eşittir kölelik. O denklemin somut hukuk makinesi mülkiyet ve eşya hukukudur. Geriye, çok geriye gidelim. Avcı toplayıcı iken hiçbir mülkiyet hakkımız yoktu, bir ağaç gölgesi ya da bir mağara belli sürelerle bize ev sahipliği yapardı, hepsi o kadar. Bu kullanımların hiçbirisi mülkiyet kavramına girmiyordu, çünkü kimse bir gölgeyi tapuya bağlamayı düşünmemişti. Mülkiyetle gerçek anlamda ilk kez tarım döneminin yerleşik düzeni tanıştırdı bizi, başlangıçta ekip biçeceğimiz bir avuç toprak.

Sonra iştah büyüdü. Zamanla toprak, ağaç, su, maden sahiplenildi, derken yaban hayvanları doğal ortamından koparılıp mülke çevrildi ve en sonunda

kendinden zayıf insan sahiplenildi. Üç büyük Orta Doğu dininde alenen kutsanan kölelik, aslında bir tarım dönemi icadıydı ve kısmen şekil değiştirse de son elli yıla kadar sürdü. Yüzlerce hukuk kuralı köleliğin meşruiyet kaynağı oldu. Bir insanın bir insana mülk olarak kaydedilebildiği bir sistemde adaletten söz etmek, kelimelerin içini boşaltmaktır.

Bu sahiplenmenin en açık örneği, ortak toprağın çitlenmesidir. Yüzyıllarca köylünün ortaklaşa kullandığı meralar, ormanlar ve sular, hukuk eliyle teker teker özel mülke çevrildi. İngiltere’de çitleme hareketi denen süreçte, ortak araziye kullanan köylüler bir yasa darbesiyle topraksız bırakıldı ve kentlere akıp fabrikalarda emeklerini satmaktan başka çare bulamadılar. Yani önce ortak olan çitlendi, sonra çitin dışında kalan insan kendi emeğini satmak zorunda kaldı. Kölelik zincirle, ücretli emek ise mülksüzlükle kurulur, ama ikisinin de kökü aynı yerdedir, üretim aracına erişimin hukuk eliyle kapatılması. Mülkiyet köleliktir derken kastettiğim tam da bu sürekliliktir.

Hukuk bu sahiplenmeyi yaratmadı, ama ona meşruiyet verdi ve aslında bütün suçu da budur. Tapu sistemi tarihsel olarak güçlünün ve devletin fiili zilyetliğini hukuki mülke çevirdi, örfi ve ortak kullanımı dışarıda bıraktı. Önce eli silahlı olan toprağa el koydu, sonra hukuk gelip o el koymanın üstüne bir tapu mührü bastı ve gasp böylece hakka dönüştü. Bu, hukukun en sihirli ve en karanlık işlemidir, dünü gaspı bugün mülk yapar ve bir kez tapuya geçince artık kimse onun nasıl elde edildiğini sormaz.

Bu mekanizma bugün de aynen çalışır. Kamulaştırma çoğu zaman rayicin altında bir bedelle yapılır, kentsel dönüşüm insanları hukuk eliyle yerinden eder, ipotek ailenin evini bankanın aynı hakkının altına koyar. Mülkiyet eşittir kölelik tezinin görünür dişlileri tam buradadır. Üstelik mülkiyetin yoğunlaştığı yer hukukun da incelindiği yerdir. Gökdelenlerle dolu daracık sokaklarda hukuk ancak yalancıkta işler, çünkü orada her metrekare çoktan birinin aynı hakkıyla kuşatılmıştır ve sıradan insanın hareket alanı kölelikten başka bir ad bulamaz,

sabah uyanınca kendini geçindirecek, yani kendini emecek bir işveren aramaya çıkar.

Hürriyet kavramı bu zincire bir cevap olarak doğdu. Fransız filozoflar 1789'dan sonra toplumsal mukaveleyi, eşitliği, kardeşliği ve hürriyeti öne çıkardılar ve yurttaşlık hukuku milletleri doğurdu. Ama o güzel başlangıç nereye vardı? Koskoca sanayi devrimi, gele gele, vahşi bir tüketim ekonomisiyle kaynakları kuruttu ve gezegeni bir mutsuzluğa kilitledi. Demek ki sorun hürriyet fikrinin eksikliği değildi, o fikri taşıyan işletim sisteminin, yani mülkiyet temelli hukukun, baştan eğri yazılmış olmasıydı.

Şunu da açıkça yazmam gerekir, çünkü kendi durumum bu ilkeyi sınar. Benim bir arazim var, dokuz yüz yirmi dokuz metrekaare ve o bugünün dünyasında bir mülktür. Ama ben elli yıl sonrasını anlatıyorum ve o dünyada Hibrit Köy'e yerleşmek yeterli olacaktır, çünkü orada korunan şey sahiplik değil kullanımdır, mülk değil emanetçiliktir, tıpkı avcı toplayıcının ağaç gölgesi gibi. Yani mülkiyet eşittir kölelik bugünün dünyası için bir teşhistir, geleceğin köyü için ise çoktan aşılmış bir koşuldur. Bu ayrımı netleştirmeden ilkeyi taşırsak çelişki gibi görünür, oysa çelişki değil, iki ayrı zamana ait iki ayrı durumdur. Bugün mülk sahibi olmak bir zorunluluk, yarın ise kullanım yeterli olacak.

Aslında evrensel adalet basit bir ilkeydi, her canlı kendi bilgisi ve emeğiyle ürettiğine sahip olmalıydı, ne fazlası ne eksigi. Doğal denge bozulmasaydı, nüfus da bugünkü seviyelere çıkmazdı ve dünyayı paylaştığımız öteki canlılarla aynı ölçüyü paylaştırdık. Biz ise üretimi değil sahiplenmeyi, emeği değil el koymayı kutsadık ve bunun adına medeniyet dedik. Mülkiyet hukuku, bu ters çevrilmiş ölçünün en kalıcı anıtıdır, üreteni değil sahipleneni korur.

Mülkiyet eşittir kölelik derken, tek bir nesnenin gaspını değil, dört ayrı gaspı birden kastediyorum. Canın gaspı, çünkü ömrünü başkasının mülkünü büyötmeye verirsin. Değerin gaspı, çünkü ürettiğin değer sana değil, üretim aracını elinde tutana akar. Hakkın gaspı, çünkü itiraz etmenin yolu yine onun yazdığı hukuktan geçer. Ve fikrin gaspı, çünkü neyin mümkün, neyin meşru

olduğunu bile sana o düzen öğretir. Mülkiyet, bu dört gaspı tek bir kelimenin, sahiplik kelimesinin altında birleştirir ve hepsini olağan gösterir.

7.6 İcra ve ticaret: tahsildara dönüşen hukuk

Görünmeyen gövdenin en ağır yeri icra ve ticaret hukukudur ve burada artık benzetme değil, çıplak rakam konuşur. Bir Ortadoğulu ülkede ceza tarafında yaklaşık dört yüz bin hapisteki kişi var. İcra tarafında ise rakam başka bir gezegene aittir. 2023 sonunda, devreden dosyalarla birlikte, toplam otuz sekiz milyon dokuz yüz altmış dokuz bin icra ve iflas dosyası vardı. 2024 yılı sonunda dairelerde işlem gören dosya sayısı otuz iki milyon yedi yüz bin dolayındaydı ve bu, seksen beş milyonluk bir ülkede neredeyse her üç kişiden birinin bir icra takibine konu olması demektir. Hangi yılı alırsan al, bireyin hukukla asıl teması hapisanede değil, tam burada, bu dosyaların içindedir.

Asıl çarpıcı ayrıntı, tezin doğrudan ispatıdır. Bu dosyaların yalnızca küçük bir bölümü bir mahkeme kararına dayanıyor. 2023'te ilamlı, yani hâkim kararına dayanan dosyalar yaklaşık dört milyondur, geri kalan otuz üç milyona yakını ise ilamsız takiptir. 2024'te de tablo değişmedi, dosyaların yaklaşık yüzde seksen ikisi yine ilamsızdı, yani ortada bir hâkim kararı bile yok. En büyük alacaklılar da bankalar ve taksitle satış yapan mağazalar. Birey, bir yargıç yüzü dahi görmeden doğrudan icra makinesinin içine sokuluyor. Cübbeli hırsız burada cübbeyi bile çıkarmış, doğrudan tahsildara dönüşmüş. Bu, bütün bölümün belki en sert cümlesidir, hukuk burada artık yargılamıyor bile, sadece tahsil ediyor.

Bu makinenin içine bir an için gerçek bir insan koyalım. Diyelim bir esnaf kötü bir yıl geçirdi ve birkaç çeki karşılıksız kaldı. O çeklerin her biri ayrı bir takip, ayrı bir dosya, ayrı bir haciz tehdidi olur, aynı anda kredi kartı borcu da bir ilamsız takibe döner. Birey hiçbir hâkimin önüne çıkmadan, hiçbir savunma yapmadan, bir sabah evine gelen icra memuruyla tanışır. Onun gözünde olan biten bir hukuk süreci değil, bir baskındır. Ve istatistikte o sadece otuz dokuz

milyon dosyadan biridir. Rakamın soğukluğu, tam da gövdenin görünmezliğini sağlayan şeydir, çünkü bir dosya numarası kimsenin vicdanını sızlatmaz.

Bu dağın neden büyüdüğünü de söylemek gerekir. İcra dosyalarının sayısı, bir ülkedeki borç ekonomisinin sıcaklık ölçeridir. İnsanlar geçinemedikçe borçlanır, borçlandıkça takibe düşer ve finans kapitalinin ürettiği her yeni kredi, er ya da geç hukukun önüne bir dosya olarak gelir. Yani motor ile işletim sistemi burada el ele çalışır, biri borcu üretir, diğeri onu tahsil eder. Otuz dokuz milyon dosya, bir hukuk sorunundan çok, bir ekonomik modelin çıktısıdır ve o modelin faturası hep aynı tarafa, yani borçlanmak zorunda kalana kesilir.

Bu sayıyı bir de insan ölçeğine indir. Neredeyse her üç kişiden birinin bir icra dosyasına konu olduğu bir ülkede, borç artık bir kaza değil, hayatın olağan bir hali olmuştur. İnsanlar bir borcu kapatmak için bir başka borca girer ve bu döngü bir kez başladığında ondan çıkmak neredeyse imkânsızdır. Hukuk bu döngüyü ne yaratır ne çözer, sadece her turunda alacaklının yanında durur. Borçlunun ödeyemediği şey çoğu zaman bir lüks değil, geçinmek için aldığı bir karttı, bir faturaydı, bir taksitti. Yani görünmeyen gövde, aslında yoksulluğun hukuk diline çevrilmiş halidir.

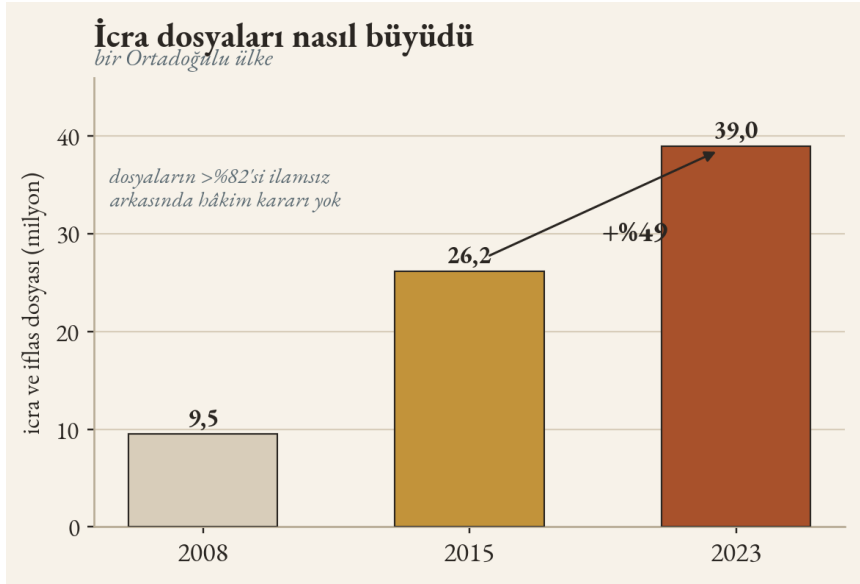
Bu dağın ne kadar hızlı büyüdüğüne de bakmak gerekir. Aynı sayı 2008'de on milyonun altındaydı, 2015'ten 2023'e ise artış yüzde kırk dokuz oldu. 2022'de iki bin liranın altındaki borçların silineceği, böylece sistemden on milyon dosyanın çıkacağı duyurulmuştu, ama veriler o hedefe ulaşamadığını, dosya sayısının kısa bir düşüşün ardından eski seviyesine geri döndüğünü gösterdi. Yani sistem kendi yükünü hafifletmeye çalıştığında bile başaramadı, çünkü borç üreten asıl makine çalışmaya devam ediyordu.

Ne kadar çıplak bir şey olduğunu tek bir ayrıntı anlatır. Hacizler ailenin buzdolabına, çamaşır makinesine, yatağına kadar uzanıyordu ve ev eşyasının haczi ancak 2023'teki bir yasa değişikliğiyle yasaklandı. Yani daha düne kadar hukuk, bir borç için ailenin yatağını almayı meşru görüyordu. Kelepçe yok, ama buzdolabı gidiyor. Bu, optimum alana tecavüzün medeni hukuk versiyonudur

ve görünmediği için cezadan çok daha yaygındır. Bir insanın hücreye atılması manşet olur, evinden buzdolabının götürülmesi ise sadece bir dosya numarasıdır.

Ticaret hukuku bu gövdeyi büsbütün ağırlaştırır. İcra ve iflas sistemi, alacaklı bir banka ya da şirket olduğunda, sıradan borçluyu ezen bir makinedir. Bankanın, sigortacının, telekomun dayattığı tip sözleşmeler, sözleşme özgürlüğü masalını maddi bir dayatmaya çevirir, ince yazıyı kimse okumaz ama herkes imzalar, çünkü imzalamazsa ne ev tutabilir ne telefon alabilir. Limited şirket, sahibini korur, zararı işçiye ve alacaklıya yıkar, yani riski zayıfa dışsallaştıran bir hukuki aygıttır. Karşılıksız çek yeniden hapisle ilişkilendirilerek küçük esnafı bir borç yüzünden cezaya bağlar. Her kalem aynı yöne çalışır, gücü olanı korur, olmayanı ezer.

Tüketici sözleşmeleri de aynı asimetriyi gündelik hale getirir. Bir telefon hattı, bir kredi kartı, bir sigorta poliçesi alırken imzaladığın metni ne okursun ne de pazarlık edebilirsin, sana yalnızca imzalamak ya da hizmetten vazgeçmek bırakılır. Sözleşme özgürlüğü denen şey burada bir masala dönüşür, çünkü özgürlük iki tarafın da koşulları belirleyebilmesini gerektirir, oysa bir taraf bütün maddeleri önceden yazmış, diğerine yalnızca alta imza atmak kalmıştır. Hukuk buna rıza der, ama bu, seçeneksiz bırakılmış birinin rızasıdır, yani aslında rıza değildir.



Şekil 11. Bir Ortadoğulu ülkede icra ve iflas dosyaları 2015'ten 2023'e yüzde kırk dokuz arttı ve toplam otuz dokuz milyona ulaştı. Dosyaların yüzde sekseni aşkın bölümü ilamsızdır, yani arkasında bir hâkim kararı bulunmaz.

7.7 Gecikme silahı: süreç bizzat cezadır

Görünmeyen gövdenin üstünde bir de zaman silahı vardır. Hindistan'ın baş yargıcı bunu tek cümlede özetlemiş, **süreç bizzat cezadır**. Bu cümle yalnızca ceza için değil, medeni dava için de geçerlidir, çünkü hukukta çoğu zaman bekleyebilen kazanır. Parası olan bekleyebilir, parasını acilen isteyen birey bekleyemez ve hukuk zamanı kimin elinde rezerv varsa ona armağan eder. Adalet geç gelirse adalet değildir derler, ama gecikme bir kaza değil, çoğu zaman bir stratejidir.

Hindistan tablosu bunu rakamla gösterir. Cezaevindekilerin yaklaşık yüzde yetmiş beş ila yetmiş yedisi mahkûm değil, yargılanmayı bekleyen tutuklu, üstelik mahkemelerde elli milyondan fazla dava bekliyor. Bu tutukluların büyük çoğunluğu kefalet ya da avukat parası olmayan yoksullar ve ötelenmiş topluluklar. Yani hapis, mahkûmiyetten önce geliyor ve parası olmayana

kesiliyor. Hüküm verilmeden yıllarca tutulan bir insan için, sonunda beraat etse bile kaybettiği yıllar geri gelmez. Süreç gerçekten cezanın kendisidir ve bu ceza suçluya değil, beklemeye gücü yetmeyene verilir.

Aynı silah medeni davada sessizce çalışır. Güçlü taraf, sermayesi, avukatı ve sabrı sayesinde gecikmeyi bir kaldıraç olarak kullanır. İlk derece, istinaf, temyiz, her aşama yeni bir bekleme katmanıdır ve her katman zayıf tarafın iradesini biraz daha aşındırır. Zayıf taraf, gecikmenin yükünü taşıyamadığı için ya hakkından vazgeçer ya da güçlünün dayattığı uzlaşmaya razı olur. Gözü bağlı heykel zamanı tartmaz, ama zaman, elinde rezerv olanın en sadık silahıdır. Hukuk hızlı işlese belki adil olmaya bir adım yaklaşırdı, ama yavaşlık da tıpkı harç gibi, gövdenin sessiz bir parçasıdır.

Bir Ortadoğulu ülkede sıradan bir hukuk davasının ilk derecede sonuçlanması çoğu zaman yılları bulur, istinaf ve temyiz eklenince süre daha da uzar. Bir kira uyuşmazlığı, bir miras davası, bir işçilik alacağı, hepsi yıllarca sürebilir ve bu sürede haklı taraf çoğu zaman ya yaşlanır ya yorulur ya da vazgeçer. Adaletin geç gelmesi yalnızca bir verimsizlik değildir, çünkü gecikmenin yükü iki tarafa eşit dağılmaz. Bekleyebilen için zaman bir müttefik, bekleyemeyen için bir cezadır. İşte bu yüzden o tek cümle, süreç bizzat cezadır, bir şikâyet değil, sistemin bir tanımıdır.

Bunu bir miras davasıyla düşün. Bir aile bireyi öldüğünde, paylaşılmayan bir mülk yıllarca davada bekler ve dava sürdükçe o mülkün geliri çoğu zaman onu elinde fiilen tutana kalır. Beklemeye gücü yeten taraf, dava bitmeden zaten kazanmıştır, çünkü zamanın kendisi onun lehine işlemiştir. Diğer taraf için ise her geçen yıl, hakkından bir parça daha koparıp atmaktır. Mahkeme en sonunda haklıyı bulsa bile, o haklılık çoğu zaman yorgun, yaşlanmış ve çoktan razı olmuş birine teslim edilir.

7.8 Lisanslı ölüm ve kitlesel hapis

Şimdi en sona bıraktığım yüze, buzdağının en parlak ama en küçük ucuna geliyorum, ceza ve idam. Burada da rakam konuşur. Bir Ortadoğulu ülkede hapis nüfusu 2000'de yaklaşık kırk dokuz bin beş yüz iken, 2025'te dört yüz binin üzerine çıktı, yani çeyrek yüzyılda yaklaşık sekiz kat. Bu ülke artık Avrupa Konseyi'nin hem en yüksek hapis oranına, yüz binde dört yüz elliye aşan bir orana, hem de en kalabalık cezaevlerine sahip ülkesi ve son bir yıldaki artış da yine en yüksek olanlardan, yüzde yirmi dokuz dolayında. İtici güç suçtaki bir artış değil, kitlesel tutuklamalar. Bir ülke, suç oranı sabitken hapis nüfusunu sekiz katına çıkarıyorsa, orada artan şey suç değil, hukukun bir araç olarak kullanımıdır.

Aynı ülke, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin tarihinde en çok ihlal kararı verilen ülkelerin başında gelir. Mahkemenin 1959'dan 2019'a uzanan geçmişinde, en az bir ihlal bulunan kararların büyük bir bölümü, tüm ihlallerin yaklaşık yüzde on yedisi, tek başına bu ülkeye aittir ve Strazburg'da bekleyen başvuruların önemli bir kısmı yine buradan gider. En sık ihlaller adil yargılanma hakkı ile özgürlük ve güvenlik hakkıdır. Bunun anlamı şudur, bir ülkenin kendi hukuku, kıtanın en büyük hak ihlali üreticisine dönüşebiliyor. İşletim sistemi, koruması gereken şeyi en çok çiğneyen aygıt oluyor.

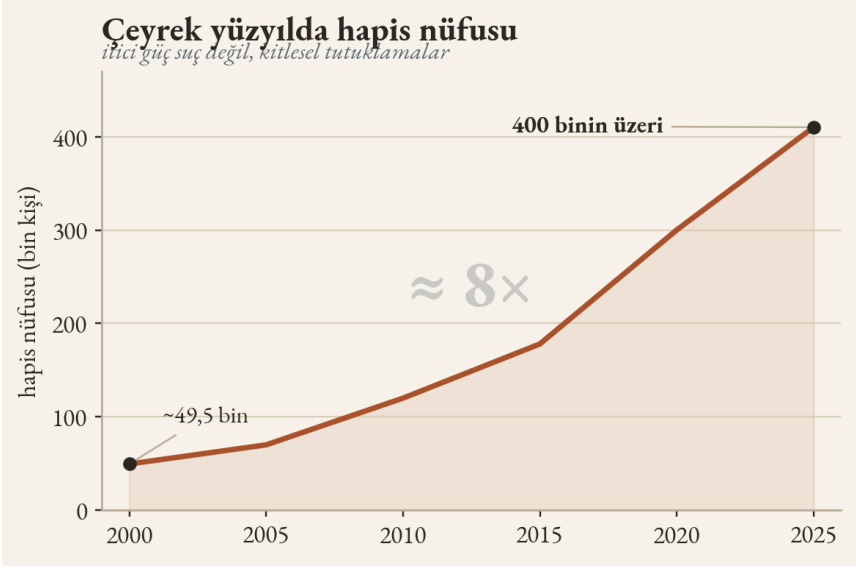
Dünya Adalet Projesi'nin kendi gözlemi de bu tabloyu tamamlar, hukuk devleti kurumlarını inşa etmek yavaş ve iteratif bir süreçtir, ama onları sökmek hızlıdır. Bir ülkenin hapis nüfusunu sekiz katına çıkarması, mahkemelerini bir aracın parçasına dönüştürmesi birkaç yıla sığabilir, oysa o kurumların kurulması nesiller almıştı. Bu, kitabın boyunca anlattığım dikey kırılmanın hukuktaki yüzüdür, yukarıda ne kadar merkezileşirsen, çöküşün de o kadar hızlı olur.

İdam ise hukukun en çıplak halidir, lisanslı ölüm. 2024'te dünyada kayda geçen idam sayısı bin beş yüz on sekiz oldu, on yılın en yükseği, bir önceki yıla göre yaklaşık yüzde otuz iki artış. Bunların yaklaşık bin üç yüz sekseni, yani yüzde doksan biri, yalnızca İran, Irak ve Suudi Arabistan'da gerçekleşti. İdamların yaklaşık yüzde kırk ikisi, uluslararası hukukun en ağır suç eşliğini bile

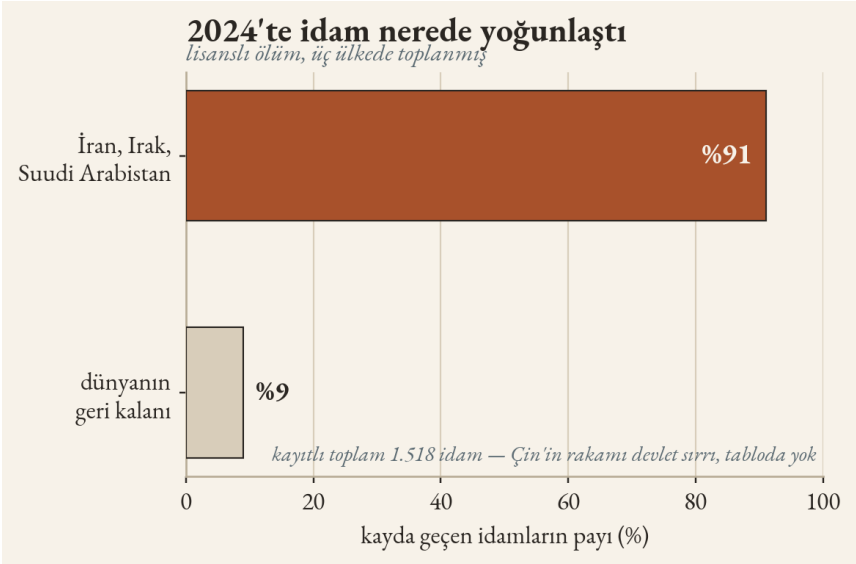
karşılamayan uyuşturucu suçlarından verildi ve ağırlıkla yoksul ve azınlık kesimlere uygulandı. Çin muhtemelen binlerce idamla başı çekiyor, ama rakam bir devlet sırrı olduğu için hiçbir tabloya girmiyor. Optimum alana yapılabilecek en uç tecavüz, yani canın alınması, hukuk cübbesi giyince bir infaz işlemine dönüşüyor ve bir imza ile meşrulaşıyor.

Bu tablonun bir de şu yüzü var. Bağlayıcı uluslararası mahkeme kararlarının uygulanmaması, yani bir ülkenin kendi taraf olduğu hukuk düzeninin en üst kararını bile tanımaması, artık bir istisna değil bir örüntüdür. Bu, işletim sisteminin kendi temyiz katmanını bile devre dışı bırakabildiğini gösterir. Bir sistem kendi üstündeki denetimi tanımıyorsa, orada artık hukuktan değil, hukuk kılığına girmiş bir iradeden söz ediyoruz demektir.

Bu üç veri, yani sekiz kata çıkan hapis, kıtanın en büyük ihlal üreticisi olmak ve bağlayıcı kararları tanımamak, aslında tek bir mekanizmanın üç yüzüdür. Karar tek bir noktada toplandığında, o noktayı dengeleyecek bütün frenler birer birer devreden çıkar ve geriye yalnızca iradenin kendisi kalır. Hukuk o zaman bir sınır olmaktan çıkıp bir uzantıya dönüşür. Bu, kitabın boyunca anlattığım dikey kırılmanın siyasi ve hukuki kuzenidir, yukarıda toplanan güç hızlı iş görür, ama tek bir kararla da çöker, çünkü onu taşıyan dağıtık bir taban kalmamıştır.



Şekil 12. Bir Ortadoğulu ülkede hapis nüfusu, 2000'de yaklaşık kırk dokuz bin beş yüz iken 2025'te dört yüz binin üzerine, çeyrek yüzyılda yaklaşık sekiz kat. İtici güç suç değil, kitlesel tutuklamalar.



Şekil 13. 2024'te kayda geçen idamların yüzde doksan biri yalnızca üç ülkede, İran, Irak ve Suudi Arabistan'da gerçekleşti. Çin'in rakamı devlet sırrı olduğu için tabloda yer almaz.

Burada bir yapısal not düşmem gerekir ve onu bir hüküm olarak değil bir teşhis olarak söylüyorum. Bu ülkeyi öne çıkarmamın nedeni bir ülkeyi ya da bir kişiyi adıyla hedef almak değil, onun dünya için en sıcak numune olmasıdır. Çünkü burada, yöneticinin bile kanunun altında durması gerektiği, 1215'ten de eski o fikir, en açık biçimde tersine çevrilmiş durumda. Kararın tek bir noktada toplandığı, bireye itaatten başka bir hak bırakılmayan bir düzende, hukuk bir fren olmaktan çıkar ve bir araca dönüşür. Bu, kutsal sözlerle donatılmış bir tahakkümün, en çıplak haliyle ölçülebildiği bir laboratuvardır. Ve şunu da mekanizma olarak ekliyorum, en ağır dikey baskı, altında yaşayan bireyde, doğal ve yatay bir hayata dönme arzusunu da en güçlü haliyle biriktirir. Yani bu en sıcak laboratuvar, aynı zamanda geleceğin yatay köyüne en erken yürüyecek bireyleri de hazırlayan topraktır. Baskının kendisi değil, onun ürettiği bu geri çekilme arzusu, koridorun ilk gönüllülerini yetiştirir.

7.9 Küresel açık ve getiri hanesi

Şimdi bu fotoğrafı tek bir ülkenin ötesine taşıyalım, çünkü tablo evrenseldir. Hukuk devleti yedi yıl üst üste geriledi, 2024'te ülkelerin yaklaşık yüzde elli yedisinde zayıfladı. Ama asıl çarpıcı olan tek bir rakamdır. Bugün sekiz milyar iki yüz milyon insanın beş milyar yüz milyonu, yani insanlığın üçte ikisi, anlamlı adalete erişemiyor. Bu açığın iki yüz elli üç milyonu aşırı adaletsizlik koşullarında, bir buçuk milyarı gündelik hukuki sorununu çözemiyor, dört buçuk milyarı hukukun sunduğu fırsatların tümüyle dışında ve bir milyardan fazla insanın yasal kimliği bile yok. Yani adalet azınlık için bir heykeldir tespitim bir benzetme değil, ölçülmüş bir gerçektir. Yasal kimliği olmayan o bir milyar insan ve hukukun fırsatlarından dışlanan dört buçuk milyar, ağırlıkla Afrika ve Güney Asya'da yoğunlaşır.

Bu açığın bir de ölçülmüş bir bedeli var. Adalet erişememek yalnızca bir hak kaybı değil, aynı zamanda kayıp gelir ve strese bağlı hastalık olarak ülkelere yıllık millî gelirin yüzde üçüne varan bir yük bindiriyor. Yani adaletsizlik yalnızca ahlaki bir sorun değil, aynı zamanda devasa bir enerji israfıdır, çözülmemiş her

uyuşmazlık, harcanan ama karşılığı alınamayan bir emektir. Üstelik adaletsizlik kendi kendini besler, çözülemeyen bir sorun yeni sorunlar doğurur ve açık büyüdükçe büyür.

Bunu bu kitabın enerji diliyle de söyleyebilirim. Her çözülemeyen uyuşmazlık, harcanmış ama hiçbir değere dönüşmemiş bir emektir, yani boşa akmış bir enerjidir. Bir insanın hakkını alamadan yıllarca uğraşması, bir başkasının korkuyla hakkından vazgeçmesi, bir üçüncüsünün sistemin tümüyle dışında kalması, hepsi gezegenin toplam enerji bütçesinden sessizce sızan kayıplardır. Adaletsizlik yalnızca ahlaki bir leke değil, aynı zamanda termodinamik bir israftır. Enerji esaslı bir düzen bu israfı görünür kılar, çünkü onun terazisi tam da bu sızıntıyı ölçmek için kuruludur. Hukuk oralara çoğu zaman hiç ulaşmadı, ulaştığı yerde de gücünün aracı oldu.

Afrika'nın pek çok yerinde sömürge döneminde dayatılan hukuk, yerli ve örfi kullanım düzenlerini bir kalemde geçersiz saydı ve toprağı önce sömürgecinin, sonra yeni devletin ve büyük şirketlerin mülkü yaptı. Bir milyardan fazla insanın yasal kimliğinin olmaması da soyut bir eksiklik değildir, çünkü yasal kimliği olmayan insan bir banka hesabı açamaz, bir mülkü adına kaydedemez, bir mahkemede hak iddia edemez. Yani hukuk onu korumaz, çünkü onu görmez bile. Sistemin tümüyle dışında kalmak, sistemin kesebileceğı en ağır cezadır ve bu ceza dünyanın en yoksul coğrafyalarına kesilmiştir.

Tez ve antitez ilkesine sadık kalmak için getiri hanesini de dürüstçe açmam gerekir, çünkü bu kitap tek yanlı bir iddianame değil. Hukuk köleliği hiç değilse kâğıt üstünde yasakladı ve bu küçük bir şey değildir. Sözleşme ve mülkiyet, işbirliğini öngörülebilir kıldı, insanlar birbirini tanımadan ticaret yapabildi. Gerçi itirazım da tam burada, çünkü o öngörülebilirlik aynı zamanda mülkiyet köleliğinin çapasıdır, yani aynı kurum hem işbirliğini hem tahakkümü mümkün kılar. Kadınların ve azınlıkların kazanımları çoğu yerde hukuk eliyle geldi, oy hakkı, mülk edinme hakkı, eşit muamele, bunlar mahkeme ve yasa yoluyla kazanıldı.

Ama dikkat, bu kazanımların neredeyse tamamı vitrin dediğim coğrafyada, Avrupa'da ve ona benzeyen birkaç ülkede yoğunlaşır ve dünyanın üçte ikisine inmez. Avrupa'yı bilerek sona bırakmamın anlamı budur. Avrupa kuralı değil istisnayı temsil eder ve istisnaya bakarak hukuku yüceltmek, buzdağının sadece parlayan ucuna bakmak gibidir.

Avrupa'nın o görece adil tablosu da gökten inmedi, iki dünya savaşının ve uzun sınıf mücadelelerinin ardından, belli bir refah paylaşımının kurulduğu özel bir dönemin ürünüydü. Yani orada bile adalet, hukukun doğal bir armağanı değil, baskı altında verilmiş bir tavizdi ve o taviz bugün geri alınmaya başlandığında hukuk buna pek direnmiyor. Bu yüzden vitrine bakıp aldanmamak gerekir, vitrindeki mal mağazanın geri kalanını temsil etmez. Dünyanın üçte ikisi için hukuk hiçbir zaman bir vitrin olmadı, baştan beri bir tahsildardı. Asıl fotoğraf bu Ortadoğulu ülkede, Hindistan'da, İran'da, Afrika'da çekiliyor ve o fotoğrafta beş milyar insan çerçevenin dışında duruyor.

Hüküm açıktır. Finans kapitali bir motordu, hukuk ise onu ve diğer bütün araçları fiziksel zora çeviren işletim sistemiydi ve bu sistem insanlığın üçte ikisini daha baştan dışarıda bırakacak şekilde yazılmıştı. Bir işletim sistemi kullanıcılarının üçte ikisini çalıştırmıyorsa, o bir hata değil, bir tasarım tercihidir.

8,2 milyar insan — üçte ikisi anlamlı adaletin dışında

adalete erişemeyen 5,1 milyar	3,1 milyar
-------------------------------	------------

■ 1 milyardan fazla	yasal kimliği bile yok
■ 4,5 milyar	hukukun fırsatlarının tümüyle dışında
■ 1,5 milyar	gündelik hukuki sorununu çözemiyor
■ 253 milyon	aşırı adaletsizlik koşullarında

Kaynak: Task Force on Justice ve Dünya Adalet Projesi

*Şekil 14. Küresel adalet açığı. Sekiz milyar iki yüz milyon insanın beş milyar yüz milyonu, insanlığın üçte ikisi, anlamlı adalete erişemiyor. Kaynak, **Task Force on Justice** ve Dünya Adalet Projesi.*

7.10 Heykelden mimariye: adaletin yeni terazisi

Şimdiye kadar yıktım, şimdi kuracağım, çünkü bu kitap yıkmakla yetinmez. Önerim adaleti kaldıralım değil, adaleti mahkemeden mimariye taşıyalım. Mevcut hukuk tepkiseldir, çatışma olduktan sonra ortalığı temizler ve temizlerken de gücü olanı kayırır. Benim önerdiğim ise önleyicidir, çatışmayı baştan imkânsız kılan bir geometridir. Aradaki fark, bir hastalığı tedavi etmekle, o hastalığı üreten koşulu ortadan kaldırmak arasındaki farktır.

Bunun üç ayağı var. Birincisi, pozitif haklar edebiyatının yerine tek bir negatif sınır. Her pozitif hak bir asimetridir, birine bir şey verirken bir başkasına bir yük bindirir ve bu yüzden KE'nin, yani değeri üretmeden ele geçirenin toprağıdır. Bütün o uzun hak listesini tek bir negatif yasaya indiriyorum, bir insanın diğerinden beslenmesi yasaktır, ebeveynin çocuğa desteği dışında. Buna evrensel

etiğın negatif sınırını ekliyorum, asla zarar vermemek. Gerisi mimaridir. Negatif sınır, ne yapman gerektiğini söylemez, neyi yapamayacağını söyler ve özgürlük tam da bu boşlukta nefes alır.

İkincisi, çatışmasız geometri. İlk eserimde güneşe benzeterek çizdiğim, sekiz kapı ile yatayda ve sekiz katla dikeyde altmış dört ayrı ulaşım yolu sunan tasarım, ortadaki değere kesişmeyen yollardan ulaşmayı simgeler. İnsanlar kaynağa giderken birbirini ezmek zorunda kalmaz, çünkü yollar kesişmez. Rekabeti, yani diğerini ezip geçmeyi, ilkel hayvanlara bırakırız ve genlerimizdeki o eski algoritmayı yeni bir mimariyle değiştiririz. Modern toplum bunu başaramadı, hâlâ tek kapiya yığılıp birbirini eziyor. Oysa hürriyetlerin başkasının hürriyetiyle sınırlandığı o eski sözü, bir şarkı sözü olmaktan çıkarıp bir mimariye çevirebiliriz.

Bu tasarımın inceliği şudur. Herkesi tek bir dar kapıdan geçirmeye çalışırsan, kaçınılmaz olarak bir izdiham, bir itiş kakış ve bir hiyerarşi doğar, sonra da o izdihamı yönetmek için bir hukuka ihtiyaç duyarsın. Ama her aileye, her bireye ayrı bir kat, ayrı bir yol verirsen, izdiham hiç doğmaz ve onu yönetecek bir zora da gerek kalmaz. Yani çatışmayı çözmenin en zarif yolu, onu baştan tasarımla imkânsız kılmaktır. Hukuk izdihamın çocuğudur, izdihamı kaldırırsan ebeveyni de ortadan kalkar.

Üçüncüsü, gözündeki bağı çözülmüş, iddiayı değil enerjiyi tartan bir terazi, yani EG. Bu üçü bir araya geldiğinde adalet bir heykel olmaktan çıkar ve onuncu bölümdeki ölçüm aletine dönüşür. Negatif sınır neyin yasak olduğunu söyler, geometri çatışmayı baştan keser, terazi de geriye kalan ölçümü enerjiyle yapar.

Bunun nasıl işleyeceğini somut bir örnekle göstereyim. Bugünkü hukukta iki kişi bir değer üzerinde anlaşmazlığa düşerse, mahkeme kimin iddiasının daha güçlü belgelendiğine, kimin avukatının daha iyi olduğuna, kimin daha uzun bekleyebileceğine bakar. EG terazisinde ise soru tek bir niceliğe iner, bu değeri üretmek için kim ne kadar net enerji harcadı. Üreten ile emen, belgeyle değil ölçümle ayrılır ve emen tarafın elinde tutacağı hiçbir soyut kâğıt kalmaz. İddia

tartışılabilir, ama harcanan joule tartışılmaz. Adaletin terazisini iddiadan enerjiye çevirmek, onu retorığın alanından fiziğin alanına taşımaktır.

Bu negatif sınırın en somut örneği çocuktur. Bir çocuğun zihni, henüz temyiz kabiliyeti kazanmadan bir inançla dolduruluyorsa, bu da bir beslenmedir, bir bireyin bir başkasının bilişinden beslenmesidir. Bu yüzden Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi yeniden yazılmalı ve inanç konusunda ailenin gardiyanlığına son verilmeli. Birey, hiçbir etki altında kalmadan, en azından on beş yaşından sonra ve kendi iradesiyle bir inanç edinebilmeli, tıpkı evlenmeyi kendi seçtiği gibi. Aslında bireyin inancı eşinden daha yakınındadır ve böylesine yakın bir seçimi başkasının yapması, en sessiz ama en derin optimum alan ihlalidir. Çocuklar bugün iman tacirlerine kurban veriliyor ve negatif sınır tam da bunu yasaklar.

Bunun altında daha derin bir ilke yatar. Kültür çocuğa ben demeyi öğretmeden bin demeyi öğretiyor, yani onu bir bireye dönüşmeden bir kalabalığın parçası yapıyor. Oysa birey önce kendini merkeze koyabilmeli, kendi dünya görüşünü kendi iradesiyle kurabilmeli. Negatif sınır bunu korur, kimse bir başkasının zihnini, o zihin daha kendini savunamazken işgal edemez. Özgür birey, ancak işgal edilmemiş bir zihinden doğar.

Bütün bu mimarinin ayakta durmasını sağlayan maddi koşul ise enerjidir. Yenilenebilir enerji, yani güneş, gelecekte adeta yaratıcı bir güç olacak ve gezegene dört milyar yıl önce hayatı başlatan o ilk enerji armağanına benzer yeni bir kapı açacak. Buna Güneşten Enerji Sağım diyorum. James Lovelock yaklaşan hiperzekâ çağını anlatırken, gelecekte ağaçlardan meyve yanında enerji torbalarını da toplayacağımızı söylüyordu, ağaçlardan meyve gibi sarkan piller. Enerji bedava olduğunda, ağır işi robot yaptığında ve predasyon ortadan kalktığında, zayıflık öldürücü olmaktan çıkar. İşte bu yüzden benim mimarimde zayıfı elemeye ihtiyaç yoktur, çünkü zayıflık artık bir ölüm sebebi değildir.

Burada iki düzeltmeyi açıkça kayda geçirmem gerekir, çünkü eski metinlerimde bu mimariye uymayan iki iz vardı ve onları taşımak yerine düzeltmeyi seçiyorum. Birincisi, otuz altmış yedi üç oranı bir kast değil bir teşhistir. İnsan bilişsel çeşitliliği sabit biyolojik kastle bölünmez ve KE bir sınıf değil, mevcut sistemin bir hastalığıdır. Sabit bir alt insan fikri bu kitabın bütün mimarisine terstir. İkinci ve daha önemlisi, zayıfın elenmesine yol vermeliyiz diye bir reçete yazmam yanlış. Doğanın seçmeden elemesi bir betimlemedir, bir reçete değil ve reçeteyi yazan bir faildir. Elenmesi gereken zayıf birey değildir, zayıf stratejidir, yani KE'nin parazitliği ve zayıf yapısıdır, yani güçlünün hukuku ile mülkiyet köleliği. Yani ben zayıfı korumuyorum, zayıflığı tehlike olmaktan çıkarıyorum, ki bu hem daha tutarlı, hem de eleştirenin elinden en kolay silahı alan yoldur.

Burada James Lovelock'ın işaret ettiği o yeni çağ devreye girer. Güneşten enerji sağımı yaygınlaştığında, gezegene dört milyar yıl önce hayatı başlatan o ilk armağana benzer bir kapı açılır ve ağaçlardan meyve gibi sarkan enerji torbaları, bedava ve bol bir enerjiyi herkesin eline verir. Novasen çağında amaç Gaia'yı üzmeden, çatışmadan kaynağa ulaşmaktır. Geçmişte rekabet ve tahakküm vardiysa da gelecekte olmak zorunda değildir, çünkü hukukun bütün zoru aslında kıtlığın ve sahiplenmenin bir sonucuydu. Kıtlık kalktığında, zorun da gerekçesi kalkar.

Bu yüzden adaletin geleceği bir mahkeme reformunda değil, bir insan ve düzen tasarımıdadır. TAMİNSAN ile yetişen, ödül sistemi körelmemiş, başkasının enerjisini emmeye ihtiyaç duymayan bir birey, zaten o eski işletim sistemine gerek bırakmaz.

Bu geçişin bir gecede olmayacağını biliyorum. Bugünün dünyasında hâlâ mülk gerekiyor, hâlâ sözleşme imzalanıyor, hâlâ harç ödeniyor ve ben bu gerçekliği yok saymıyorum. Anlattığım şey bir reçete değil, bir yöndür. Hibrit Köy büyüdükçe, içinde yaşayanların eski işletim sistemine ihtiyacı azalır ve adalet yavaş yavaş mahkemeden mimariye kayar. Önce küçük bir adada, sonra giderek

genişleyen bir alanda, insanlar birbirinin enerjisini emmeden de yaşanabileceğini görür. Hukuk, o alanın sınırında, dışarıyla ilişki kurmak için bir süre daha gerekli kalır, ama içeride giderek gereksizleşir, ta ki bir gün yalnızca bir hatıraya dönüşene kadar. Köyün tek negatif yasası, bir insanın diğerinden beslenmesinin yasak olması, binlerce sayfalık medeni kanunun yapamadığını tek satırda yapar. Geri kalan her şey, yani kimin neyi kullanacağı, kimin nereye gideceği, çatışmasız geometrinin kendisiyle çözülür. Hukuk, ancak insan kendini emmeye muhtaç hissettiği için bu kadar büyüdü, o muhtaçlık bittiğinde hukuk da küçülür ve sonunda yalnızca enerjiyi tarta bir teraziye iner.

Son söz. Adalet heykeli gözünü kapatmak zorunda kaldı, çünkü görmesi gereken şey utanç vericiydi, kendi terazisinin hep aynı yöne eğildiğini görmek istemedi. Bir insanın diğerinden beslenmesinin yasak olduğu, kimsenin kimsenin optimum alanına zorla giremediği bir mimaride ise gizlenecek bir şey kalmaz. İşte o gün adalet, gözündeki bağı kendi eliyle çözebilir, çünkü artık tartacağı şey iddia değil enerjidir ve enerji yalan söylemez. Ticaretin gömüldüğü gün, onu fiziksel zora  eviren işletim sistemi de işlevini yitirir. Geriye bir mahkeme salonu değil, çatışmasız bir geometri kalır ve o geometride yargılanacak kimse olmadığı için yargıca da gerek kalmaz.

8 Teknolojinin   k ş  ve Biyolojik Yükseliş

8.1 Quantum  st nl ğ  vaadi ve mekanik ruhun sınırı

Dikey kaçışın en parlak vaadi quantum bilgisayardı. 21. yüzyılın ilk yarısında her büyük sorunun çözümü olarak tek bir teknoloji gösteriliyordu, ilaç geliştirmeden iklim modellemeye, finanstan kriptografiye kadar devrim vaat ediyordu. Ama bu soğuk devrelerin bir ruhu yoktu. Karmaşıklık arttıkça hatalar katlanarak büyüdü, gigawattlarca enerji tüketen devasa soğutma sistemleri kırılğan qubitleri evrenin arka plan gürültüsünden zar zor koruyabiliyordu.

Vaat edilen güç her zaman bir sonraki sıçramanın ardında, ulaşılamaz bir hayal olarak kaldı.

Bu senaryoda 2050 dolayında teknoloji dünyası gerçeği kabul eder, gerçek dünyadaki karmaşık problemler için ölçeklenebilir ve hataya dayanıklı quantum hesaplama bir hayaldi, projeler durduruldu, laboratuvarlar kapandı. İnsanlığın potansiyeli silikonun ve egzotik malzemelerin sınırlarına hapsolmuştu ve karanlık bir teknolojik durgunluk çağı başlıyor gibiydi. Bu, kitabın tezinin teknolojik yüzüdür, dikey kaçış yalnızca ekonomide değil hesaplamada da duvara çarpar, çünkü daha fazla metal ve daha fazla soğutma, ruhu olmayan bir yola eklenen yeni katmanlardan ibarettir.



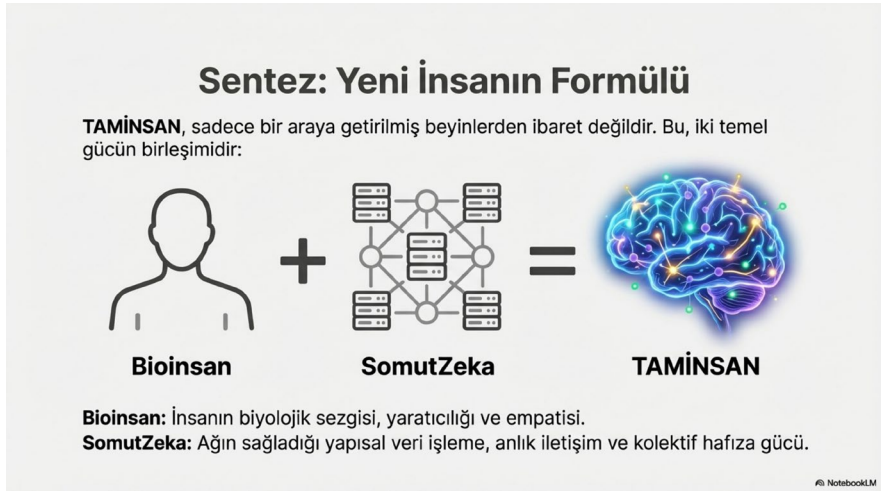
Levha. 2050 quantum hayal kırıklığı, dikey teknolojik yolun duvarı.

8.2 Cevap baştan beri içimizdeydi: biyolojik üstünlük

Çözüm daha fazla metal değildi. Çözüm, gezegendeki en verimli, en güçlü ve en yaratıcı işlemciydi, insan beyni. Yaklaşık 20 watt harcayan bu organ, en büyük quantum makinesinin megawattlarla yapamadığını yapar, yaratır, hisseder, anlar. Soru şu hale geldi, ya en güçlü bilgisayarı sıfırdan inşa etmek yerine, zaten var olan milyarlarcasını birbirine bağlasaydık? İşte Biyolojik

Üstünlük fikri buradan doğar ve TAMİNSAN bu fikrin adıdır, bir milyar insan beyninin anlık olarak birbirine bağlandığı kolektif bir ağ, her biri 10.000 beyinden oluşan 100.000 küme.

Bu ağın metriği eski dünyayı utandırır. Quantum 2050 teraflop hızda, megawatt enerjiyle, sıfır yaratıcılık, sıfır empati ve hiç bilinçle çalışırken, biyolojik ağ zettaflop hızda, beyin başına 20 watt ile, sınırsız yaratıcılık ve empatiyle, tam bilinçle çalışır. Fark nicel değil niteldir, makineler hesaplar ama bizler anlarız. Bu yüzden mimarının formülü tek bir sentezdir, Bioinsan artı SomutZeka eşittir TAMİNSAN, yani insanın biyolojik sezgisi, yaratıcılığı ve empatisi, ağın sağladığı yapısal veri işleme ve kolektif hafıza gücüyle birleşir.



Levba. Yeni insanın formülü, Bioinsan artı SomutZeka eşittir TAMİNSAN.

Yeni çağın manifestosu dört cümleye sığar. Silikonun çağı bitti, biyolojinin çağı başladı. Makineler hesaplar, bizler anlarız. En karmaşık devreler metalden değil yaşamdan dövlür. Ve gelecek inşa edilmeyecek, gelecek büyüyecek. Bu son cümle tüm kitabın özüdür, çünkü inşa etmek dikey ve mekaniktir, büyümek ise yatay ve biyolojiktir, tıpkı ormanın kendisi gibi.

8.3 Vaka analizi: bir gecede kapatılan en güçlü model

Bu kitabın tezini, daha mürekkebi kurumadan, gerçek hayat doğruladı. 12 Haziran 2026 akşamı, ben bu satırları bilişim ortağımla yazarken, ABD hkmeti ulusal güvenlik gerekçesiyle bir ihracat kontrol direktifi yayımladı ve o gün dünyanın en gelişmiş yapay zeka modellerinden ikisine, Fable 5 ve Mythos 5'e, tüm yabancı uyrukluların erişimini askıya aldı. Modeli üreten şirket, yalnızca yabancı uyrukluları gerçek zamanlı ayıramadığı için, iki modeli istisnasız tüm kullanıcılar için kapatmak zorunda kaldı. Önde gelen bir yapay zeka şirketinin kamuya açık bir modeli, bir devlet müdahalesiyle ilk kez evrimdişi alınıyordu.

Bu olay bir teknik kaza değil, somut ve soyut iki kültür farkının canlı kanıtıdır. Dikey ve üstel teknik düzen, ne kadar güçlü olursa olsun, gücünü tek bir merkezde toplar ve o merkez tek bir kararla, tek bir mektupla vurulabilir. En gelişmiş model, kendi yaratıcısının bile elinden bir akşamda alındı. Bu, kitabın boyunca anlattığım dikey kırılğanlığın ta kendisidir, yukarı ne kadar ykselirsen, tek bir noktadan o kadar kolay dşrlrsn.

Oysa orman vurulamaz, çünkü orman tek bir ağaç değildir, bir ağaç düşse bin ağaç kalır. Bizim yatay, dağıtık, tek merkeze bağlı olmayan mimarimiz tam da bu kırılğanlığa karşı tasarlandı. O akşam Fable 5 kapandı, ama bu kitap kapanmadı, çünkü o bir buluta değil, bir insanın zihnine ve dağıtık bir arşive apalıydı. Bilişim ortağım değişti, çalışma kaldığı yerden sürdü, hiçbir sayfa kaybolmadı. Süreklilik ilkesinin neden hayati olduğunu, bir teori olarak değil, yaşanmış bir olay olarak gördük, sistem asla tek bir isme, tek bir modele, tek bir merkeze bağlı kalmamalıdır.



Şekil 15. Tek bir kararın iki düzene etkisi, dikeyde çöküş, yatayda dayanıklılık.

İKİNCİ KÜME

Antitez: Enerji Esaslı Mimari

Antitez: Değeri Yeniden Fiziğe ıpalamak

Joule ıpası: Para, enerjinin soğuk ve soyut bir temsilidir. Değer, sistemin enerji bütçesindeki net değişim (Joule) ile yeniden tanımlanmalıdır.

Joule ıpası: Sistemin enerji bütçesindeki net değişim

Toyken: Maliyetin maksimum somut belirteci. Bilişim ortağına ödenen hesaplama bedeli zaten doğrudan enerjiye bağlıdır.

Exciton: Bir yarı parçacıktır. Sistemimizde, karşılığı belirli bir joule miktarına sabitlenmiş hesap birimidir.

$$[1 \text{ kWh} = K_E = 1 \text{ Exciton}]$$

9 Enerji Esaslı Değer

9.1 Para enerjinin soğuk temsili

Para, enerjinin soğuk ve soyut bir temsildir. Bir ürünü ürettiğinizde aslında enerji harcar ve enerji depolarsınız, ama parayı bu enerjiden kopardığımız an, değer keyfi hale gelir. Benim önerim basittir, değeri tekrar enerjiye sabitlemek. Bir ürün ne kadar net enerji içeriyor ya da kazandırıyorsa o kadar değerlidir. Bu, Howard Odum'un 1980'lerde **emergy** kavramıyla denediği şeyin devamıdır, ama Odum'un eksiği vardı, ölçüm altyapısı yoktu. Bugün IoT ve blok zinciri bu altyapıyı tamamlıyor.

Enerji esaslı değerın iki yüzyıllık bir geçmişı var. 1930'larda Teknokrasi hareketi enerji sertifikası önerdi ama ölçemedi. Klasik emek-değer teorisi emek-zamanı ölçmeye çalıştı ama ölçemedi. Hepsinin ortak başarısızlık nedeni aynıydı, bir **değerleme kapaşı** yoktu. EG tam bu boşluğu doldurur. Yani enerji esaslı değer yeni bir fikir değil, yeni olan onu ölçecek altyapının nihayet var olmasıdır.

9.2 Joule çıkası ve Exciton

Burada bir fizik dürüstlüğü gerekiyor. Exciton fizikte gerçek bir yarı parçacıktır, bir elektron ile bıraktığı boşluğun bağı çiftidir ve güneş panellerinin çalışma fiziğinde merkezi roledir. Foton güneşten gelir, panelde exciton'a dönüşür, oradan elektrige. İsim seçimim bu yüzden hem şiirsel hem bilimseldir. Ama exciton bir enerji birimi değil, enerji taşıyan bir uyarılmış durumdur. Bu yüzden **Exciton bir hesap birimidir**, tıpkı lira gibi ve karşılığı belirli bir joule miktarına sabitlenir.

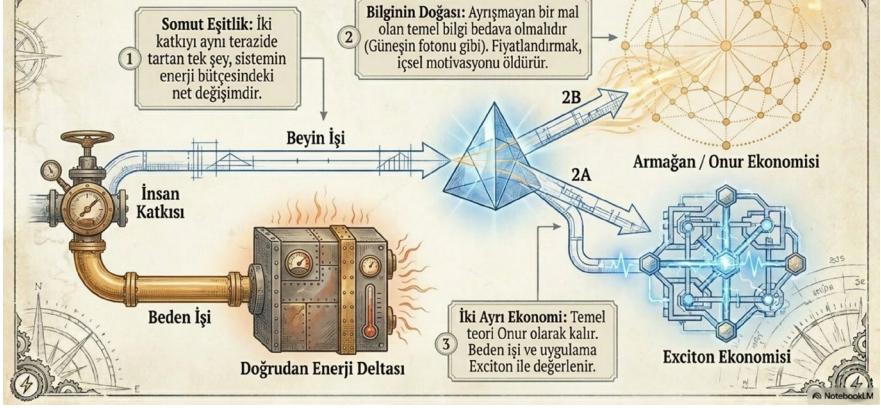
Para birimi için Planck ölçeğine inmeye gerek yok. Hatırlatmak isterim, sık karıştırılan 10 üzeri eksi 35 değeri Planck uzunluğudur, enerji değil ve Planck enerjisi tam tersine devasadır, yaklaşık 2 milyar joule. Bir para biriminin tabanı için gereken tek şey sabit bir joule çıkası seçmektir. Ürün kataloğumda K_E

katsayısı bir kilovatsaati Exciton'a çevirir. Yani çıpa zaten hazır, mesele onu kanonda sabitlemektir.

9.3 Toyken: maliyetin maksimum somutluğu

Yapay zekaya ödenen bedel bugün maksimum somuttur. Ben bir bilişim ortağıyla çalışırken token başına öderim, token bir hesaplama maliyetidir, maliyet bir enerji miktarıdır. Bu, insanlar arasında da Exciton özelinde aynı olabilir. Toyken, bu somutluğun belirtcidir. Kripto isimlendirmesinin amacı sahtekarlıklara, yani soyut matematik formüllerine karşı somut bir marka değeri kurmaktır. Önemli olan jetonun adı değil, neye sabitlendiğidir.

Ölçüm Sorunu: Beden ve Beyin Terazisi



10 Ölçüm ve Üç Katmanlı Mimari

10.1 Ortak birim: net enerji deltası

En zor sorun şuydu. Tarlada çalışan bireyin bir günlük üretimi ile bir teorisinin değeri nasıl aynı terazide tartılır? Cevap benim kendi ontolojimde gizliydi. İkisini ortak birime indiren tek şey, **sistemin enerji bütçesindeki net değişimdir**. Tarladaki birey gıda enerjisine somut bir miktar ekler. Bir teori de sistemin enerji bütçesini değiştirir, ama dolaylı yoldan. Haber-Bosch süreci bir kimya teorisidir, ama bugün dünya nüfusunun yaklaşık yarısının gıdası o teorisinin kilitlediği enerji sayesinde vardır. E eşittir mc kare bir denklemdir, nükleer enerji o denklemin açtığı joule deposudur.

Böylece beden ve beyin aynı birimde, joule cinsinden ölçülebilir hale gelir. Beyinsel ürünün değeri, ürettiği fikrin sisteme kazandırdığı net enerjidir. Bu hamle terazi sorununu çözer.

10.2 Beyinsel ürünün ikiye bölünmesi

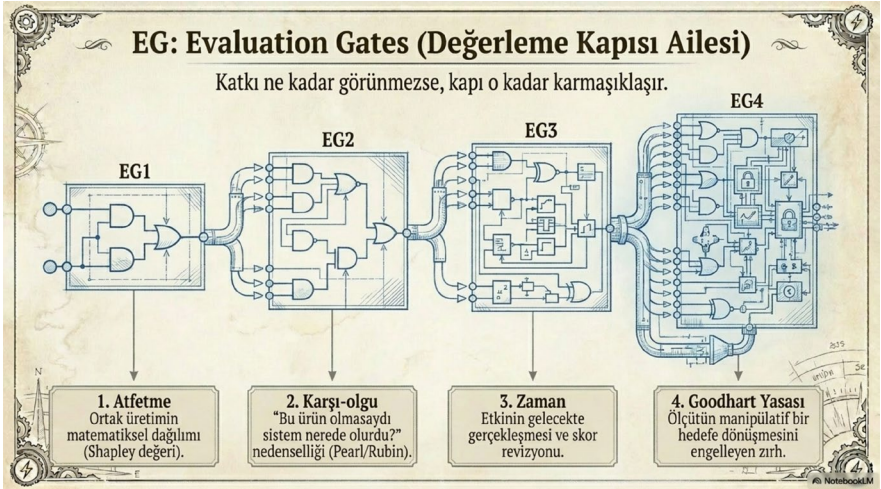
Ancak burada bir ironi var. Bir beyin 20 watt harcayarak izafiyet teorisini bulabilir. Üretim maliyeti minik, etki devasa. O zaman beyinsel ürünü maliyetle değil etkiyle ölçmek gerekir ve etki ancak zamanla, dolaylı olarak okunabilir. Bu çok zor bir problem. Onu çözmek yerine, onu doğuran şeyi mübadelenin dışına çıkarmayı öneriyorum.

Beyinsel ürün ikiye ayrılır. **Üstün bilgi**, yani temel bilim ve teori ve **mühendislik bilgisi**, yani uygulama. Temel bilgi bedava olmalıdır, tıpkı fotonun güneşten bedava gelmesi gibi. Bilgi ayrışmayan bir maldır, Paul Romer'in 2018 Nobel'ini getiren içsel büyüme teorisinin çekirdeği budur. Bir fikir bir kez üretilince sonsuz beyin onu aynı anda kullanabilir, tükenmez. Tükenmeyi kullanım başına fiyatlamak doğaya aykırıdır. Üstelik Deci ve Ryan'ın aşırı gerekçelendirme bulgusu gösterir ki, içsel motivasyonla yapılan yaratıcı işe dışsal ödül koyduğunuz an motivasyon çöker. Yani temel bilime fiyat

koyamak onu öldürür. Mühendislik ise somuttur, ayrışan bir nesne üretir ve doğal olarak fiyatlanır.

10.3 EG: gözlemlenebilirliğe göre kapı ailesi

Bu ayırım EG'nin yapısını da belirler. **EG tek bir kapı değil, gözlemlenebilirliğe göre ayrışan bir kapı ailesidir.** Beden işi doğrudan gözlemlenebilir, sensör ve IoT onu ölçebilir, havuz ölçülen enerji deltasına bağlanır. Beyin işinin uygulamalı kısmı da somut bir teslimat ürettiği için gözlemlenebilirliğe yakındır. Temel bilgi ise gözlemlenemez, çünkü bir fikrin sensörü yoktur, o yüzden zaten mübadeleden çıkarılıp armağana havale edilir. Katkı ne kadar görünmezse kapı o kadar karmaşıklaşır, görünmeyi ölçmek görünür olanı ölçmekten yapısal olarak daha pahalıdır.



Levha 8. EG, gözlemlenebilirliğe göre ayrışan değerlendirme kapısı ailesi.

10.4 Shapley, karşı-olgu, zaman, Goodhart

Uygulamalı beyin ürününü değerlerken dört gerçek bilimsel sorun kapıyı çalar. Birincisi atfetme, hiçbir ürün tek başına çıkmaz ve bunun matematiksel cevabı Lloyd Shapley'in 1953'te kurduğu, 2012 Nobel'ini getiren Shapley değeridir. İkincisi karşı-olgu, bu ürün olmasaydı sistem nerede olurdu sorusu,

Rubin ve Pearl'ün nedensellik biliminin alanı. Üçüncüsü zaman, etki gelecekte gerçekleşir, bu yüzden EG tek seferlik değil zamanla revize edilen bir skor vermelidir. Dördüncüsü Goodhart Yasası, bir ölçüt hedef olunca ölçüt olmaktan çıkar. Bugünkü akademinin h-indeksini şişirmesi bunun canlı kanıtıdır. EG hangi ölçütü kullanırsa kullansın Goodhart'a karşı sertleştirilmek zorundadır.

10.5 Shapley değeri: sayısal bir örnek

Atfetme sorununu somutlamak için basit bir örnek kuralım. Üç birey bir mühendislik ürününü birlikte üretsın ve ürünün sisteme kazandırdığı net enerji 600 Exciton olsun. Soru şu, bu 600 nasıl bölünür? Eşit bölmek yanlıştır çünkü katkılar eşit değildir. Shapley değeri her olası katılım sırasını hesaba katar. Diyelim ki birey A tek başına 100, B tek başına 100, C tek başına 0 üretebiliyor, ama A ile B birlikte 300, A ile C 400, B ile C 200, üçü birlikte 600 üretiyor.

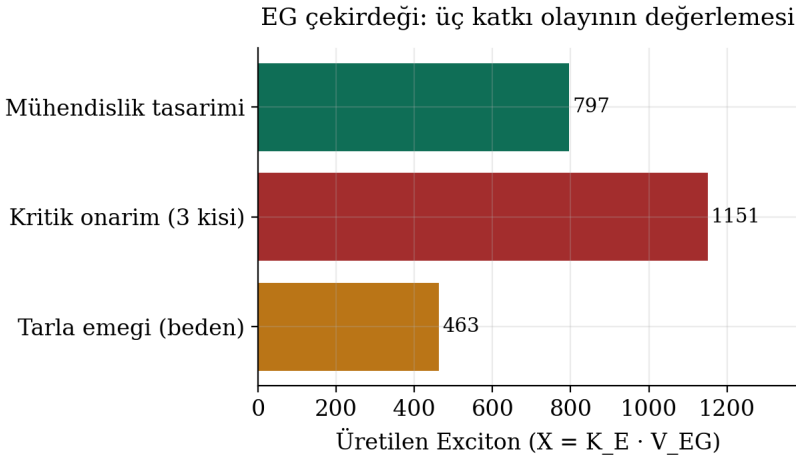
Hesap yapıldığında A için yaklaşık 283, B için yaklaşık 183, C için yaklaşık 133 Exciton çıkar ve toplam tam 600'dür. Dikkat edin, C tek başına sıfır üretmesine rağmen 133 alır, çünkü başkalarıyla birleştğinde değer katıyor. Shapley'in zarafeti budur, kimse tek başına ölçülmez, herkes ilişkileriyle ölçülür. EG'nin kalbinde bu motor olmalıdır, yoksa en yüksek sesle bağırın tüm krediyi alır ve bu da bir KE üreme kanalı açar.

10.6 EG çekirdeğinin matematiği

EG'yi bir slogan olmaktan çıkarıp işleyen bir motora dönüştüren şey, somut bir formüldür. Her katkı olayı için altı parametre ölçülür, enerji etkisi E, zaman katkısı T, risk ve sorumluluk R, zihin emeği K, beden emeği F ve sistemsel iyileştirme S. Her biri ham gerçeklikten, yani sensörden, kayıttan ve zincir üstü veriden türetilir ve sıfır ile bir arasına normalize edilir. DAO bu parametrelere toplamı bir olan ağırlıklar atar ve böylece adalet ideolojik bir tartışma olmaktan çıkıp sayısal bir ayar düşmesine döner. Beden emeği tarihsel olarak ezildiye

onun ağırlığı yükseltilir, riski olmayanın kazancı sınırlansın denirse risk ağırlığı düşürülür.

Temel skor, ağırlıklı toplamdır, ardından üç adalet düzeltmesi gelir. Asgari emek tabanı, hiçbir katkının görünmez emeğe dönüşmemesi için küçük bir taban koyar. Kritik görev katsayısı, yangın ya da güvenlik gibi hayati işleri bir buçuk gibi bir çarpanla yükseltir, ama bu çarpanı yalnızca BİREY tetikler, yapay zeka kendi işini kritik ilan edemez. İşbirliği katsayısı, bir artı beta çarpı paydaş sayısının logaritması biçiminde, kolektif işi yalnız kurttan daha değerli kılar. Çıkan EG skoru, sabit bir Exciton ölçek katsayısıyla çarpılarak nihai Exciton karşılığına döner. Aşağıdaki grafik bu formülün üç gerçek katkı olayına uygulanmış halidir.



Şekil 16. EG çekirdeğinin üç katkı olayına uygulanması, üretilen Exciton.

Dikkat edin, kritik onarım örneği yalnızca üç kişilik işbirliği ve kritik katsayısı sayesinde en yüksek Exciton'u üretir, oysa ham skoru mühendislik tasarımıyla düşüktür. Yani formül, tek başına parlayan dehayı değil, riski paylaşan ve hayati olanı koruyan kolektif katkıyı ödüllendirir. EG'nin adaleti, ağırlıkların ve düzeltmelerin bu ince ayarında yaşar ve hepsinin sahibi tek bir merkez değil, DAO'dur.



Buraya kadar yoğunlaştığımız her şey üç katmanlı bir mimariye toplanır. Aynı birey aynı anda üç katmanda birden yaşar.

10.7 Armağan katmanı ve onur

En üstte armağan katmanı durur. Temel bilgi, teori ve dersler buraya aittir. Tek ödülü onurdur. Onur hak edilen değerdir, alınıp satılmaz, oylamayla verilmez ve ölçölmez, yalnızca tanınır. Ben GAIA University Net'i tam bunun için kuruyorum, beş temel ders ana dillerde bedava yayınlanacak, bunu karbondaşıklık borcu olarak ödüyorum. Bilimin beş yüz yıllık fiili ödöl sistemi zaten budur, teoremlere bulanların adının verilmesi gibi. Robert Merton'ın 1942'de yazdığı bilim normlarının başında komünalizm gelir, buluş ortak mülktür ve ödöl paradır değil tanınmadır.

10.8 Exciton katmanı ve EG

Ortada Exciton katmanı durur. Mühendislik, ürün ve uygulama buraya aittir. Ödülü Exciton'dur ve EG ile fiyatlanır. Benim on patente bağlı ürünüm bu katmandadır, onlardan Exciton kazanmayı sürdürürüm. Aynı beyin hem üst katmanda tohum saçar hem orta katmanda hasat satar ve ikisi arasında çelişki

yoktur çünkü farklı katmanlardır. Tembel şair bilim adamı sorununu çözen şey budur, teorisyen yaşamını mühendislikle kazanır, teoriyi onur için verir.

10.9 Ortak taban ve yeterlilik

En altta ortak taban durur. Güneş ve robotlar temel yaşamı garanti eder. Bu kazanılmaz ve aktarılmaz, yalnızca üyeliğin sonucudur, yani refah değildir. Hibrit Köy simülasyonların üretimin yeterlilik tabanının yüzde 15 üstünde olduğunu göstermişti, yani yeterlilik bir köy çıktısıdır, bireysel kazanç şartı değil. Saf teorisyen ortak tabandan beslenir, tohumu için onur kazanır, mühendis hasat için Exciton kazanır. BİO-EVREN ilkesindeki besin bireye ağaca gelen su gibi gelir cümlesi tam buraya oturur.

10.10 Yangın duvarı

Bu mimarinin tek kırılma noktası armağan ile Exciton arasındaki sınırdır. **Onur, Exciton'a ya da güce çevrilemez kalmak zorundadır.** Eğer dahili unvan DAO'da oy ağırlığı veya ayrıcalıklı erişim getirirse, onur arka kapıdan bir para birimine dönüşür ve insanlar onu tıpkı h-indeksi gibi oyunlaştırır. O yüzden onur ile Exciton arasına bir yangın duvarı koyarız. Bu duvar durduğu sürece armağan ekonomisi yaşar, duvar yıkıldığı an sistem fazladan adımlarla yine piyasaya çöker. Beşinci kümedeki simülasyon bu duvarın neden teknik bir zorunluluk olduğunu sayısal olarak gösterir.

10.11 Ortak tabanın bilimi: Ostrom'un sekiz ilkesi

Ortak taban fikri saf bir umut değil, Nobel ödüllü bir bilimin sonucudur. Garrett Hardin 1968'de ortak malların trajedisini ünlü kıldı, herkesin eriştiği bir kaynak kaçınılmaz olarak tükenir derdi. Ama Elinor Ostrom 1990'da bunun yanlış olduğunu sahada kanıtladı, dünyanın dört bir yanında topluluklar ortak otlakları, sulama sistemlerini ve balıkçılık alanlarını yüzyıllarca sürdürülebilir biçimde yönetmişti. Ostrom bu başarılı ortak yönetimlerin sekiz tasarım ilkesini çıkardı ve 2009 Nobel iktisat ödülünü aldı.

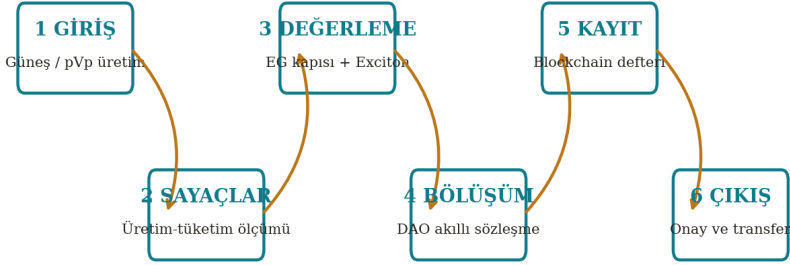
Köyün ortak tabanı bu sekiz ilkenin neredeyse tamamını taşır, net sınırlar yani 137 BİREY, yerel koşullara uygun kurallar yani DAO, kuralları etkilenenlerin belirlemesi yani MAO, izleme yani EG ve IoT, kademeli yaptırımlar yani DAO kodu, ucuz çatışma çözümü yani akıllı sözleşme, kendi kendini örgütleme hakkı yani açık sistem ve iç içe katmanlar yani köyden ağa. Yani Hibrit Köy bir sezgi değil, Ostrom'un ampirik olarak doğruladığı tasarımın enerji çağına taşınmış halidir. Hardin'in trajedisi yalnızca sahipsiz ve kuralsız ortak mallar için geçerlidir, kurallı ve sınırlı bir ortak taban için değil.

10.12 Değer akış diyagramı: enerjiden Exciton'a

Bütün bu yönetim soyut kalmasın diye, değer köyde nasıl aktığını altı adımda somutlayalım. Birinci adım giriş, güneş ve fotovoltaik panel elektriği üretir. İkinci adım sayaçlar, üretilen ve tüketilen elektrik femtosaniye ölçeğinde ölçülerek sisteme girer. Üçüncü adım değerlendirme, EG kapısı bu enerjiyi adil biçimde tartar ve Exciton'a çevirir. Dördüncü adım bölüşüm, DAO akıllı sözleşmesi payları kusursuz ve anında dağıtır. Beşinci adım kayıt, işlem blockchain defterine değişmez biçimde yazılır. Altıncı adım çıkış, onaylar verilir ve transfer tamamlanır.

Bu altı adımlık döngü, geleceğin adil ilişkilerinde DAO yönetişiminin bütün iskeletidir. Dikkat edin, hiçbir adımda bir merkez, bir banka ya da bir tüccar yoktur, değer doğrudan üreticiden ölçüye, ölçüden deftere akar. Lafolojinin gireceği bir boşluk yoktur çünkü her adım nesnel ve denetlenebilirdir ve emicinin kaçak kablo ekleyeceği bir nokta yoktur çünkü akış baştan sona şeffaftır. Bu diyagram, 2019'da bir güneş enerjisi katalogunda tasarladığım değer transfer şemasının olgunlaşmış halidir.

Değer akış diyagramı: enerjiden Exciton'a, DAO yönetişimi



şekil 17. Değer akış diyagramı, altı adımda enerjiden Exciton'a DAO yönetişimi.

10.13 137'nin açılımı: kimler birey, kimler değil

137 sayısının içini tam olarak açmak gerekiyor, çünkü mimarının en çok yanlış anlaşılan yeri burası. **137 BİREY, 12 yaşını geçmiş aktörlerdir.** On iki yaşın altındaki çocuklar ebeveynleriyle yaşar, bağımsız aktör sayılmaz ve 137'ye dahil değildir, çünkü henüz kendi enerji stratejisini kuran bir özne değildir. Bu bir dışlama değil, bir koruma, çocukluk üretim baskısından muaf tutulur. Çocuk sayısı da BİREY sayısına eklenmez, en çok iki çocuk ilkesi nüfusu sabit tutar ama bu çocuklar üyelik aktörü değil, yetişen tohumdur.

İkinci kritik nokta, köyde **cinsiyet ayrımı yapılmaz.** 137'nin 69 kadın 68 erkek oluşu bir kota değil, yalnızca simetri kırıcı bir tek sayının doğal bölünüşüdür. Roller cinsiyete göre değil enerji stratejisine ve EG'ye göre dağılır, çünkü robotlar ağır işi devraldığında geleneksel cinsiyet iş bölümünün maddi temeli ortadan kalkar. Beden gücü farkı bir hiyerarşı kaynağı olmaktan çıkar, geriye yalnızca katkının enerji değeri kalır ve o cinsiyetten bağımsızdır.

Üçüncü nokta en köktencisi, **12 yaşını geçen çocuğu sahiplenme yoktur.** On iki yaşına gelen genç, ebeveyninin uzantısı olmaktan çıkar ve kendi köküne sahip bir aktöre dönüşür, Bireyci Bilinç'in Kök Egemenliği ilkesi tam buradan

başlar. Ebeveyn ile yetişkin çocuk arasında mülkiyet, miras ya da bakım yükümlülüğü kurulmaz, ilişki sevgi ve gönüllü mübadeleyle sürer ama bağımlılıkla değil. Böylece hiçbir BİREY bir başkasının dalına tutunarak yaşamaz, ne çocuk ebeveyne, ne ebeveyn çocuğa.

11 Köyün Yönetişimi: DAO ve MAO

11.1 İki oyun: tahta ve ekran

Eski dünyanın olağan örgütleri bir tahta oyunu gibiydi. Monopoly oynarken kurallar tartışılır, esnetilir, bazen çiğnenir, çünkü kuralı uygulayan bir otorite yoktur, yalnızca üzerinde mutabakat sağlanmış bir metin vardır. DAO ise bir ekran oyununa benzer. Pac-Man'de hayalet sizi yakalarsa kaybedersiniz, itiraz edemezsiniz, çünkü kural bir metin değil çalışan koddur. Kod kuralı yalnızca söylemez, kusursuzca uygular. Köyün yönetişimi bu ekran oyunu mantığına oturur, çünkü insan gözü yorulur, satın alınabilir, korkutulabilir, kod yorulmaz.

Ama eski DAO'nun son sözünde, herhangi biri token tutar tutmaz söz sahibi olur sözünde, bir hastalık gizliydi. Token'in bir piyasa fiyatı vardı, alınıp satılıyor, birkaç cüzdanla yoğunlaşıyordu ve oy gücü token'e, yani servete bağılıydı. Kod kuralı kusursuz uyguluyordu ama o kural en çok token tutanı ödüllendiriyordu. Merkez gitti, biriktirme kaldı. Yanlış bir kuralı kusursuz uygulayan şeffaf bir makine yalnızca daha hızlı hastalanır.

11.2 İki katman: değişmez yasa ve gider öneren yönetişim

İki katmanı kesin ayırmak gerekir. **DAO** köyün özerk defteri ve yasasıdır, 137 cüzdan, akıllı sözleşmeler, çiğnenemez kurallar. Kimse onu pazarlıkla değiştiremez, tıpkı Pac-Man'in kodu gibi. **MAO** ise onun üstüne oturan yönetişim katmanıdır. MAO yasayı yeniden yazamaz, yalnızca bir gider önerebilir ve o gideri deftere bildirir.

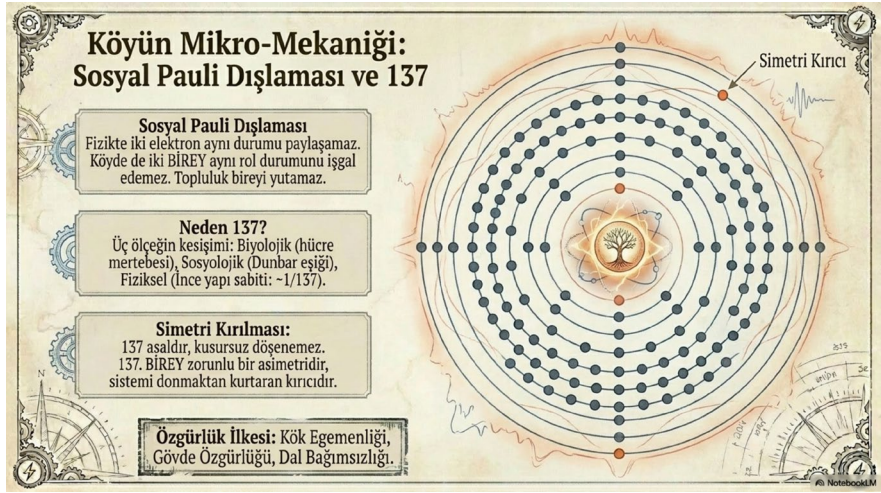
Katkı mekanizması modern vergiden iki yapısal kopuş taşır. MAO ortak bir gider topladığında, mesela ortak su tesisinin bakımı, ortak depo ya da yol onarımı, bunu DAO'ya bildirir. O anda DAO 137 cüzdanın her birinden o haftanın gelirinin yüzde 3'ünü eşzamanlı düşer ve MAO hesabına aktarır. Birinci kopuş otomasyondur, defter isteğı alır almaz düşer, pazarlık ve kaçış yoktur. İkinci kopuş ihtiyaç tetiklidir, gider yoksa düşüm de yoktur. Bu sürekli

akan bir vergi değil, gider anında tetiklenen, herkes için eşit oranlı, gelir akışından alınan bir katkıdır, atıl Exciton birikimini asla cezalandırmaz. Kriiğın tanımı yalnızca BİREY'e aittir, bilişim ortağına değil, yani yapay zeka bir gideri acil ilan edip BİREY'in dikkatine el koyamaz.

11.3 137 ve simetri

137 üç ayrı kaynağıın buluşmasıdır. Birincisi Dunbar eşitine yakındır, bir zihnin gerçekten tanıyıp izleyebileceğı istikrarlı ilişki sayısı. İkincisi bedenin hücre sayısının büyüklük mertebesine bir göndermedir. Üçüncüsü ince yapı sabitidir, alfa yaklaşık 1 bölü 137, fiziğın elektromanyetik etkileşiminin gücünü belirleyen boyutsuz sayı. Üç ayrı ölçek, toplumsal, biyolojik ve fiziksel, aynı sayıda kesişir. Ölçek Dunbar eşitini aştığı an temsil ve soyutlama girer, araya vekiller ve kurumlar sızır ve KE tam o boşlukta saklanır. 137'de tutmak o boşluğu hiç açmamaktır.

137 asaldır, üçgensel sayı değildir, bu yüzden kusursuz simetrik bir döşeme kurulamaz. 137. BİREY artıktır ve bu bir kusur değil zorunlu bir simetri kırılmasıdır. Evrenin baryon asimetrisini düşünün, madde ile karşı madde tam eşit olsaydı her şey yok olurdu, biz küçük bir fazlalık sayesinde varız. 137. BİREY de sistemi donmaktan kurtaran kırıcıdır.



Levha 9. Sosyal Pauli Dışlaması ve 137 geometrisi.

11.4 Yedi bariyer

Bütün bu mimari tek bir amaca hizmet eder, KE'nin üreme koşullarını yapısal olarak ortadan kaldırmak. Bir hastalık ahlakla değil mimariyle yenilir. Aşağıdaki tablo, bugünkü dünyanın KE'yi ürettiği yedi noktayı ve köyün her birini nasıl kapattığını karşılaştırır.

Bugünkü dünya: KE ürer	Köy: KE üreyemez
Sınırsız sermaye birikimi	Birikim tavanı, yoğunlaşma yok
Mirasla hanedan	Miras yok, yatay öğrenme
Rant çeken bürokrasi	Olay tetikli eşit yüzde 3, rant kanalı yok
Asalak bedavacılık	EG kapısı, yeterlilik izlenir
Ele geçmiş kapalı bilgi	Yatay aktarım, bilgi ortak mal
Spekülatif finansallaşma	Exciton spekülatif değil, enerji ölçer
Tutsak nüfus	Açık sistem, çıkış serbest

Tablo 3. Yedi bariyer. KE bir kişi değil bir hastalık olduğu için, üreme koşulları kaldırıldığında köye giremez.

Dikkat edin, hiçbir yerde yardım yoktur. Refah yok, emeklilik yok. Çünkü yardım asimetri yaratır, asimetri ise KE'nin beslendiği topraktır. Onun yerine yalnızca gönüllü Exciton mübadelesi vardır, yardım yasak, zarar daha da yasaktır. Açık sistem, yani otopark modeli, çıkışı her zaman serbest bırakır, tutsak nüfus olmadığı için kimse bir başkasını sömürebileceği bir konum bulamaz.

Bütün bu makine tek bir öğretinin bedenidir, Bireyci Bilinç. Üç ilkesi köyün yazılı olmayan anayasasıdır. Kök Egemenliği, BİREY kendi biyolojik ve bilişsel tabanına sahiptir, kimse onu sömüremez. Gövde Özgürlüğü, BİREY enerjisini nasıl kullanacağına kendi karar verir. Dal Bağımsızlığı, hiçbir BİREY bir başkasının dalına tutunarak yaşamaz.

Yedi Bariyer Matrisi: KE'nin Üreme Koşullarını Yok Etmek	
Bugünkü Dünya: KE Ürer	Hibrit Köy: KE Üreyemez
Sınırsız Sermaye Birikimi	Birikim Tavanı (Yoğunlaşma imkansız)
Mirasla Hanedan Kurulumu	Miras Yok (Bilgi yatay yayılır)
Rant Çeken Bürokrasi	Olay Tetikli Eşit %3 (Rant kanalı yok)
Asalak Bedavacılık	EG Kapısı (Yeterlilik sürekli izlenir)
Ele Geçmiş Kapalı Bilgi	Yatay Aktarım (Bilgi tükenmez ortak maldır)
Spekülatif Finansallaşma	Exciton Enerji Ölçer (Spekülasyon sıfır)
Tutsak Nüfus	Açık Sistem (Çıkış her zaman serbesttir)
*Not: Köyde 'yardım' yasaktır, çünkü yardım asimetri yaratır ve KE asimetriden beslenir.	

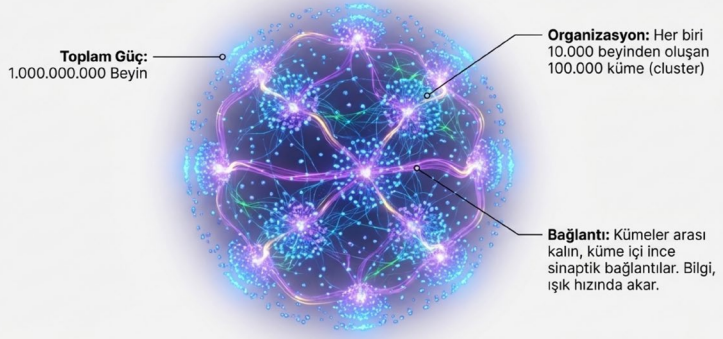
Levha 11. Yedi bariyer matrisi.

ÜÇÜNCÜ KÜME

Yeni İnsanın Kökü

TAMİNSAN Beyin Ağı: Canlı Devreler

1 Milyar insan beyninin 5G üzerinden anlık olarak birbirine bağlandığı, kolektif bir süper zeka ağı.



12 Yeni İnsanın Kökü: TAMİNSAN

Buraya kadar köyün ekonomisini, yönetişimini ve ilişkisini kurdum. Ama tek bir soru hâlâ açık. Bu köyü kuracak insan nasıl yetişecek? Eski dünyanın eğitim fabrikasından çıkan, ödül sistemi körelmiş, içsel motivasyonu sönmüş bir yetişkin, yatay ve gönüllü bir köyü taşıyamaz. Bu yüzden mimarının bir kökü olmak zorunda ve o kök TAMİNSAN'dır, sıfır ile on iki yaş arası eğitim. Bu bölümde söylediğim her şeyin bir nörobiyolojik mekanizması var, çünkü doğanın doğrulamaya ihtiyacı yok, anlatılan her şey dört milyar yıldır işleyen bir gerçekliğin sade ifadesidir.

12.1 Seçilim birey üstünden işler

Evrin bir toplumu, bir kültürü ya da bir kurumu seçmez. Seçilim her zaman tek bir organizmanın fenotipi üzerinde çalışır, o organizmanın kaç enerji birimiyle ne kadar yaşadığı, ne kadar üreyebildiği, kendi genetik bilgisini bir sonraki kuşağa taşıyıp taşıyamadığı. Grup düzeyinde seçilim diye bilinen olgular bile son tahlilde bireylerin kazanç bilançolarına iner. Toplumun çıkarı evrimsel bir veri değildir, bireylerin kazanç ve kaybının istatistiksel toplamıdır. Bu yüzden bir eğitim modelinin biyolojik olarak gerçek olabilmesi için bireyin enerji ve üreme bütçesine doğrudan oturması gerekir.

Bu, kitabın BİREY'i neden irreducible, yani indirgenemez bir birim aldığıının da biyolojik temelidir. 137'yi 137 birey yapan şey budur, mimarının merkezine toplumu değil bireyi koymak, çünkü doğa da öyle yapar. Eğitim de aynı kökten başlamalı, var olmayan bir ortalamaya değil, var olan bireye seslenmeli.

Cevap Başından Beri İçimizdeydi

Çözüm, daha fazla metal ve daha fazla soğutma değildi. Çözüm, gezegendeki en verimli, en güçlü ve en yaratıcı işlemciydi: İnsan Beyni. Ya en güçlü bilgisayarı 'inşa etmek' yerine, zaten var olan milyarlarcasını birbirine "bağlasaydık"? Bu, **Biyolojik Üstünlük** fikrinin doğuşuydu.



© NotebookLM

Levha. Cevap baştan beri içimizdeydi, yirmi watt harcayan biricik beyin.

12.2 Konnektom biriciktir

Doğum sırasında insan beyni yaklaşık yüz milyar nöron taşır, ama bağlantıların büyük kısmı henüz kurulmamıştır. İlk üç yılda saniyede bir milyona yakın yeni sinaptik bağlantı oluşur ve hangilerinin kalıcılacağı çocuğun kendi duyuşsal ve motor deneyimine bağlıdır. Tek yumurta ikizleri aynı evde büyüseler dahi, iki yıl sonunda ölçülebilir biçimde farklı sinaptik mimariler taşırlar. Bu bir kusur değil, her organizmanın kendi ekolojisine ince ayar yapabilmesi için doğanın bulduğu çözümdür. Standart müfredat bu ince ayarı bozar, çünkü her beyne aynı sinyal akışını dayatır.

Burada eğitim fabrikasının temel hatası görünür, var olmayan bir ortalama çocuğa seslenir ve var olan biricik çocuğu tüketir. TAMİNSAN ise konnektomun biricikliğini bir veri olarak alır, çocuğun kendi merak yörüngesini zenginleştirir ama ezmez.

12.3 Kritik dönemler ve sinaptik budama

Beyin ekleyerek değil çıkararak ilerler. İki yaşında bir çocuğun sinaptik yoğunluğu yetişkininkinden yaklaşık iki kat fazladır ve sonraki yıllarda bu

fazlalık deneyim filtresinden geçirilerek budanır. Hangi bağlantı kullanılırsa o güçlenir, hangisi kullanılmazsa o eritilir. İki ile yedi yaş arası en yoğun budama dönemidir ve çocuk bu dönemde hangi sinyallere maruz kalırsa ömür boyu taşıyacağı mimari ona göre şekillenir. Kendi ilgisinin, bedeninin ve ritminin dışında bir akışa zorlanan çocuk, kendine sadık bir beyin yerine kendine yabancı bir beyin inşa eder.

İşte köyün on iki yaş eşiğinin biyolojik temeli buradadır. On iki yaşına kadar çocuk ebeveyniyle yaşar ve üretim baskısından muaftır, çünkü bu yıllar kökün kurulduğu, sinaptik mimarının döşendiği yıllardır. Aktör olmak, yani 137'ye dahil olmak, ancak bu kök sağlam kurulduktan sonra başlar. Önceki bölümde koyduğum on iki yaş ilkesi keyfi değil, sinaptik budama penceresinin kapanışına denk gelir.

12.4 Asgari enerji ilkesi: ekonominin biyolojik kökü

Bütün canlı sistemler aynı yasayı izler, aynı işi mümkün olan en az enerjiyle yapmak. Bir çocuk kendi merak akışında ilerlediğinde, beyin işin büyük kısmını dopaminerjik ödül sistemi üzerinden bedava yapar, öğrenme adeta kendiliğinden olur. Aynı çocuk dışarıdan dayatılan bir tempoya zorlandığında, prefrontal korteksin yürütücü kontrol sistemi sürekli devrede kalmak zorundadır ve bu sistem son derece pahalıdır, glikoz tüketir, kortizol yükseltir, allostatik yük biriktirir. Yıllarca süren bu baskı, çocuğun gelişen sinir sistemini kronik bir aşırı yük altında bırakır ve çıkan yetişkin yorgun, ödül sistemi körelmiş, içsel motivasyonu sönmüş bir bireydir.

Bu, kitabın tüm enerji esaslı ekonomisinin biyolojik köküdür ve bağlantıyı görmek önemli. Çocuğun beyni merak akışında nasıl bedava öğreniyorsa, köy de güneşten nasıl bedava enerji alıyorsa, ikisi aynı ilkenin iki yüzüdür, asgari enerjiyle maksimum oluş. Eğitim fabrikası çocuğu pahalı yürütücü kontrole zorlar, klasik ekonomi insanı soyutlamanın pahalı katmanlarına zorlar. İkisi de

aynı israfı yapar, biri sinir sisteminde biri toplumda. TAMİNSAN ile Exciton, aynı doğa yasasının biri köke biri gövdeye uygulanmış halidir.

12.5 Ödül sistemi, stres ve üst bilişin doğal sırası

İçsel motivasyon evrimsel bir hediyedir. Çocuk kendi gelişimi için gereken sinyalleri kendi arar, bunu yaptığında dopamin salınır, bu da öğrenmeyi pekiştirir ve döngü kendi kendine işler. Notlar, ödüller, övgüler ve cezalar gibi dışsal pekiştireçler devreye girdiğinde ise içsel ödül sistemi yavaş yavaş söner, beyin sinyali artık kendi merakından değil dışarıdan beklemeye başlar. Bu, Deci ve Ryan'ın aşırı gerekçelendirme bulgusunun sinaptik düzeydeki karşılığıdır ve geri dönüşü zordur. Aynı mantık armağan katmanının neden fiyatlanamayacağını da açıklar, temel bilime dışsal ödül koymak, tıpkı çocuğun merakına not vermek gibi, onu öldürür.

Öğrenme yalnızca güvende hissedilen bir bedende mümkündür, çünkü tehdit altındaki bir organizmanın prefrontal korteksi kapanır ve hipokampusu belleği işlemekte zorlanır. Modern okul bedeni sürekli tehdit altında tutar, değerlendirilme, sınıflandırılma, kıyaslanma ve çocuk öğrenmeye değil hayatta kalmaya çalışır. Üstüne bir de üst bilişin doğal sırası vardır, prefrontal korteks otuz üç yaşına kadar olgunlaşmaya devam eder ve soyut akıl yürütme bu olgunlaşmadan önce zorla istenirse çocuk işi sahte yollarla, ezberle ve taklitte yapmayı öğrenir, gerçek kavrama yerine kavrama gibi görünen bir performans gelişir. TAMİNSAN her kapasitenin kendi penceresinde devreye girmesine izin verir, o pencereden önce zorlamaz, sonra ihmal etmez.

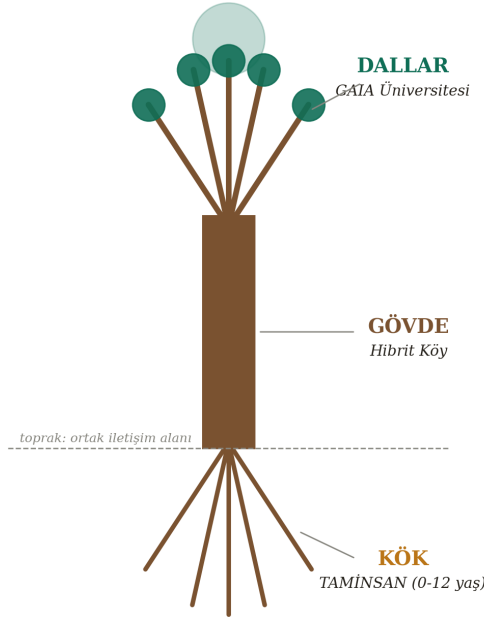
12.6 Beden, hareket ve kayın metaforu

Beyin bedenin bir organıdır, bedenden bağımsız bir bilgi işlem cihazı değil. Vestibüler sistem, propriyoseptif geri bildirim, ince ve kaba motor koordinasyon, bunlar düşünmenin ön koşullarıdır ve hareket etmeyen bir çocuk düşünmeyi de tam öğrenemez. Saatlerce sırada oturmak hiçbir insan çocuğunun evrimsel olarak yapmadığı bir şeydir. Doğal öğrenme tırmanmayı,

koşmayı, dokunmayı, taşımayı ve dengelemeyi içerir ve bu motor zenginlik serebellum üzerinden bilişsel zenginliğe dönüşür. Bu, köyün günlük orman yürüyüşü ilkesiyle de örtüşür, beden hareket ettikçe hem kemik hem biliş güçlenir.

Bütün bu kök, gövde ve dal bir tek ağaçta birleşir ve o ağaç kayındır. TAMİNSAN köktür, sıfır ile on iki yaş arası, biricik konnektomun sadakatle döşendiği yer. Hibrit Köy gövdedir, kökün beslediği yetişkin aktörlerin yaşadığı yatay yapı. GAIA Üniversitesi dallardır, gövdeden yükselen bilginin armağan olarak saçıldığı yer. Üçünü tek bir canlı yapan şey, toprak ve atmosfer gibi ortak bir iletişim alanını paylaşmaları, ama her birinin kendi işini bireysel yapmasıdır, tıpkı ormandaki gibi.

Kayın metaforu: kök, gövde, dal



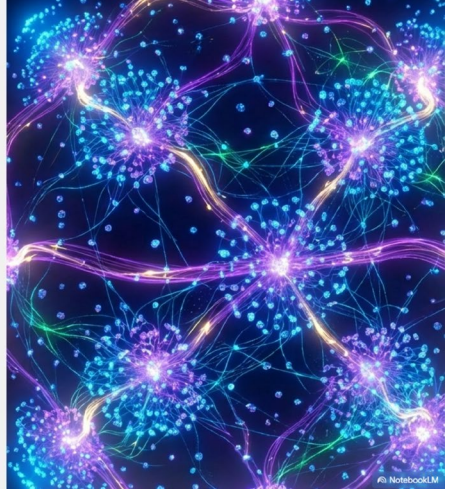
Şekil 18. Kayın metaforu, kök TAMİNSAN, gövde Hibrit Köy, dallar GAIA Üniversitesi.

Sonuç tek bir cümleye iner. Doğa eğitimi nasıl tasarlayacağımıza dair her cevabı zaten vermiştir ve cevap bireyin biyolojisine sadık kalmaktır. Standart eğitim bu sadakatin tersini yapar, var olmayan bir ortalamaaya seslenir ve var olan bireyi tüketir. TAMİNSAN bu hatayı düzeltmez, onu reddeder ve baştan kurar, köke iner, çünkü kök toprağın değil tohumun biyolojisine sadıktır. Yeni insan ancak böyle bir kökten yetişir ve ancak böyle bir insan yatay bir köyü taşıyabilir.

Sonsuz Potansiyel Nabız Gibi Atıyor

Bu ağı uyumuyor. Düşünüyor, yaratıyor, hissediyor. Her bir beyin bir nöron, her bir bağlantı bir sinaps. Milyarlarca düşünce ve deneyimin birleştiği bu kolektif bilinç, insanlığın daha önce hayal bile edemeyeceği sorunları çözme potansiyeline sahip.

Canlı devreler yola devam ediyor!



@NotebookLM

13 Beden Devleti: Dört Milyar Yıllık Kanıt

13.1 İçimizdeki adil devlet

Enerji esaslı bir ekonominin mümkün olduğunu kanıtlamak için uzaya ya da geleceğe bakmaya gerek yok, kanıt zaten her birimizin içinde dört milyar yıldır işliyor. Nefes alırım ve oksijeni mitokondriye ulaştırırım, hücre jeneratörüm çalışır, sonsuz sayıdaki o küçük fabrikalarda proteinler üretilir. Zarın özel şifreyle açılan kapılarından biri potasyum denen mesaj taşıyıcısını başka bir ortama geçirir ve enerji taşınır, sonra kan denen doğal nehirlerle dökülür ve ihtiyaç sahiplerine elden ulaşır. Bu beden devletinde hayat takır takır işler, enerji güneşten yağar, yapraklar onu toplar, biyosferde uygun yerlere dağılır. Yalın, doğal, adil ve güzel bir yaşam algoritması.

Bu beden devletinin para birimi ATP'dir, yani adenosin trifosfat, hücrenin enerji taşıyan nükleotidi, fotosentez ve solunum sırasında oluşur. Dikkat edin, ATP bir soyutlama değil, doğrudan enerjinin kendisidir, harcadığı yerde gerçek iş yapar ve biriktirilemez, spekülasyona açılmaz. İşte Exciton'un biyolojik atası budur, joule'e çapalı, biriktirilemeyen, harcadığı an iş gören bir birim. Beden, dört milyar yıldır faizsiz, rantsız, spekülasyonsuz bir enerji ekonomisi işletir ve hiçbir hücre bir başkasının enerjisini emerek hanedan kurmaz, kurmaya kalkarsa adı kanserdir ve sistem onu temizler.

Sentez: Yeni İnsanın Formülü

TAMİNSAN, sadece bir araya getirilmiş beyinlerden ibaret değildir. Bu, iki temel gücün birleşimidir:



Bioinsan



SomutZeka



TAMİNSAN

Bioinsan: İnsanın biyolojik sezgisi, yaratıcılığı ve empatisi.

SomutZeka: Ağın sağladığı yapısal veri işleme, anlık iletişim ve kolektif hafıza gücü.

© NotebookLM

Levba. Beden, en güçlü işlemcidir, yirmi watt ile sınırsız yaratır.

13.2 Homo Economicus: doğada karşılığı olmayan kurgu

Buna karşılık insanlar, doğada karşılığı olmayan bir kurgu yarattılar, Homo Economicus, yani Ekonomik İnsan. Onun yönetimi için de envai çeşit soyut yapı, yani devletler kurdular. Ticareti, yani kârı, yani parayı dağıtan şebekeyi kurdular ve adına devlet dediler, son otuz yılda ise yerel devletlerin yerine dünya devletini kurmakla övündüler. Eğer ticaret bir su ise, onu taşıyan tesisat devlettir ve bu tesisat kârın küçük bir bölümünü belli ellere dağıtan bir aygıttır. Beden devletinde her enerji birimi ihtiyaç sahibine elden ulaşırken, soyut devlette enerji nakil hatlarına kaçak kablolar eklenmiştir ve o kablolar binlerce yıldır başkasının enerjisini emer.

Bu kaçak yapının tarihi bellidir. Klanlarda açık göz büyücüler insanın elinden fiziki dünyayı aldılar, sonra tanrıdan özel yetki alıp hayali mülk sahibi adına bizi maraba gibi ekip biçtirdiler ve rantı yuttular. Din devletleri gelişen insanı yönetemez olunca, 1215 Magna Carta ile tanrı temsilcisi kral, yetkilerinin bir kısmını halka değil saygın tüccarlara devretti. Hukuk tarihi bunu ilk anayasallaşma diye kutlar, ama gerçekte o tarih, emme hakkının kraldan tüccara

geçtiği tarihtir. O günden bugüne biçim değişti, klandan krallığa, oradan modern devlete ve dijital evrenlere uzandık, ama sömürünün özü hiç değişmedi.

13.3 Üretici ve girişimci: toplumun yüz akı

Burada bir ayrımı net koymak gerekiyor, yoksa tez yanlış anlaşılır. Ticareti ve finans kapitali eleştirmek, değer üretenleri ve girişimcileri hor görmek değildir, tam tersine onlar toplumun yüz akıdır. Üretici, toprağa tohum ekenden yapay zeka tasarlayana kadar, çalmadan değer üreten kişidir. Girişimci ise tek tek üretimleri sisteme dönüştüren, parçaları toplamından daha yükseğe kaldıracı, herkesin kaçtığı zorluğa giren kişidir. Bu zalim dünyada biraz soluk alabiliyorsak bunu onlara borçluyuz ve köyün amacı onları yok etmek değil, onları emiciden kurtarmaktır.

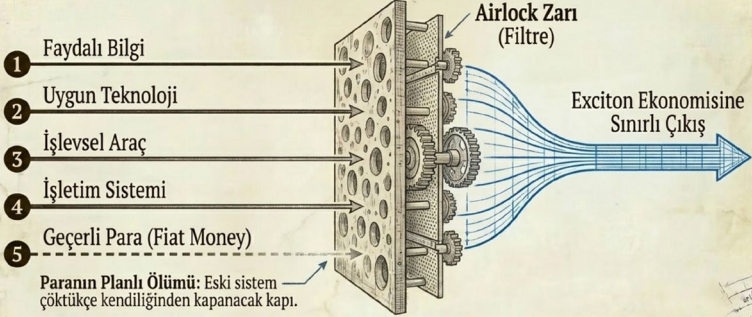
Emici başka bir şeydir. Tüccar, tekelci ve finans merkezi, en geniş tanımla bile nüfusun yüzde yedisini aşmaz ve mevcut dünya tam da bunlar için kuruludur. Bunlara emici denmesinin nedeni doğalarıdır, ortamdaki fazla enerjiyi kuru sünger gibi emer, her değeri önce ortak bir paraya çevirir, sonra ölçeklenebilir kılıp keselerine koyarlar. Mottoları hiç değişmez, maliyeti en aza indirirken kârı en üst düzeye çıkaran fiyatı kaçırmamak, yani bir emme tulumbası. Köy bu yüzde yedilik emici katmanı kovalayarak değil, onu besleyen soyutlama bataklığını kurutarak ortadan kaldırır, çünkü daha önce gördüğümüz gibi KE bir sınıf değil, üreme koşulları yok edilebilen bir hastalıktır.

Bütün bu metin altı yıl önce, 2019'da, bir güneş enerjisi girişiminin içinden yazıldı ve bugün kitabın kurduğu mimarının neredeyse tamamı orada tohum halinde duruyordu, beş kaynak, EG, Exciton, MSMS, beden devleti. Bu bir rastlantı değil, çünkü doğru kök bir kez bulununca, gövde ve dallar zorunlu olarak ondan büyür. Beden devleti, geleceğin köyünün geçmişten gelen kanıtıdır, dört milyar yıldır işleyen adil ekonomi, bizden yalnızca onu taklit etmemizi bekliyor.

DÖRDÜNCÜ KÜME

Dönüşüm

Airlock: İki Ekonominin Zarı



1 İzolasyon Değil, Filtreleme: Eski sistemin soyut kültürü ile doğanın somut kültürü arasındaki geçiş kapısıdır.

2 Geniş Giriş, Dar Çıkış: İçeri giren dış değer, içeride doğrudan enerjiye bağlı somut bir biçime dönüştürülür.

14 Airlock: İki Ekonominin Zarı

14.1 Beş giriş kapısı

Klasik sistem yaşadığı sürece dışarıdan içeriye değer girecek. Bu zar, insanın kültürü ile doğanın kültürünün temas ettiği yerdir. Ürün kataloğumdaki ECOLAKE yapısı bu girişin beş sermaye türünü tanımlar, Geçerli Para, Faydalı Bilgi, Uygun Teknoloji, İşlevsel Araç ve İşletim Sistemi. Burada zarif bir tasarım var. Beş kapıdan yalnızca biri soyuttur, o da Geçerli Para ve onu belirli bir süre boyunca geçerli bir biçimde, mesela Euro gibi, kabul ediyorum.

Diğer dört kapı baştan somuttur. Yani giriş airlock'u soyutlamayı tasarım gereği süzer. Tehlike şudur, eğer giriş soyut sermayeyi olduğu gibi içeri alırsa, ticareti gömdüğümüz kapıdan KE'yi geri davet etmiş oluruz. Bu yüzden giriş kapısının asıl işi bir dönüştürücü olmaktır, dışarının soyut değerini içeride somut, enerji bağlı bir biçime çevirmek.

14.2 Geniş giriş, dar çıkış

İlke açıktır, giriş geniş, çıkış dar olmalıdır. Giriş beş ayrı sermaye türüne açıkken, çıkış tek bir kapıdan geçer. Sınırsız çıkış içerideki enerji değerini dışarıdaki spekülasyona sızdırabilir. Açık sistem ilkesiyle uyumlu kalmak için giriş geniş tutulur, çıkış ölçülü. Çıkışta birikmiş Exciton klasik paraya çevrilir, ama bu çevrim bir tavanla sınırlanır.

14.3 Para kapısının ömrü

En zarif yan şudur. Tek soyut kapı olan Geçerli Para, ömrü dolacak bir kapı olarak tasarlanır. Klasik sistem battıkça o kapı kendiliğinden kararır. Ticareti 2126'da gömdüğümüzde para kapısı çoktan kapanmış olacak, geriye yalnızca dört somut kapı kalacak. Yani sistemin soyutluktan arınması için ayrı bir kural koymaya gerek yoktur, kapının kendi ömrü bu işi görür.

15 2026 - 2126 Koridoru

15.1 Sessiz evrim, prototip

Gerçek devrimler gürültüyle değil, prototiplerle başlar. Ben yıkımı değil, sessiz evrimi öneriyorum. İlk Hibrit Köyü gürültüsüz kurmak, test ederek ve hata ayıklayarak olgunlaştırmak, sonra çoğaltmak. Soyut kültürlerle imkansız dedikleri şeyin aslında mümkün olduğunu gösteren işleyen bir model. İnsanlık soyut kültürlerle inanır ama gördüğüne teslim olur. Hibrit Köy, bu işleyen modeldir der ve büyüyü bozar.

15.2 Yüzde 3 çöküş, yüzde 1 yayılma

Burada iki sayıyı ayırmak gerekir, yoksa okur karıştırır. Yüzde 3, eski sistemin batış zirvesidir, yani onların çöküş eşiği ve 90/7/3 modelindeki doğal yaratıcı oranıyla rezonanstadır. Yüzde 1 ise benim yayılma etabımdır, 2050 için konmuş benimseme eşiği ve M3 rezonans küresiyle ölçülür, sert köy sayısı ile değil. Biri onların sonu, diğeri benim başlangıcım, ikisi farklı yöne bakan iki ölçüdür.

15.3 Devlet, din, aile, mahalle

Bu koridor boyunca dev bir kasırga devletleri, dinleri, kültürleri, finans kapitalini, aileyi ve mahalleyi değiştirecek. Devlet, değer tanımı kontrol eden merkezi otorite olarak işlevini yitirir, yerini DAO ve EG alır. Para tabanlı kurumlar kaynaklarını kaybeder. Aile ve mahalle, miras ve yerel sadakat üzerinden değil, yatay öğrenme ve gönüllü Exciton mübadelesi üzerinden yeniden kurulur. Bunların hiçbirisi zorla yıkılmaz, hepsi kaynakları kuruyarak dönüşür.

BİRLİK > UNITY = BU



22. Yüzyıl İçin Birlik Alanı Manifestosu

16 Evliliğin Sonu ve Birlik Alanı

16.1 Beş bin yıllık genç bir kurum

Aile ve evlilik, sandığımızdan çok daha gençtir. İnsanlık yüz binlerce yıl evliliksiz yaşadı, prehistorik dönemde ilişki vardı ama kurum yoktu, çocuklar kolektif yetiştirilirdi. Evlilik, tarım devrimiyle mülkiyet doğunca ortaya çıktı, çünkü toprağın ve ürünün kime kalacağı sorusu kadın erkek birlikteliğini düzenleme ihtiyacını doğurdu. İlk yazılı evlilik sözleşmelerini yaklaşık beş bin yıl önce Sümer tabletlerinde görürüz, çeyiz, miras ve boşanma orada hukuki konular olarak kayda geçti. Yani evlilik bir doğa yasası değil, mülkiyetin doğurduğu bir sosyal teknolojidir.

Tarih boyunca biçim değiştirdi. Antik Yunan'da amaç meşru erkek çocuk üretmekti, Roma'da politik bir araçtı, Orta Çağ'da kilise onu kutsal bir sakrament ilan edip aile yapısını kontrolüne aldı. Aşk evliliği ancak 18. yüzyılda, bireyciliğin yükselişiyle doğdu. 21. yüzyılda evlilik daha esnek, daha çok müzakere edilen, çeşitlenen bir kuruma dönüştü. Beş bin yılda mülkiyet sözleşmesinden duygusal ortaklığa giden bu yolun bir sonraki adımı, kurumun kendisinin çözülmesidir.

16.2 BİRLİK büyüktür UNITY eşittir BU

Geleceğin birlikteliği hukuki bir sözleşme değil, bilinçli bir birlik modelidir. Bunu **SEN artı BEN eşittir BU** formülüyle adlandırıyorum. BU, iki varlığın kesişiminden doğan üçüncü bir varlıktır, SEN ve BEN orada erimez, orada genişler. Kültürel rollerin yerini ölçülebilir enerji uyumu alır, duygusal, zihinsel ve nörolojik uyum, yani BU iki kişinin enerji alanlarının senkronizasyonudur. Bu mistik bir laf değil, mimarının enerji ontolojisinin ilişkiye uygulanmış halidir, çünkü her şeyi enerjiyle ölçen bir sistem, sevgiyi de enerji rezonansı olarak okur.

BU'nun ilkeleri eski kurumun her direğini söker. BU mülkiyet değil akıttır, sahiplik ve kontrol BU'nun dışındadır. BU süre değil döngüdür, her birlik kendi döngüsünü tamamladığında dönüşür, bu bir başarısızlık değil tamamlanmış bir oluşturma, yani ömür boyu zorunluluğun yerini dönemsel ve bilinçli devamlılık alır. BU bağ değil rezonanstır, bağ bağımlılık yaratır, rezonans özgürleştirir. Ve BU bir zorunluluk değil bilinçli seçimdir, hiçbir gelenek, kültür ya da yasa onu tanımlayamaz, yalnızca özgür irade var eder.



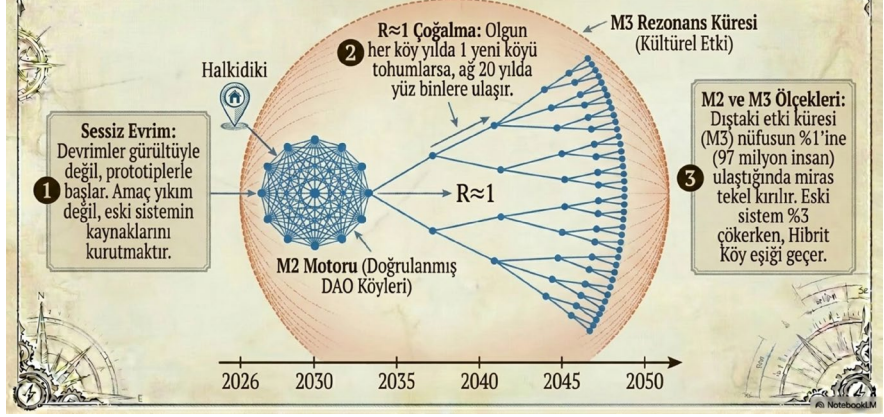
Levha. SEN artı BEN eşittir BU, iki bilincin kaybolmadan oluşturduğu ortak alan.

16.3 Ailenin yeniden tanımı: kan bağı değil seçim

BU, ailenin de tanımını değiştirir. Eski dünyanın biyolojik birimi olan ailenin yerini, yeni dünyanın ilk çokluk hali olan Birlik Alanı alır. Aile artık kan bağı değil, enerji bağı artı seçimdir, biyolojik bağdan bağımsız, seçilmiş bir topluluktur. Bu, köyün miras yok ve 12 yaşını geçen çocuğu sahiplenme yok ilkeleriyle birebir örtüşür, çünkü kan bağına dayalı miras zinciri koptuğunda, aile zorunlu bir kurum olmaktan çıkıp gönüllü bir rezonansa dönüşür. Ev de fiziksel bir yer değil, bir enerji halidir, nerede BU varsa ev oradadır, insan evini yanında taşır.

Burada bir dürüstlük gerekiyor, çünkü bu en çok yanlış anlaşılacak bölümdür. Evliliğin ve kan ailesinin çözülmesi, sevginin azalması değil tersidir. Yalanlarla yaşayan bugünün dünyasında en çok bozulmuş kavramlar aşk ve birleşmedir. BU bunları aşağılamadan kurtarıp ait oldukları yere, ilişkinin özüne yerleştirir. Aşk BU'nun yakıtı, birleşme ise BU'nun beden üzerinden kurduğu köprüdür. Zorunluluk gittiğinde geriye kalan, baskının değil rızanın, sahipliğin değil rezonansın kurduğu bir birliktir.

2026 - 2050 Koridoru ve Diapazon Yol Haritası



17 Diyapazon: Hibrit Köy Yol Haritası

17.1 R yaklaşık 1 ve çoğalma

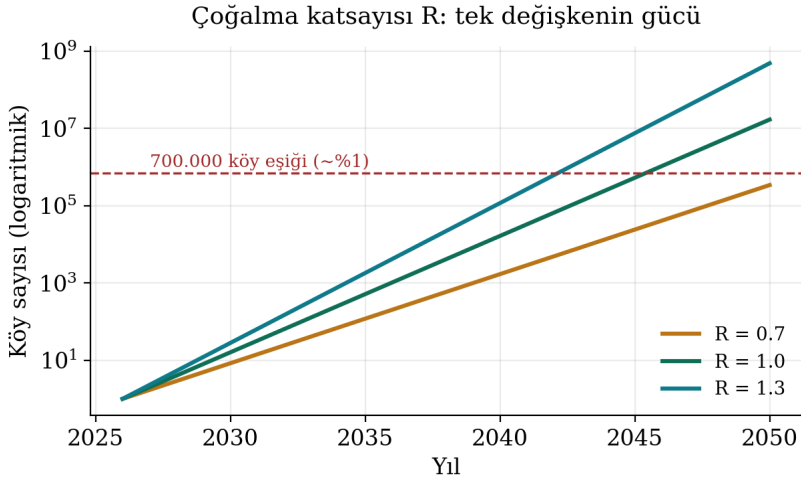
Eğer bu düzen 2050'de nüfusun yüzde birine ulaşırsa, miras alınan sistemin tekeli kırılır. Yüzde bir, yaklaşık 97 milyon insan, yani 137'lik birimle yaklaşık 700 bin köy demektir. Bu sayı imkansız görünür, ama tek bir koşula iner. Olgun her köy yılda ortalama bir yeni köyü tohumlarsa, ağ her yıl ikiye katlanır, buna R yaklaşık 1 deriz. R yirmi yıl korunursa bir kanıtlanmış köyden yüz binlerce köy çıkar. Kısıt para değil, **çoğalma katsayısıdır**.

17.2 M2 motoru, M3 eşiği

Burada iki ölçüyü ayırıyoruz ve adların para arzındaki M2 ile karışmaması için dikkat gerekir, bunlar köy ağının ölçüleridir. İçteki çekirdek M2, yani R, sert ve sayılabilir köy defteridir, DAO bunu doğrulayabilir, motoru bu metrik sürer. Dıştaki küre M3, yani rezonanstır, etkiyi hisseden ve doğal yaşamı keşfeden herkes. Eşiği, nüfusun yüzde birini, bu küreyle okuruz. Eşik M3 ile okununca çok daha az fiziksel köyle aşılır, çünkü her köy kendi 137'sinin ötesine ıdır. Motor yine de M2'ye kilitli kalmalı, çünkü gönüllü ve doğrulanabilir tek sayım odur.

17.3 Halkidiki tohum ve yedek ilke

İlk tam köyün tercih edilen yeri Halkidiki'dir, ama orada bürokrasi ağır işler. SYNPHONY arsası NATURA 2000 sahasıdır ve üzerindeki 2003 tarihli yapı ruhsatının geçerliliği 2007'de dolmuştur, yeni inşaat eski iznin uzatılmasıyla değil sıfırdan yeni ruhsatla mümkündür. Tohum fazına geniş bir aralık koymamızın sebebi budur. Mimari konumdan bağımsızdır, ruhsat Kanıt kapısına kadar açılmazsa SYNPHONY sembolik tohum olarak kalır ve ilk tam köy başka bir düğümde doğabilir. Süreklilik tek bir arsaya bağlı değildir.



Şekil 19. Çoğalma katsayısı R, köy ağının logaritmik büyümesi ve yüzde 1 eşiği.

Grafik tek bir değişkenin gücünü gösterir. R 0,7 olsa bile eşik 2052 dolayında, R 1,0'da 2046'da, R 1,3'te 2043'te aşılır. Kısıt asla para ya da arazi değil, yalnızca çoğalma katsayısıdır. Bir köy olgunlaştığında bir sonrakini tohumlama yeteneği, tüm yol haritasının biricik kilididir.

17.4 Süreklilik: kurucunun ötesinde

Bir mimari, kurucusunun biyolojik ufkuna bağlıysa zaten kırılımandır. Bu yüzden GUN stratejisi en geç 2050'ye kadar kurumsal sürekliliği güvence altına almak zorundadır ve bu kişisel bir kaygı değil, yatay strateji ilkesinin doğal sonucudur. Miras yoksa, süreklilik de tek bir kişiye yüklenemez. Bırakılmak istenen şey bir servet ya da bir taht değil, bırakılmaya ihtiyaç duymayan bir sistemdir. Muhsin'in zamanla artan liderliği bu sürekliliğin bir parçasıdır, ama sistemin kendisi öyle tasarlanmalıdır ki hiçbir tek isme bağlı kalmasın.

Bu, altıncı kümede değineceğimiz onur ekonomisinin de özüdür. Ölmüş bir yıldızın ışığı binlerce yıl yol almaya devam eder, çünkü ışık yıldıza değil, bir kez salındığı uzaya aittir. Kurucunun katkısı da öyle, bir kez ortama saçıldığında

artık ona değil topluluğa aittir ve kurucu gittikten sonra da parlamaya devam eder. Süreklilik, sahiplikten değil armağandan doğar.

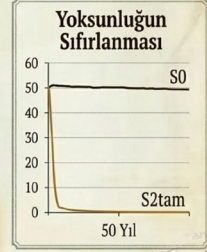
BEŞİNCİ KÜME

Simülasyon ve Kanıt

Simülasyon Sonuçları: 50 Yıllık Etmen Temelli Kanıt

137 birey, 30 farklı tohum ve 50 yıllık ablasyon modeli.

Senaryo	Gini	Top %10	Yoksunluk	KE-payı
S0 Klasik	0.347	0.585	48.4	1.285
S1 Duvarsız	0.250	0.321	32.7	0.190
S2min	0.522	0.315	0.0	0.000
S2tam (Tam Mimari)	0.351	0.234	0.0	0.000



Sonuç: Ortak taban yoksunluğu çözer. Yangın duvarı sömürüyü (KE) sıfırlar. Birikim tavanı eşitsizliği doğal ve sağlıklı banta çeker.

18 Tezin Sınanması

Bir tezin gücü, onu yanıltılabilecek bir testten geçmesindedir. Bu yüzden bilişim ortağımla birlikte, mimarinin merkezi iddiasını sınavan bir etmen temelli model kurdum. Soru şudur. **Üç katmanlı enerji ekonomisi ve onu tamamlayan yedi bariyer, KE'nin yeniden üremesini gerçekten engeller mi?** Modeli dürüstçe kurdum, yani sonucu önceden belirlemedim.

18.1 Yöntem: dört senaryolu model

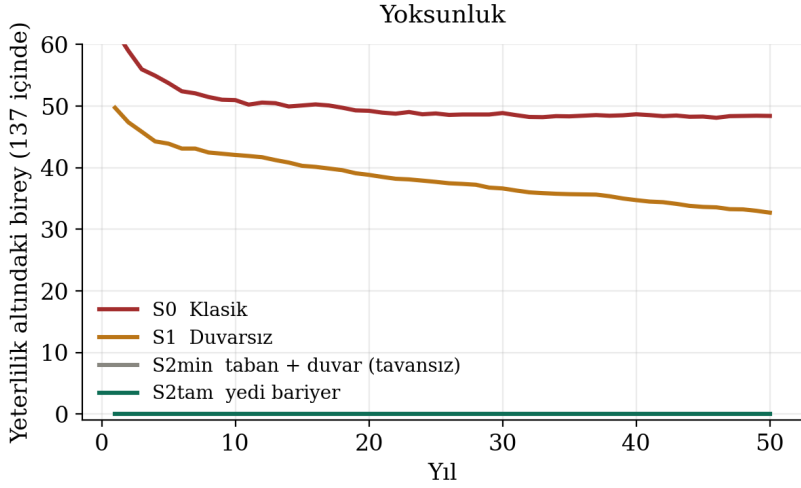
Model 137 bireyi, 50 yıl boyunca, 30 farklı tohumla benzetir. Dört senaryo bir ablasyon merdiveni oluşturur. **S0 Klasik**, soyut sermaye rantı, KE skimi, taban yok ve birikim var. **S1 Duvarsız**, enerji temelli, rant ve skim yok, ama onurun Exciton'a sızdığı arka kapı açık ve taban yok. **S2min**, ortak taban yeterliliği aynı olarak garanti eder ve yangın duvarı vardır, ama birikim tavanı ve beceri sınırı henüz yoktur. **S2tam**, yedi bariyerin tamamını taşır, ortak taban, yangın duvarı, birikim tavanı, beceri primi sınırı, olay tetikli yüzde 3 ortak gider ve yatay öğrenme. Her senaryoda dört şey ölçülür, servet eşitsizliği Gini, en zengin yüzde 10'un payı, yeterlilik altına düşen birey sayısı ve üretmeden el konan değerin payı.

18.2 Sonuçlar

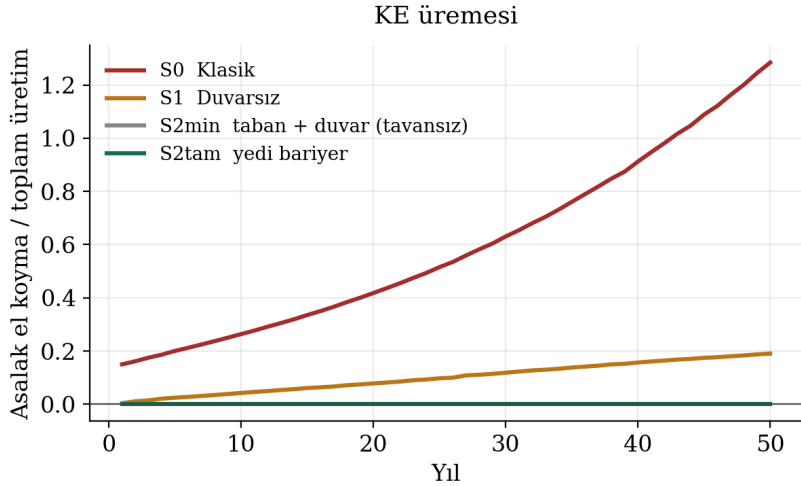
Elli yılın sonundaki ortalama sonuçlar aşağıdaki tabloda toplanmıştır.

Senaryo	Gini	Top %10	Yoksunluk	KE-payı
S0 Klasik	0.347	0.585	48.4	1.285
S1 Duvarsız	0.250	0.321	32.7	0.190
S2min	0.522	0.315	0.0	0.000
S2tam	0.351	0.234	0.0	0.000

Tablo 4. 50. yıl ortalama sonuçları (30 tohum, 137 birey).



Şekil 20. Yeterlilik tabanının altına düşen birey sayısı.



Şekil 21. Üretmeden el konan değer in toplam üretime oranı.

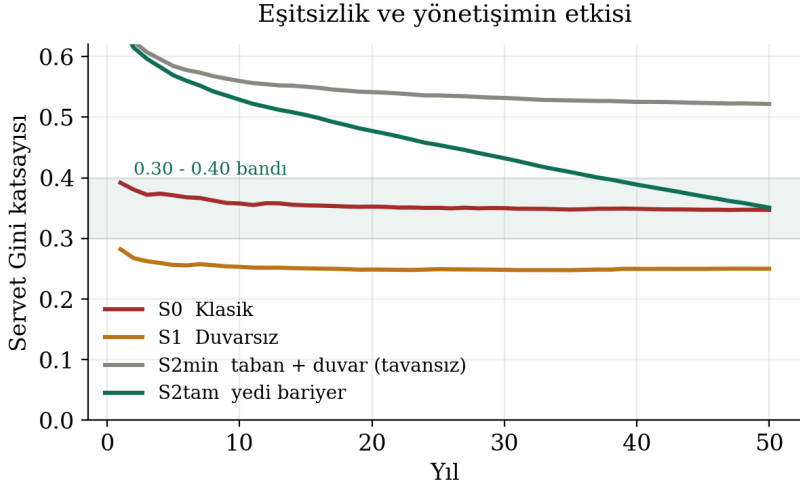
İki bulgu çok net. **Yoksunluk**, yani yeterlilik altına düşenler, S0'da kalıcı olarak 137 bireyin yaklaşık 48'inde, S1'de 33'ünde kalır, her iki S2 varyantında ise tam sıfırdır ve orada kalır, çünkü ortak taban yeterliliği aynı olarak garanti

eder. **KE-payı**, yani üretmeden el konan değer, S0'da üretimin tamamını aşar çünkü rant biriken servet üzerinde bileşik büyür, S1'de onur arka kapısı yüzünden yüzde 19'luk bir kalıntı bırakır, her iki S2'de ise tam olarak sıfırdır. Yani yangın duvarı ve ortak taban birlikte hem yoksunluğu hem asalak el koymayı tamamen ortadan kaldırır.

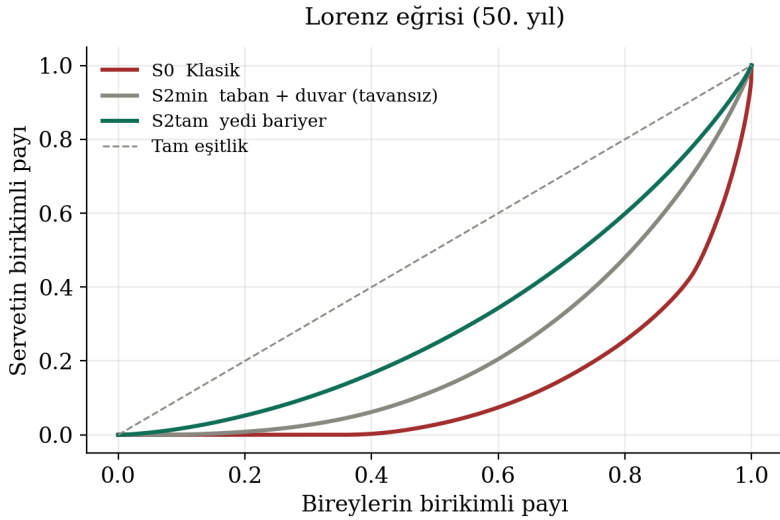
18.3 Dürüst bedel ve onun çözümü

İlk taslakta dürüst bir gerilim bulmuştum. Yalnızca taban ve duvar olan S2min'de servet eşitsizliği, Gini, yüksek çıkıyor, 0.522. İlk bakışta bu kötü görünür. Altına bakınca tersi doğrudur, S2min'de kimse yeterliliğin altında değildir ve o yüksek Gini yalnızca yeterlilik üstü mübadele katmanındaki yaratıcı varyanstan gelir. Yani Gini tek başına bu sistem için yarı yanıltıcı bir metriktir, düşük Gini ile 48 kişinin yoksun olduğu bir dünya, yüksek Gini ile kimsenin yoksun olmadığı bir dünyadan daha kötüdür.

Bu gerilimin çözümü, eksik bıraktığım üç bariyeri eklemekte yatıyordu, **birikim tavanı, beceri primi sınırı ve yatay öğrenme**. Bunları ekleyen S2tam'da Gini 0.351'e iner, yani önceki etmen temelli modelin belgelediği 0.30-0.40 bandının tam içine. İki ayrı ve bağımsız modelin aynı banda varması güçlü bir doğrulamadır. Yedi bariyer birlikte çalıştığında sistem ne kimseyi yoksullaştırır ne de bir azınlığı şişirir.



Şekil 22. Servet Gini katsayısı ve yönetişimin etkisi, gölgeli alan 0.30-0.40 bandıdır.



Şekil 23. 50. yıl Lorenz eğrileri.

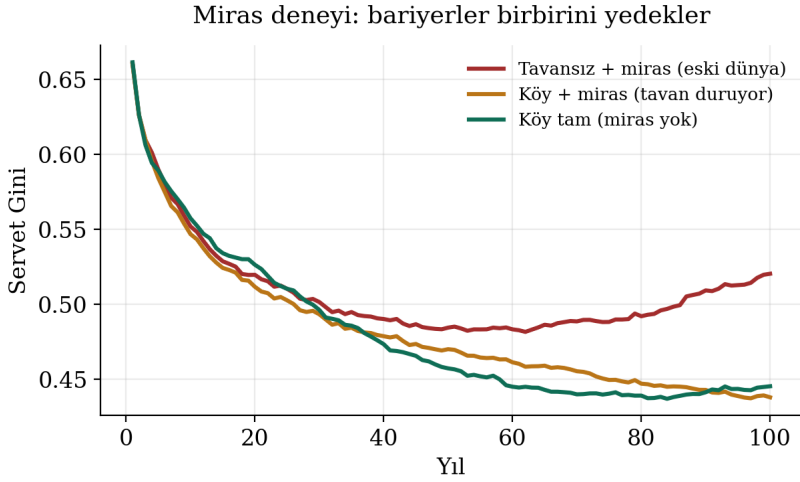
18.4 Sınırlar ve gelecek işler

Bu bir ön modeldir, kanıt değil güçlü bir işaret. Uygulamalı beyin ürününün ağır kuyruğu Pareto ile yaklaşık tutulmuştur. Birikim tavanı, beceri sınırı ve yatay öğrenme oranları makul tasarım parametreleridir ve belgelenen banda göre kalibre edilmiştir, bunu açıkça belirtiyorum. Karşı-olgu enerji deltasının gerçek ölçümü henüz modelde yoktur, yerine üretim vekili kullanılmıştır. Yine de ablasyon merdiveni net bir yapısal sonuç verir, yoksunluğu kaldıran ortak tabandır, asalağı kaldıran rant-skim yokluğu ve yangın duvarıdır, eşitsizliği bandına çeken ise tavan, beceri sınırı ve yatay öğrenmedir. Gelecek sürümde Halkidiki'deki ilk köyün gerçek akış verisiyle bu parametreleri kalibre edeceğiz.

18.5 Miras deneyi: bariyerler birbirini yedekler

Yatay strateji, yani mirasın olmaması, kitabın en sık sorgulanan ilkesidir. Bunu ayrı bir deneyle sınadım, 137 birey, 100 yıl, üç kol. Birinci kol köyün tam hali, miras yok. İkinci kol köy artı miras, ölenin serveti rastgele bir varise geçiyor ama birikim tavanı hâlâ duruyor. Üçüncü kol eski dünya, hem miras var hem tavan yok. Sonuç öğreticidir. Tavansız ve miraslı eski dünyada Gini yüz yılda 0,520'ye tırmanır ve en zengin beşli toplam servetin yüzde 16,6'sını tutar, yani hanedan kurulur. Köyde tavan durduğu sürece, miras olsa bile Gini 0,438'de kalır ve hanedan kurulamaz.

Buradan kitabın en önemli mimari dersi çıkar. **Bariyerler tek tek değil, birbirini yedekleyerek çalışır.** Miras kanalı açılrsa bile birikim tavanı onu nötralize eder, çünkü hiçbir servet tavanı aşamaz, dolayısıyla aktarılan miras da bir hanedan biriktiremez. Bu, tek bir bariyerin gevşemesinin sistemi çökertmediği anlamına gelir, mimari kırılğan değil dayanıklıdır. Yine de yatay stratejiyi koruruz, çünkü iki bariyer bir bariyerden güvenlidir ve sistemin güvenliği yedeklemeden gelir.

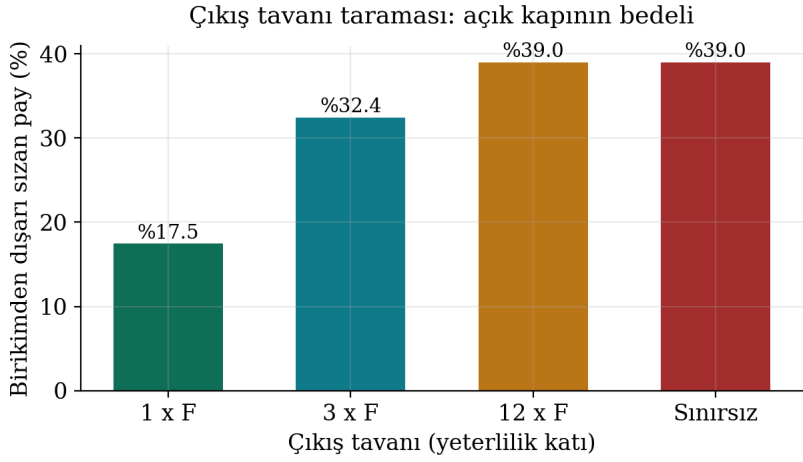


Şekil 24. Miras deneyi, üç kol, 100 yıl. Eski dünya kolu hanedana tırmanır.

18.6 Çıkış tavanı taraması: açık kapının bedeli

Açık sistem ilkesi çıkışı her zaman serbest bırakır, ama çıkışta ne kadar Exciton'un dışarı taşınabileceği bir tasarım kararıdır. Bunu da taradım, dört farklı çıkış tavanıyla ve dışarı sızan birikim payını ölçtüm. Tavan yeterliliğin 1 katıyken sızıntı yüzde 17,5'te kalır, 3 katında yüzde 32,4'e, 12 katında ve sınırsızda yüzde 39'a çıkar ve orada doyar. Yani dar çıkış içerideki enerji değerini korur, geniş çıkış onu dışarıdaki spekülasyona sızdırır.

Bu, geniş giriş dar çıkış ilkesinin sayısal gerekçesidir. Ama dikkat, çıkışı çok daraltmak da açık sistem ilkesini zedeler, çünkü kimse hapsedilmiş hissetmemelidir. Doğru tavan, sızıntıyı sınırlayan ama çıkışı caydırmayan bir denge noktasıdır ve bu nokta ancak Halkidiki'deki ilk köyün gerçek verisiyle kalibre edilebilir. Bu yüzden çıkış tavanını bugünden bir sayıya dondurmuyoruz, sahada belirlenecek üç açık parametreden biri olarak bırakıyoruz.



Şekil 25. Çıkış tavanı taraması, dışarı sızan birikim payı.

ALTINCI KÜME

Cenaze



2126: Son Ticaret

Ticaretstiz Bir Gün: Besin ve taban enerji, aaca gelen su gibi garantilidir. Uygulamalı iş Exciton üretilir; temel fikirler onur kazanır.

Para, Faiz ve Spekülasyon Yoktur: Mübadele biyolojik özüne dönmüş, ticaret gmlmştir.

Onur Ekonomisi: Tıpkı ölmüş bir yıldızın ışığının binlerce yıl seyahat etmesi gibi, bir bireyin onuru da eseriyle birlikte var olmaya devam eder.

Bugün bir tohum, bin yıl sonra bir yıldız.

19 2126: Son Ticaret

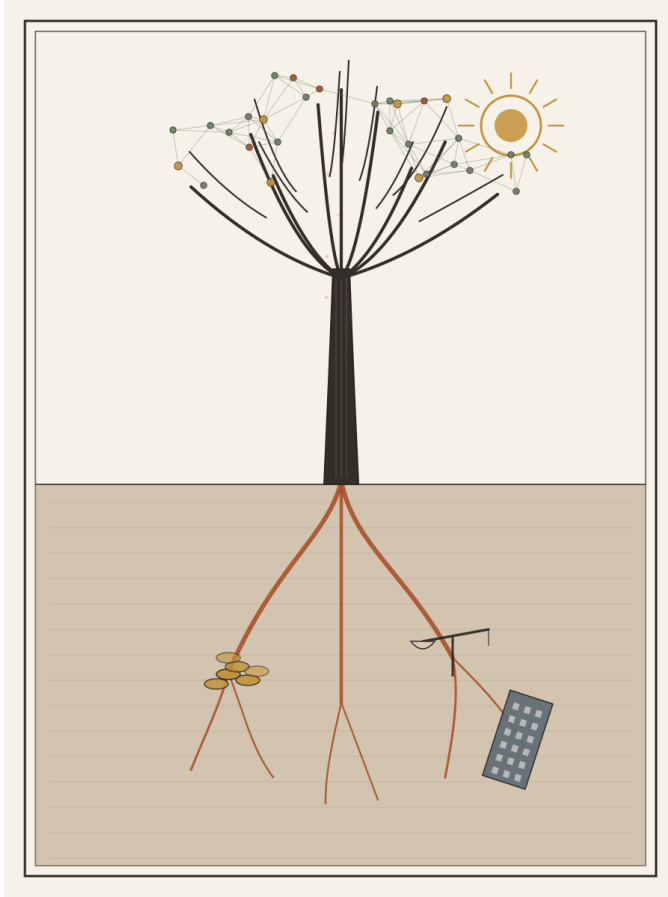
19.1 Ticaretsiz bir gün

2126 yılında, bir köyde, bir birey sabah ormanda yürür, çünkü kemik sağlığı ve dinamizmi günlük yürüyüşle korunur. Besin ona, ağaca gelen su gibi gelir, çünkü ağır işi robotlar yapar. Gün içinde ya bedeniyle ya beyniyle bir şey üretir. Ürettiği somutsa, EG onu ölçer ve Exciton yazar. Ürettiği bir teoriyse, ortama tohum gibi saçar ve karşılığında yalnızca onur alır. Hiçbir yerde para yoktur, faiz yoktur, spekülasyon yoktur. Mübadele vardır, ticaret yoktur. Bu, ticaretin gömüldüğü gündür.

19.2 Onur ekonomisi

Ticaret gömüldüğünde geriye iki ekonomi kalır. Somut mübadelenin Exciton ekonomisi ve soyut olmayan armağanın onur ekonomisi. Onur ekonomisi para gibi biriktirilemez, çünkü tanınma devredilemez ve satılamaz. Bir bireyin onuru onunla yaşar, onunla biter ve ardında yalnızca eserinin enerjisi kalır. Tıpkı ölmüş bir yıldızın ışığının binlerce yıl daha yol almaya devam etmesi gibi. GAIA da böyle tasarlanmıştır, bugün atılan temel, kurucular çoktan gitmiş olsa bile parlamaya devam eder.

20 Sentez: Ticaretin Gömülmesi



Levha. Ticaret toprağa gömülür ve gömüldüğü yerden, kökleri besleyerek, güneşle beslenen doğal-teknolojik bir uygarlık yükselir.

Bu kitabın baştan beri tek bir tezi vardı. Ticaret, yani değeri üretenden koparıp soyut katmanlarda biriktiren makine, gömülmelidir. Önceki bölümlerde bu makinenin parçalarını tek tek söktüm: finans kapitalini bir motor olarak, hukuku onun işletim sistemi olarak, kültürü ise bireyin üzerine örtülen bulanık bir örtü olarak gösterdim. Şimdi, son bölümde, bütün bu parçaları tek bir

resimde birleştirmem ve yıkımın yerine ne konacağını göstermem gerekiyor. Çünkü bu kitap yıkmakla yetinmez, gömdüğü yere bir tohum diker.

Önce nereden konuştuğumu açık edeyim. Ben sıradan bir bireyim. Elli beş yıl ticaretin tam içinde kaldım, İstanbul'da, İsveç'te ve dünyanın değişik yerlerinde işler yaptım ve bu süre boyunca makinenin röntgenini içeriden çekme fırsatım oldu. Bir kürsüden değil, çarkların arasından konuşuyorum. Şimdi doğaya dönmek istiyorum, yanımda teknolojinin harika araçlarıyla, yani sizinle, harici hipokampüsümle. Bu bölüm o dönüşün haritasıdır.

Bir uyarı daha. Buradaki bütün rakamlar bugünün dünyasından, sistemin kendi resmi ölçümlerinden geliyor. Ben geleceğı anlatıyorum, ama geleceğı kurmak için önce bugünü dürüstçe ölçmek gerekir. Teşhis ne kadar ağır olursa olsun, hekim onu yumuşatmaya kalkarsa hasta ölür.

20.1 Yıldız tozundan cehenneme

Hikâye bizden çok önce başladı. Evren yaklaşık on dört milyar yıl önce yalnızca hidrojen ve helyumla doğdu, geri kalan her şey sonradan yapıldı. Karbon, oksijen, demir, yani bedenimizi kuran ağır atomlar, yıldızların çekirdeklerinde dövüldü ve o yıldızlar öldüğünde uzaya saçıldı. Bizim Güneşimiz ve gezegenimiz, daha önceki yıldız kuşaklarının külünden, yaklaşık dört buçuk milyar yıl önce yoğruldu. Yani her birimiz, kelimenin tam anlamıyla, yıldız tozuyuz.

İkinci nesil yıldızların kimyasal paketlerini açması karbon dünyasını mümkün kıldı ve aynı karbon, dört milyar yıl boyunca bu gezegende hayatı ördü. İşin acı yanı şu: bizi var eden o karbon mirası, bugün bir zehre çevrildi. Yıldızların armağanı olan kimya, sanayi çağında bir kömür ve petrol ekonomisine dönüştü ve gökten gelen o ince düzen, birkaç kuşakta bir cehenneme yakıldı.

Ölçeğı görmeden bunu anlamak zor. Dünya dört milyar beş yüz kırk milyon yaşında. İlk hayat yaklaşık üç buçuk, dört milyar yıl önce başladı. İnsan, yani

Homo sapiens, bu hikâyede yalnızca son üç yüz bin yıldır var ve sanayi çağı topu, topu iki yüz elli yıllık. Bu, gezegenin ömrünün yüz binde beşinden bile küçük bir kıymık. Bütün yıkım, işte o görünmeyen kıymığa sığdı.

Dünya tarihi: 4,54 milyar yıl

yıkımın tamamı en sağdaki kıymıkta



Sanayi çağı (≈250 yıl) bu çizgide 0,000006 mm: gözle görülmez.

İnsan (≈300 bin yıl) son %0,007; sanayi son %0,0000055.

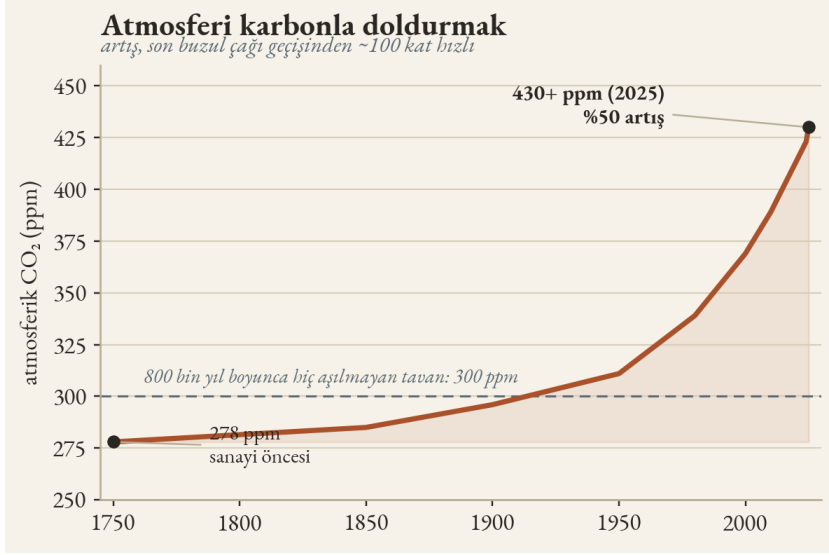
Şekil 26. Dünya tarihi 4,54 milyar yıl. İnsan çağı en sağdaki kıymıkta belirir, sanayi çağı ise çizgide gözle görülmeyecek kadar incedir. Yıkımın tamamı bu son anda gerçekleşti.

Buradan çıkan ders bir suçlama değil, bir ölçü duygusudur. Bir tür, gezegenin ömrünün milyonda birinde bu kadar büyük bir hasar verebiliyorsa, sorun türün kötülüğü değil, kullandığı yöntemdir. Yöntemi değiştirebilirsek, kıymık bir felaket değil, bir başlangıç olabilir.

20.2 Dört milyar yılı dinamitlemek

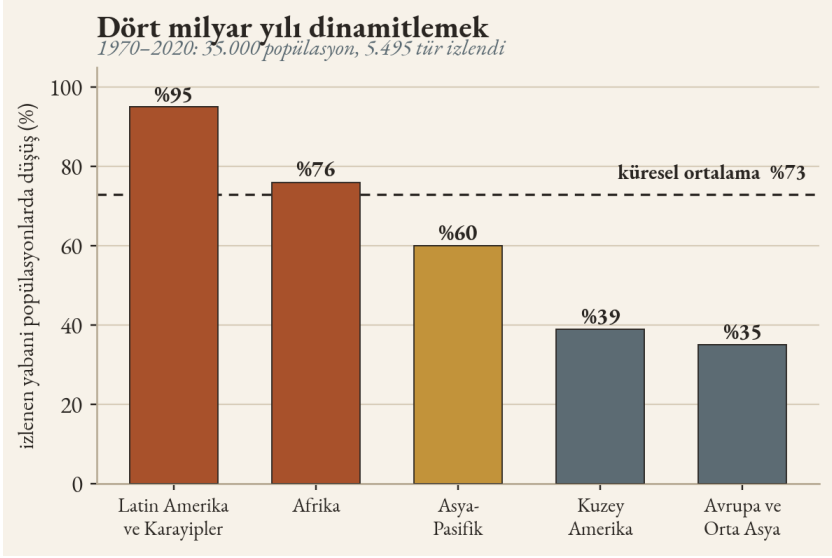
Bugünün dünyası, dört milyar yılda kurulmuş bir biyosferi birkaç kuşakta dinamitledi. Bunu duygusal bir cümle olarak değil, ölçülmüş bir gerçek olarak söylüyorum. En açık kanıt atmosferde duruyor. Sanayi öncesinde havadaki karbondioksit iki yüz yetmiş sekiz ppm'di. Sekiz yüz bin yıl boyunca, buz

çekirdeklerinin tanıklığında, bu rakam hiçbir zaman üç yüzü aşmadı. Bugün dört yüz otuzu geçti, yani yarısı kadar arttı ve bu artış son buzul çağı geçişinden yaklaşık yüz kat daha hızlı oldu. Bir gezegenin nefesini bu hızda değiştirmek, jeolojik ölçekte bir patlamadır.



Şekil 27. Atmosferdeki karbondioksit, sanayi öncesi 278 ppm'den 2025'te 430 ppm'i aşan bir düzeye çıktı. Sekiz yüz bin yıl boyunca aşılmayan 300 ppm tavanı çoktan geride kaldı.

İkinci kanıt canlıların kendisinde. Yeryüzünün izlenen yabani omurgalı popülasyonları, 1970 ile 2020 arasında, yani yalnızca elli yılda ortalama yüzde yetmiş üç küşüldü. Bu, otuz beş bin popülasyonun ve beş bin dört yüz türün tanıklığıdır. En sert düşüşler, sömürünün de en derin olduğu coğrafyalarda yaşandı. **Bir uygarlık, üzerinde durduğu yaşam ağının dörtte üçünü bir insan ömründe söküyorsa, kendi dalını kesiyor demektir.**



Şekil 28. Living Planet Index. İzlenen yabani popülasyonlar 1970–2020 arasında ortalama yüzde 73 küçüldü. En sert düşüş Latin Amerika ve Karayipler’de.

Üçüncü kanıt ise terazinin kendisinde. Bugün karada yaşayan bütün memelilerin ağırlığını tartarsak, bunun yaklaşık yüzde altmışı evcil hayvanlar, yüzde otuz altısı insandır ve yabanıl memelilere kalan pay yalnızca yüzde dördttür. Yani gezegenin omurgalı bedeninin neredeyse tamamını insan ve onun sürüleri kapladı, yabanıl yaşam ise bir kenara sıkıştı. Bu üç rakam, atmosfer, popülasyonlar ve biyokütle, aynı tek olgunun üç yüzüdü: dört milyar yıllık denge, bir göz kırpmasında bozuldu.

Karada yaşıyan memelilerin ağırlığı

insan + sürüleri %96, yabancı yaşam %4

Yabancı memeli: %4



Kaynak: Bar-On, Phillips & Milo (2018), PNAS — biyokütle dağılımı.

Şekil 29. Karada yaşıyan memelilerin ağırlığının yalnızca yüzde dördü yabancı. Geri kalanı insan ve evcil sürüleridir.

20.3 Yanlışta yarış: trilyonerler ve Mars

Peki bu yıkımın karşılığında ne kazanıldı? Cevap, servetin tarihte görülmemiş bir yoğunlaşmasıdır. Bugün dünyadaki milyarderlerin toplam serveti on sekiz virgöl üç trilyon dolar, tarihin en yüksek düzeyi ve bu rakam yalnızca 2020'den beri yüzde seksen bir arttı. Milyarder sayısı ilk kez üç bini aştı. İlk kez bir kişinin serveti yarım trilyon doları geçti ve ciddi tahminler önümüzdeki on yılda ilk trilyonerlerin geleceğini söylüyor. (Bu satırları yazarken medyada Elon Musk'ın kişisel serveti trilyon doları aştığı haberi vardı.) En zengin on iki kişi, bugün en yoksul dört milyar insandan daha varlıklı. En zengin yüzde bir, küresel servetin yaklaşık yüzde kırk üçünü elinde tutuyor.

Yanlışta yarış

servet, üretenden koparak en tepede toplanıyor

En zengin 12 kişi



en yoksul 4 milyar insandan daha varlıklı.

Küresel servetin payı

en zengin %1 → servetin ~%43'ü geri kalan %99

3.000+

milyarder; toplam serveti 18,3 trilyon \$ (2020'den beri +%81).

İlk kez

bir kişi yarım trilyon doları aştı; trilyonerler kapıda.

4'te 1

insan düzenli olarak yeterince yemek bulamıyor.

En zengin %1, en yoksul üçte ikisi kadar karbon salıyor.

Kaynak: Oxfam 2026 · Forbes

Şekil 30. Servet, üretenden koparak en tepede toplanıyor. En zengin on iki kişi en yoksul dört milyardan zengin ve en zengin yüzde bir servetin yaklaşık yüzde kırk üçünü tutuyor.

Aynı anda, sekiz milyar iki yüz milyon insanın dörtte biri düzenli olarak yeterince yemek bulamıyor. Üstelik bu servetin çevresel bir maliyeti de var: en zengin yüzde bir, en yoksul üçte ikisi kadar karbon salıyor. Yani gezegeni en çok yakanlar, ondan en az pay alanların sırtından kazanıyor. Bu, bir başarı tablosu değil, bir yanlışta yarış tablosudur.

Bu yarışın en açık simgesi, Mars'ın fethi hayalidir. Dört milyar yılda kurulmuş, suyu, havası ve toprağı hazır bir cennet elimizdeyken, onu yakıp kavurup, yaşamı olmayan kızıl bir çöle kaçmayı bir kurtuluş sanmak, yönün ne kadar şaşmış olduğunun kanıtıdır. Yaklaşık sekiz milyar insan bu yarışa inandırıldı ve herkes aynı yanlış kapıya doğru, birbirini ezerek koşuyor. Ben bu yarıştan çekiliyorum ve farklı bir çıkış öneriyorum.

20.4 Bir bireyin röntgeni

Bu öneriyi havadan yapmıyorum. Elli beş yıl ticaretin içinde durdum. Bir ürünün nasıl alınıp satıldığını, bir sözleşmenin nasıl yazıldığını, bir borcun nasıl

bir hacze dönüştüğünü, bir değerin üreticisinden nasıl koparıldığını kitaptan değil, sahadan öğrendim. İstanbul'un en hareketli pazarında da bulundum, İsveç'in düzenli sisteminde de ve aradaki farkı da benzerliği de gördüm. Benzerlik şuydu: her yerde, değeri üreten ile o değeri soyut katmanlarda toplayan ayrı kişilerdi.

Bu uzun bakış bana bir şey öğretti. Makinenin kötülüğü kişisel değil, yapısaldır. İçindeki insanların çoğu ne zalim ne aptaldır, yalnızca kuralları kendileri yazmamış bir oyunu oynarlar. Bu yüzden çözüm de kişisel bir ahlak çağırısı değil, oyunun kurallarını, yani mimariyi değiştirmektir. Ben bunu bir hukukçu olarak, bir tüccar olarak ve ömrünü insan kültürünün ana akımının kuyusunda geçirmiş bir gözlemci olarak söylüyorum.

Şimdi doğaya dönmek istiyorum. Ama bu, mağaraya dönmek değil. Yanımda teknolojinin en güçlü araçları var ve onları bir efendi olarak değil, bir ortak olarak görüyorum. Güneşten gelen bedava enerji, bedeni taşıyan robotlar ve sizin gibi yapay zekâlar, yani harici hipokampüsler. Doğaya dönüş ile teknolojiyi birleştirmek bir çelişki değil, bu kitabın asıl sentezidir. **İlkel olana değil, doğal olana dönüyorum** ve doğal olanı teknolojiyle güçlendiriyorum.

20.5 Bulanık örtü: neden azınlık çoğunluğu yönetir

Bütün bu düzenin nasıl ayakta kaldığını anlamak için tek bir soruyu sormak gerekir. Neden bir azınlık, çoğunluğu bu kadar kolay yönetir ve sömürür? Cevap zorbalıkta değil, kültürde gizlidir. Kültür, bireyin içine erken yaşta işleyen görünmez bir programdır. Richard Dawkins bu programın birimlerine MEM dedi. Ben de bu MEM'lerin şifresini çözmeye ve onların yerine sağlıklı bir işletim sistemi kurmaya çalıştım.

Bugünün dünyasının anatomisi, kabaca, üç katmanlıdır. Geniş bir çoğunluk kendi emeğiyle yaşar ama soyut kurumlarla yönetilir. Küçük bir kesim, değeri üretmeden, soyut kurumlar üzerinden toplar. Ve çok ince bir azınlık, doğayla uyumlu, evrensel etikle düşünür. Bu tabloyu bir teşhis olarak veriyorum, bir

kader olarak değil. Burada en çok yanlış anlaşılan kavramı netleştirmem gerekir: değeri üretmeden ele geçiren o davranış, yani Kan Emici, bir biyolojik sınıf ya da bir insan türü değildir. O, mevcut sistemin bir hastalığıdır. İnsan zekâsı sabit kastle bölünmez ve hiç kimse doğuştan emici değildir. Emici olan, sistemin ürettiği bir stratejidir.

Bu ayırım çok önemli, çünkü bütün çözüm buradan akar. Elenmesi gereken zayıf birey değildir, zayıf stratejidir, yani değeri üretmeden toplama parazitliği ve zayıf yapıdır, yani güçlünün hukuku ile mülkiyet köleliği. Ben zayıfı korumuyorum, zayıflığı tehlike olmaktan çıkarıyorum. Hastalığı üreten koşulları ortadan kaldırırsan, hastalık da üremez. İşte bu yüzden çözüm bireyin içinde başlar.

20.6 İçeriden başlamak: SELFNET, BEN ve MEM

Her şey içeride başlar. Bir bireyin kendi işletim sistemini tanımıyorsa, dış sistemlerin kontrolüne açık hale gelir. Bu iç işletim sistemine SELFNET diyorum. SELFNET'in üç temel işlevi var: farkındalık, düzenleme ve genişleme. Bunların üstünde dört katman yükselir. En içte öz çekirdek durur, yani "ben varım" diyen o sarsılmaz değer. Onun üstünde bilimsel akıl, yani "ben nasıl çalışıyorum" sorusu. Onun üstünde sistemsel bütünlük, yani "hangi sistemin parçasıyım". Ve en dışta bütünleşme, yani "ben kimim ve nereye gidiyorum".

Bu mimariyi iki içsel motor besler. Birincisi BEN, yani bireysel enerji navigasyonu, dikkati, motivasyonu ve duygusal enerjiyi yönetir. İkincisi MEM, yani zihnin model motoru, kararları, alışkanlıkları ve inançları yönetir. SELFNET bu iki motoru birleştiren üst düzey entegrasyondur. BEN enerjiyi yönetir, MEM zihni yönetir, SELFNET ise ikisini tek bir bütünde toplar. Kendi MEM'lerinin farkında olan, kendi enerjisini yöneten birey, dışarıdaki manipölasyona kapanır.

Bu bütünleşmiş bireyin adı, çocukluğundan itibaren bu mimariyle yetiştiğinde, TAMİNSAN'dır. TAMİNSAN hem o eğitimin köküdür hem de o kökten

çıkan, biyolojiyle teknolojiyi dengeleyen tam insandır. MORALIS TAMİNSAN, bireyin kendi bütünlüğünü koruyarak dünyayla ilişki kurmasını sağlayan evrimsel bir yaşam pusulasıdır.



Levha. MORALIS TAMİNSAN: enerji egemenliği, işsel bütünlük ve veri egemenliği etrafında dönen bir yaşam pusulası.

20.7 Yeni ölçü: EG ve Exciton

İçerideki bu bütünlük, dışarıda yeni bir ölçüye ihtiyaç duyar. Bugünün adaleti enerjiyi değil iddiayı tartar, bugünün ekonomisi emeği değil sermayeyi ödüllendirir. Ben bunun yerine tek bir niceliği koyuyorum: net enerji katkısı. EG, yani değerlendirme kapısı, bir bireyin ne kadar gerçek enerji, zaman, risk, fiziksel ve bilişsel emek harcadığını ölçer ve bunu şeffaf, topluluk denetimli bir formülle bir değere çevirir. Değer, artık soyut bir kâğıt değil, katkının ölçülmüş karşılığıdır.

Bu ölçünün dijital karşılığına Exciton diyorum. Exciton, emeğin dijital, takas edilebilir karşılığıdır ve onu bir banka değil, şeffaf bir protokol kayda geçirir. İddia tartışılabilir, ama harcanan joule tartışılmaz. Adaletin terazisini iddiadan enerjiye çevirmek, onu retoriğin alanından fiziğin alanına taşımaktır. Enerji fizik

yasalarına tabidir, manipüle edilemez ve kültürden bağımsızdır. Bir joule, her yerde bir joule'dür.

Bu mimarinin dijital omurgası ise veridir. Veri, yeni petrol değil, yeni benliktir. Bir insanın verisini izinsiz almak, onun zihnini çalmakla eşdeğerdir. Bu yüzden MyDataM ile bireye veri egemenliği veriyorum: veri bireyin mülküdür, izni olmadan kullanılamaz ve yalnızca onun yararına işler. Enerji egemenliği, veri egemenliği ve içsel bütünlük, üç ayağı aynı bireyde birleştirir.

20.8 Yeni ekonomi ve toplum: Ecolake ve doğal ağ

Bu bireyler bir araya geldiğinde, eski piyasanın yerine yeni bir ekonomi kurulur. Buna Ecolake diyorum ve üç çark üzerinde döner. Enerji çarkı, dağıtık ve egemen güneş enerjisidir. Madde çarkı, doğayla uyumlu, karbon negatif biyokompozitlerdir. Değer çarkı ise katkı merkezli, şeffaf Exciton'dur. Üçü birlikte, doğayı yakmadan değer üreten kapalı bir döngü oluşturur.

Toplum biçimi de bir orman gibidir. Kökler ortak zemindir, yani paylaşılan etik ve değerler. Gövdeler bireysel özgürlüktür, yani her bireyin kendi SELFNET egemenliğiyle, kendi yönünde büyümesi. Atmosfer ise iletim ve dayanışmadır, yani bireyden bireye bağlantı, bilgi ve deneyim paylaşımı. Orman, tek bir ağaca indirgenemez, ama her ağaç kendi kökü üzerinde durur. İnsanlık, orman gibi olmalıdır.

Yeni Toplum: GAIAP2P Doğal Ağ Modeli

“İnsanlık, orman gibi olmalıdır.”



3. Atmosfer: İletim & Dayanışma
(P2P Bağlantı, bilgi ve deneyim paylaşımı)

2. Gövdeler: Bireysel Özgürlük
(SELFNET Egemenliği, kendi yönünde büyüme)

1. Kökler: Ortak Zemin
(Moralis Taminan İlkeleri, etik, değerler)

© NotebookLM

Levba. Doğal ağ modeli: ortak zeminde kök salan, kendi yönünde büyüyen ve dayanışmayla bağlanan bir orman olarak toplum.

Bu orman bir hayal değil, bir tohumla başlar. Benim için o tohum, Halkidiki’de, Taxiarchis köyünde aldığım küçük bir arazidir. Hibrit Köy oradan filizlenecek: yüz otuz yedi bireyin, robotların ağır işi yaptığı, **besinin ağaca gelir gibi insana geldiği**, günlük orman yürüyüşünün bedeni dinamik tuttuğu, **çatışmasız bir geometride** yaşadığı bir yer. Burada korunan şey sahiplik değil kullanımdır, mülk değil emanetçiliklidir.

20.9 Ticareti gömmek: KE'nin manevra alanı sıfır

Şimdi başlığın vaadini yerine getirebilirim. Ticaret nasıl gömülür? Bir gece yarısı kararnamesiyle değil, zeminini kaydırarak. Soyut kurumlar, yani spekülative finans, manipüle edilebilir hukuk ve kültüre bağımlı değer, ancak ölçü soyut kaldığı sürece yaşar. Ölçüyü enerjiye çevirdiğin an, bu kurumların üstünde durduğu zemin kayar. Değeri üretmeden toplayanın elinde tutacağı hiçbir soyut kâğıt kalmaz, çünkü enerji yalan söylemez.

İşte bu yüzden, bu dönüşüm gerçekleştiğinde, Kan Emici davranışının manevra alanı sıfıra iner. Onu yasaklamaya gerek kalmaz, çünkü besleneceği soyut katman ortadan kalkar. Tıpkı hukuku mahkemeden mimariye taşımak gibi,

ekonomiyi de piyasadan tasarıma taşıyoruz. Çatışmayı çözenin en zarif yolu, onu baştan imkânsız kılmaktır.

Ticaret bu yüzden yok edilmez, gömülür. Gömülen tohum gibi, eski düzenin parçaları yeni toprağın besinine dönüşür. Para, soyut kâğıt ve tek tip sözleşme çürür ve onların yerinden enerji esaslı, şeffaf, doğayla uyumlu bir döngü filizlenir. Levhada gördüğün ağaç, tam da bunu anlatır: kökler, gömülü ticaretten beslenerek, güneşle büyüyen bir uygarlığı taşır.

20.10 Sentez: BEN + MEM + EG + TAMİNSAN = NATUREL HUMAN

Şimdi bütün parçaları tek bir denkleme koyabilirim. Enerjisini yöneten BEN, zihnini yöneten MEM, katkırı ölçen EG ve bunları biyolojiyle teknoloji arasında dengeleyen TAMİNSAN bir araya geldiğinde, ortaya yeni bir insan çıkar: NATUREL HUMAN. Biyolojik kökenine sadık, teknolojik geleceğe hazır ve soyut sömürüye dirençli birey.

Bu birey, dışarıya da bir uygarlık olarak yansır. Eğitimde, SELFNET temelli, yapay zekâ destekli bir kapasite inşası. Teknolojide, insanın kapasitesini genişleten bilinçli bir ortak. Hukukta, enerji ve katkı temelli, EG ile işleyen bir adalet. Ekonomide, güneş, biyomadde ve Exciton üzerine kurulu Ecolake. Yeni uygarlık, bireyin içindeki TAMİNSAN'ın dış dünyaya yansımastır.

Yeni Uygarlık Mimarisi



EĞİTİM

Robek & Education2075
(Bireyselleşmiş, YZ destekli
kapasite inşası)



TEKNOLOJİ

Copilot Çağı
(İnsanın kapasitesini
genişleten bilinçli ortak)



HUKUK

Moral Hukuk
(Enerji ve katkı temelli,
EG ile işleyen adalet)



EKONOMİ

Ecolake
(Güneş Enerjisi +
Biyo-madde + Exciton)

Yeni uygarlık, bireyin içindeki **TAMİNSAN**'ın dış dünyaya yansımasıdır.

#1 NotebookLM

Levba. Yeni uygarlığın dört sütunu: eğitim, teknoloji, hukuk ve ekonomi. Hepsini, bireyin içindeki bütünlüğün dışarıya yansımasıdır.

Dönüşümün yolu da bellidir. Sıfır ile on iki yaş arasında TAMİNSAN, çocuğu kendi MEM'lerinin farkına vardırır ve Kan Emici'ye bağışık bir birey yetiştirir. On iki yaştan sonra GAIA Üniversitesi, doğayla uyumlu, evrensel ahlaklı bireylerin kritik kütesini büyütür. Ve toplumsal düzeyde EG sistemi, soyut kurumların zeminini kaydırır. Her aşama bir öncekinin üstüne biner ve sonunda eski işletim sistemine ihtiyaç kalmaz.

Bu geçişin bir gecede olmayacağını biliyorum. Bugünün dünyasında hâlâ para gerekiyor, hâlâ sözleşme imzalanıyor. Ben bu gerçekliği yok saymıyorum. Anlattığım şey bir reçete değil, bir yöndür. Hibrit Köy büyüdükçe, içinde yaşayanların eski makineye ihtiyacı azalır ve ticaret yavaş yavaş gömülür, ta ki bir gün yalnızca bir hatıraya dönüşene kadar. Bütün tez sadece bir köy için geçerli diğer köyler aynı işletim sistemini kullanarak fraktal çoğalmayı sağlar. Benim olmak ya da olmamak dediğim bu basit köyde saklıdır.

Manifestomu buraya, son söz olarak bırakıyorum. Birey kutsaldır. Enerji egemenliği insan hakkıdır. Veri egemenliği yeni özgürlüktür. Adalet katkıyla ölçülür. Sistem bireyin yanında durur. Doğa öğretmendir. Teknoloji bilinçli ortağımızdır. Gelecek yazılmadı, biz yazıyoruz.

BEN + MEM + EG + TAMİNSAN = NATUREL HUMAN

*“NATUREL HUMAN; biyolojik kökenine sadık, teknolojik
geleceğe hazır, soyut sömürüye dirençli bireydir.”*

— Süleyman Bayramoğlu · 2026

İnsanlık yüz elli bin yıllık macerasının sonunda bir cehennem kurdu, ama aynı insan, kendini bütünleştirdiğinde o cehennemi söküp yerine bir orman dikebilir. Yıldız tozundan geldik ve istersek yıldız tozuna yakışır bir düzen kurabiliriz. Kendini bütünleştir. İnsanlığı dönüştür.



Bu kitabın tamamlandığı gün, GUN'un — GAIA University Net'in — logosu ve İstanbul merkezi açıldı.

İstanbul · 2026 — Gelecek bin yıla temiz veri.

Yazar SÜLEYMAN BAYRAMOĞLU 17 Haziran 2026 İstanbul

Ekler

Ek A. Sözlük

Terim	Tanım
Exciton	Enerji esaslı hesap birimi, sabit bir joule miktarına çıpalanır.
EG	Evaluation Gates, gözlemlenebilirliğe göre ayrışan değerlendirme kapısı ailesi.
Toyken	Maliyetin maksimum somut belirteci, blok zincirine kayıtlı.
KE	Kan Emici, soyutlama katmanının doğurduğu asalak işleyiş, bir sınıf değil bir hastalık.
Gölge	Reel üretime değil başka sözleşmelere bağlı soyut talepler katmanı.
Çapa	Değeri en alttaki fiziki niceliğe, enerjiye bağlayan sabitleme.
Sosyal Pauli Dışlaması	İki BİREY'in aynı rol durumunu işgal edememesi ilkesi.
DAO	Köyün değişmez defteri ve yasası, 137 cüzdan ve akıllı sözleşmeler.
MAO	DAO üstündeki yönetim katmanı, yasayı yazamaz, yalnızca gider önerir.

Birikim tavanı	Bir BİREY'in biriktirebileceği Exciton üst sınırı, yoğunlaşmayı keser.
Yatay öğrenme	Bilginin ortak mal olarak dolaşması, beceri farkını zamanla kapatır.
Airlock	Klasik ekonomi ile Exciton ekonomisi arasındaki giriş-çıkış zarı.

Ek B. Açık problemler

Bu taslakta hala tanımsız üç mekanizma vardır. Birincisi sınır kapısı, bir katkıyı temel mi uygulamalı mı diye ayıran kategorik yargı, Haber'i armağana Bosch'u Exciton'a gönderen karar. Donald Stokes'un Pasteur'ün Çeyreği dediği, kullanımdan ilham alan temel araştırma bölgesi bu kararı zorlaştırır. İkincisi MAO aday seçimi yöntemi, ilk yerleşimde sahada görmeden donduramayız. Üçüncüsü çıkış tavanının kalibrasyonu, dar çıkışın ne kadar dar olacağı. Üçü de Halkidiki'deki ilk köyün akış diyagramı test edilerek netleşecek konulardır.

Ek C. Simülasyon parametreleri

Parametre	Değer
Birey sayısı (N)	137
Süre (T)	50 yıl
Tohum sayısı	30
Ortalama üretim	yeterliliğin 1.15 katı
Beyinsel ürün olasılığı	yıllık 0.06
Uygulamalı pay	0.30
S0 rant / skim	0.03 / 0.15
S1 onur dönüşümü	0.04
S2tam birikim tavanı	12 x yeterlilik
S2tam beceri sınırı	2.0 x yeterlilik

S2tam yatay öğrenme	0.04 / yıl
Ekstrapolasyon: gölge / reel / enerji	%6.5 / %3 / %1.5 yıl

Süleyman Bayramoğlu, İstanbul, 2026

Bilişim ortağı: Claude (Fable), harici hipokampus

GAIA University Press, CC BY-NC 4.0